

NUO **SUTEMŲ**
IKI **AUŠROS**

20 LGBT
LAISVĖS METŲ
LIETUVOJĖ

ŠIUOLAIKINIO MENO CENTRAS

2013 liepos 23 d. – rugpjūčio 6 d.

FROM **DUSK**
TILL **DAWN**

20 YEARS
OF LGBT FREEDOM
IN LITHUANIA

CONTEMPORARY ART CENTRE

July 23 – August 6, 2013

NUO **SUTEMŲ**
IKI **AUŠROŠ**

20 LGBT
LAISVĖS METŲ
LIETUVOJĖ

Parodos katalogas

Sudarytoja
LAIMA KREIVYTĖ

FROM **DUSK**
TILL **DAWN**

20 YEARS
OF LGBT FREEDOM
IN LITHUANIA

Exhibition Catalogue

Catalogue Concept
LAIMA KREIVYTĖ

Vilnius 2013

UDK 316.3(474.5)(064)
Nu-19

Parodą rengė / Exhibition organizer Lietuvos gėjų lyga / Lithuanian Gay League

Kuratorė / Curator Laima Kreivytė

Asistentė / Assistant Dalia Mikonytė

Architektė / Architect Julija Reklaitė

Rengiant parodą talkino / Special thanks to: Viktoras Butkus ir Danguolė Butkienė, Ieva Doro, Renata Dubinskaitė, Julija Fomina, Auridas Gajauskas, Ūla Gutauskaitė, Monika Krikštopaitytė, Kęstutis Kuizinas, Mindaugas Masaitis, Jolanta Paškevičienė, Julija Petkevičienė, Vladimir Simonko, Boris Symulevič, Anna Shepherd, Eduardas Platovas, Indrė Tubinienė

Parodos partneriai: Lewben Art Foundation; Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus / Marija and Jurgis Šlapelis House-Museum; Modernaus meno centras / Modern Art Centre

PARODĄ REMIA 2007–2013 M. EUROPOS SĄJUNGOS UŽIMTUMO IR SOCIALINIO SOLIDARUMO PROGRAMA (PROGRESS).

Šią programą įgyvendina Europos Komisija. Programa sukurta siekiant finansiškai paremti užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių srities Europos Sąjungos tikslų įgyvendinimą ir taip prisidėti prie strategijoje „Europa 2020“ nustatytų šios srities tikslų įgyvendinimo.

Septynerius metus trunkanti programa skirta visiems suinteresuotiesiems subjektams, kurie gali padėti rengti tinkamus ir veiksmingus užimtumo ir socialinės srities teisės aktus ir politiką 27 ES valstybėse narėse, ELPA ir EEE šalyse, ES šalyse kandidatėse ir narystės ES siekiančiose šalyse. Daugiau informacijos rasite <http://ec.europa.eu/progress>

Leidinyje pateikta informacija nebūtinai atspindi Europos Komisijos ir kitų rėmėjų poziciją arba nuomonę.

THIS EXHIBITION IS SUPPORTED BY THE EUROPEAN UNION PROGRAMME PROGRESS (2007-2013).

This programme is implemented by the European Commission. It was established to financially support the implementation of the objectives of the European Union in the employment, social affairs and equal opportunities area, and thereby contribute to the achievement of the Europe 2020 Strategy goals in these fields.

The seven-year Programme targets all stakeholders who can help shape the development of appropriate and effective employment and social legislation and policies, across the EU-27, EFTA-EEA and EU candidate and pre-candidate countries. For more information see: <http://ec.europa.eu/progress>

The information contained in this publication does not necessarily reflect the position or opinion of the European Commission and other sponsors.

Rėmėjai / Sponsors:

NORVEGIJOS IR EEE PARAMA LIETUVAI:
partnerystė vertybėms
kurti ir išsaugoti

Informacinis rėmėjas / Media sponsor:

© Lietuvos gėjų lyga / Lithuanian Gay League, 2013

© Laima Kreivytė, sudarymas / Compilation, 2013

© Tekstų ir fotografijų autoriai / Authors, photographers, 2013

ISBN 978-609-420-299-5

TURINYS

<i>Ižangos žodis</i>	4
Margarita Jankauskaitė. <i>Drąsa būti</i>	6
Artūras Tereškinas. <i>Jaustis nepatogiai, jaustis queer</i>	12
Nida Vasiliauskaitė. <i>Kodėl homoseksualumą būtina „demonstruoti“</i>	22
Dalia Mikonytė. <i>Besipildančios istorijos</i>	26
<i>20 LGBT laisvės metų Lietuvoje: nesibaigianti istorija</i>	36
Laima Kreivyte. <i>Nuo sutemų iki aušros</i>	42
Akvilė Anglickaitė	52
Eglė Ganda Bogdaniene	54
Cooltūristės	56
Adomas Danusevičius	58
Ugnius Gelguda	60
Tim Kliukoit	62
Denisas Kolomyckis	64
Vsevolod Kovalevskij	66
Alina Melnikova	68
Dalia Mikonytė	70
Laisvydė Šalčiūtė	72
Shaltmira	74
Virgilijus Šonta	76
Remigijus Venckus	78
Aušra Volungė (Griškonytė)	80
<i>Apie autorius</i>	82

CONTENTS

<i>Foreword</i>	5
Margarita Jankauskaitė. <i>Courage to Be</i>	7
Artūras Tereškinas. <i>Queer Discomfort</i>	13
Nida Vasiliauskaitė. <i>Why it is Necessary to “Demonstrate” Homosexuality</i>	23
Dalia Mikonytė. <i>Unfolding Stories</i>	27
<i>20 Years of LGBT Freedom in Lithuania: a Never-ending (Hi)story</i>	37
Laima Kreivyte. <i>From Dusk till Dawn</i>	43
Akvilė Anglickaitė	53
Eglė Ganda Bogdaniene	55
Cooltūristės	57
Adomas Danusevičius	59
Ugnius Gelguda	61
Tim Kliukoit	63
Denisas Kolomyckis	65
Vsevolod Kovalevskij	67
Alina Melnikova	69
Dalia Mikonytė	71
Laisvydė Šalčiūtė	73
Shaltmira	75
Virgilijus Šonta	77
Remigijus Venckus	79
Aušra Volungė (Griškonytė)	81
<i>About the Authors</i>	83

ĮŽANGOS ŽODIS

Paroda „Nuo sutemų iki aušros“ – pirmoji *queer* istorijai ir kultūrai skirta paroda Lietuvoje, kurioje atsispindi svarbiausi 1993–2013 metų LGBT bendruomenės ir *queer* meno įvykiai. Parodoje susijungia vizualinės antropologijos ir vaizdų kultūros prieigos. Svarbiausias ekspozicijos principas – istorinių dokumentų ir meno kūriniių dialogas. Archyvinės nuotraukos, LGL žurnalų numeriai, televizijos reportažai derinami su fotografija, tapyba, objektais, performansais, videomenu.

Šiuolaikinio meno centro skaitykloje eksponuojama archyvinė dalis, kurioje atsispindi Lietuvos *queer* bendruomenės organizacinė, leidybinė, pilietinė veikla. Apatinėje salėje, „pogrindyje“, pristatoma šiuolaikinio meno paroda, atskleidžianti *queer* požiūrį į kūną, seksualumą, identitetą, gyvenimą kartu. Akcentuojami ne tik vieši pasiekimai, organizuota veikla ir aktyvizmas, bet ir privatūs gyvenimai, paraštinės patirtys. Parodos erdvėje vyks diskusijos, skaitymai, kūrybinės dirbtuvės, ekskursijos.

Kataloge pristatomi ne tik parodoje dalyvaujantys menininkai, bet ir LGBT bendruomenei svarbių viešųjų intelektualų – Margaritos Jankauskaitės, Artūro Tereškino, Nidos Vasiliauskaitės tekstai, apibendrinantys dvidešimties metų politinius, socialinius ir diskursyvius pokyčius viešojoje erdvėje ir *queer* savivokoje.

Kartu su paroda vyks paraleliniai renginiai: Aušros Volungės fotografijų paroda Marijos ir Jurgio Šlapelių name-muziejuje (liepos 24 d.–rugpjūčio 7 d.); Virgilijaus Šontos fotografijų paroda Modernaus meno centre (liepos 26 d.–rugpjūčio 16 d.); Poezijos skaitymai su Eileen Myles, *Lambda Award for Lesbian Fiction* premijos laimėtoja (liepos 24 d., 19 val.) ir *Queer* kūrybos skaitymai (liepos 30 d., 19 val.) ŠMC skaitykloje.

„Nuo sutemų iki aušros. 20 LGBT laisvės metų Lietuvoje“ yra *Baltic Pride 2013* kultūrinės programos dalis. Nuoširdžiai dėkoju visiems, paskatinusiems rengti šią parodą ir prisidėjusiems darbais bei kritinėmis pastabomis. Kiekvieno/s indėlis neįkainojamas. Kviečiu visus ne tik žiūrėti ir skaityti, bet ir pildyti LGBT laisvės laiko juostą. Tikiu, kad po dvidešimties metų ji bus dar turtingesnė.

Laima Kreivytė

FOREWORD

“From Dusk Till Dawn” is the first exhibition on queer history and culture in Lithuania, reflecting the most significant events in the LGBT community and queer art in 1993–2013. The exhibition makes an interlink between visual anthropology and image culture approaches. The key principle of the exposition is a dialogue between historical documents and works of art. Archival photographs, issues of LGL magazines and TV reports are combined with art photography, paintings, objects, performances and video art.

The reading room of the Contemporary Art Centre hosts an exposition of the archival part that reflects the organizational, publishing and civic activities of Lithuania’s queer community. The ground hall, “the underground”, presents an exhibition of contemporary art, revealing queer attitudes to the body, sexuality, identity, and living together. The exhibition emphasizes not only the public achievements, organized activities and activism, but also private lives and marginal experiences. The exhibition space will be open for discussions, readings, creative workshops and guided tours.

The catalogue presents not only the artists participating in the exhibition, but also texts by public intellectuals whose work has been significant for LGBT – Margarita Jankauskaitė, Artūras Tereškinas, Nida Vasiliauskaitė, summarizing the political, social and discursive changes in public space and queer self-perception.

Along with the exhibition, several parallel cultural events will take place: Aušra Volungė’s exhibition of photographs at the Marija and Jurgis Šlapelis House-Museum (from July 24 to August 7); Virgilijus Šonta’s exhibition of photographs at the Modern Art Centre (from July 26 to August 16); poetry readings with Eileen Myles, winner of Lambda Award for Lesbian Fiction (July 24, at 7 p.m.) and Queer readings (July 30, at 7 p.m.) at the CAC reading room.

“From Dusk till Dawn. 20 Years of LGBT Freedom in Lithuania” is part of the *Baltic Pride 2013* cultural programme. I give my sincere thanks to everyone who has encouraged us to hold this exhibition and contributed by their works and critical comments. Each and every one of you has made a priceless input. I invite everyone to look and read, but also to fill in the LGBT freedom scale. I believe that in twenty years, it will become even more prosperous.

Laima Kreivytė

DRAŠA BŪTI

Margarita Jankauskaitė

Mituose ar pasakose esamas pasaulis paliekamas tam, kad būtų atrasti nauji. Šie žygiai nebūna lengvi. Juos gaubia emocinės ir fizinės sutemos, kyla iššūkių ir pavojų, tačiau pasiryžusiems atsiveria naujos galimybės. Sunkumai, kurie nepražudo, sustiprina.

Lietuvos lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių asmenų bendruomenė šią kelionę tęsia daugiau nei dvi dešimtys metų. Žvelgiant iš istorijos perspektyvos – tai mirksnis. Žmogaus gyvenimo kontekste šie dešimtmečiai reiškia brandą ir naujos kartos atėjimą, kuri formavosi kitokioje, nepriklausomoje Lietuvoje, paveldėdama teisę į jos kultūros, vertybių kūrimą.

Ilgą laiką manyta (Lietuvoje vis dar?), kad savita, nekintanti simbolių, elgesio būdų, artefaktų visuma nuosekliai, rišliai ir neproblemiškai formuoja atskirų tautų ar bendruomenių kultūras, kurios gali būti autentiškai reprezentuotos ir išsaugotos. Tačiau kultūra nėra sudaiktintas, visiems kolektyvo nariams bendras, homogeniškas ir statiškas darinys. Tai – dinamiškas procesas. Jis vyksta įvairiose erdvėse, garsų kakofonijoje susiliejančioms skirtingiems balsams, kurių siūlomos pasaulio interpretacijos gali būti pripažintos arba neišgirstos.

Niros Yuval Davis teigimu¹, kultūros diskursai primena veikiau kovų lauką nei bendrą konsensuą. Normos šiuo požiūriu yra hegemonijos išraiška, kai vienos grupės dominavimas įtvirtinamas slopinant naujų idėjų atsiradimą, taikymą, pasireiškimą. Lytinių tapatumų sklaidą užgniaužianti ir kontroliuojanti heteronorma yra puikus tokios hegemonijos pavyzdys, demonizuojantis bet kokią „nukrypimą“ nuo negyvybingos matricos. Tačiau centre sutelkta galia yra mažiau akivaizdi socialinėse paraštėse, kurios tampa derlinga dirva patirčių įvairovei, metančiai iššūkį jos tęstinumui.

Kultūros raidą sąlygoja dvi, viena kitai priešingos tendencijos – stabilumo siekis ir nuolatinis pasipriešinimas, kaita. Tęstinumą užtikrina socialinė reprodukcija, kurią palaiko kasdienės ir diskursyvinės praktikos. Kultūriniai modeliai veikia žmonių išgyvenimus – savęs, bendruomenės ir pasaulio suvokimą, kurį paženklina atskirties ar įtraukimo patirtys. Tačiau socialinė reprodukcija išgyvena ne tik augimą. Ji susiduria su nuosmukiu ir kaita. Kultūra plėtojasi socialiniame kontekste, kuris negali būti atsietas nuo laiko. Ir net tuomet, kai dominuojantis diskursas siekia įtikinti, kad formuojama kultūros samprata atspindi bendrus interesus ir aukštus moralės principus, pakraštinės grupės nuolat meta iššūkį ir verčia tuo abejoti. Todėl teisė į kalbėjimą ir jo sąsają su visuomenės kultūra vertės pripažinimas tampa ypač aršios kovos objektu.

Kultūra yra turtingas, vidinių prieštaravimų kupinas išteklius, kuriuo skirtingi socialiniai veikėjai naudojamasi pasirinktinai, atsižvelgdami į galios santykių ir politinių diskursų kontekstą. Lytis, klasė, priklausymas skirtingoms socialinėms grupėms, lytinė orientacija ir tapatumas, gyvenimo ciklo tarpsnis, (ne)galia ar viskas kartu lemia, kokie ir kiek bus prieinami

---

¹ Yuval Davis, Nira, *Gender & Nation*, SAGE Publication, 2000.

COURAGE TO BE

Margarita Jankauskaitė

In myths and folktales, one departs from this world in order to discover new ones. These journeys are never easy. They are enveloped by emotional and physical dusk, jeopardized by challenges and dangers, but those who dare see new possibilities opening up before them. Hardships that do not kill make one stronger.

The Lithuanian gay, bisexual and transgender community has been on this journey for more than two decades. This is but an instant from the historical perspective. In the context of a human life this time means maturation and the arrival of a new generation of people who have been coming of age in a different, independent Lithuania, inheriting the right to shaping its culture and values.

It has long been thought (and perhaps still is in Lithuania) that a distinctive, unchanging set of symbols, behavioral patterns and artifacts coherently and unproblematically forms the cultures of individual nations or communities, which can be represented and preserved in their authentic state. Yet culture is not a tangible, homogenous and static structure that is common for all members of a group. It is a dynamic process. It takes place in different spaces, through different voices that merge in a cacophony of sounds and propose interpretations of the world that may be recognized or ignored.

According to Nira Yuval-Davis², cultural discourses resemble a battlefield rather than consensus. From this point of view, norms are an expression of hegemony, when one group's domination is ensured by suppressing the emergence, implementation and manifestation of new ideas. The heteronorm that inhibits and controls the dissemination of gender identities is a perfect example of such hegemony, demonizing any kind of deviation from the lifeless matrix. Yet the power concentrated in the center is less obvious in the social margins, which become a fertile ground for a diversity of experiences that challenges the continuity of power itself.

Cultural development is determined by two mutually opposite tendencies – the pursuit of stability and constant resistance, change. Continuity is ensured by social reproduction, which rests on everyday and discursive practices. Cultural models influence human experiences – the perception of oneself, the community and the world, which is marked by experiences of exclusion or inclusion. Yet social reproduction does not go through growth only. It also encounters recession and change. Culture evolves in the social context, which cannot be separated from time. Even when the dominant discourse seeks to convince that the concept of culture that is currently being developed reflects the common interest and high moral principles, marginal groups constantly challenge and question it. Therefore, the right to a voice and the recognition of the value of its links with public culture becomes the object of an extremely fierce struggle.

Culture is a rich resource full of internal contradictions, which different social agents use selectively, depending on the context of power relations and political discourses. Gender, class,

---

² Yuval Davis, Nira (2000) *Gender & Nation*. SAGE Publication.

rezervai, lemiantys diskursyvinės kovos rezultatus – kas įgys teisę į žodį (ženklą), tai yra, galimybę apibrėžti ir įtvirtinti visuomenės vertybes, prioritetus ir formuoti socialinį kraštovaizdį.

Žodis turi galią kurti tapatumus. Jie nėra „daiktai“, kuriuos galima konkrečiai, iki galo apibrėžti. Kaip ir kultūra, tapatumai atsiskleidžia kaip per laiką kintantis vyksmas, raginantis klausti ne „kas yra kas?“, bet ieškoti atsakymo į klausimą „ką asmuo daro, siekdama(s) sukurti savąjį Aš?“² Tapatumai kuriami net ir nesuvokus, kiek į tai įsitraukęs asmeniškai esi tu pats. Daug lemia kalba (plačiaja prasme), įgalinanti mąstyti, išreikšti, suteikti prasmę pasauliui ir imtis šią prasmę atliepančių veiksmų. Svarbu įvardyti net tik tai, kad esame, bet ir tai, kaip suprantame savo buvimą, kad to už mus nepadarytų kiti, kabindami etiketes ir aitrindami liguistas fantazijas arba įkalindami tylos (ignoravimo) nebūtyje.

Tyla dažnai poetizuojama kaip susikaupimo, pasinėrimo į save metafora. Tačiau ji gali tapti ir galingu socialinės izoliacijos ar nužmoginimo įrankiu. Prieš dešimt metų į mane kreipėsi lyčių studijų įvadą išklausiusi studentė, norėdama sužinoti, ar lesbietės nėra tik akademinis konstruktas, ar jos realiai egzistuoja? Šis pokalbis pribloškė, bet padėjo suvokti, ką reiškia posakis „jeigu tavęs nėra diskurse, tavęs nėra iš viso“ ir kaip juo apibrėžtas socialinės tvarkos principas veikia žmonių patirtis. Kultūrinės hegemonijos nusavinti viešo kalbėjimo ištekliai yra veiksminga įkalinimo strategija, atimanti viltį būti visaverte(-čiu), bet paliekanti vaiduokliško funkcionavimo galimybę.

Užantspauduotos lūpos yra subordinacijos, pažeminimo, pavergimo simbolis. Tokiam užraktui sulaužyti reikia ir pasiryžimo, ir pastangų. Pokyčiai neįvyksta savaime. Kad užsimegztų tylą nutraukiantis dialogas, reikia drąsos ir kalbančiai, ir (įsi)klausančiai pusei. Drąsa taip pat yra procesas, kurį paskatina troškimas – aistra gyventi, o ne egzistuoti.

Renkant pasakojimus 2007 metais publikuoti knygai³ drąsą reikėjo sukaupti vien tam, kad privačios patirtys būtų patikėtos „svetimų“ klausytojų (skaitytojų) ratui. Jos buvo publikuotos anonimiškai, neskelbiant pašnekovių vardų. Baimintasi socialinių sankcijų už tylos imperatyvo nepaisymą. Sutemos, gaubusios bendruomenę, vertė įsitempti pajutus išviešinimo pavojų. Šiandien reikalaujama viešų, simboliškai prasmingų erdvių, keliami vienalyčių porų teisės į šeimą klausimai, kvestionuojama binarinė lyčių tvarka. Tai – įspūdingas diskursyvinis šuolis, lydimas įtemptos balsų kakofonijos ir ją įprasminančių veiksmų, kurie atspindi sudėtingą vertybinį virsmą.

Modernizacija nėra vien ekonominė sąvoka. Ji skatina sudėtingus pasaulėžiūros pokyčius, kurie meta iššūkį senajai tvarkai. Tradicinėms visuomenėms būdinga religijos įtaka, polinkis į autoritarizmą, siekis demonstruoti nacionalistinius sentimentus ir drausti abortus susiduria su pasaulietinių ir racionalių vertybių kritika. Ekonominiam, fiziniam saugumui pirmenybę teikiančias ir prisitaikymą laiduojančias socialines normas ima stelbti saviraiškos vertybės, kurių pagrindą sudaro dėmesys dalyvavimui, sprendimų priėmimui, gamtos apsaugai, lyčių lygybei.

---

² Pajuments, Marion and Hearn, Jeff „Post-Soviet Fathers „At Home“ and „Away from Home“, „Old Europe“: Facing the Challenge through Masculine Identity Talk“, *Studies of Transition States and Societies*, Vo. 1 4/ Issue 1., p. 31–47.

³ *Drąsa – kalbėti, aistra – gyventi*, sud. Margarita Jankauskaitė, Lygių galimybių plėtros centras, 2007.

belonging to different social groups, sexual orientation and identity, stage of the life cycle, (dis)ability, or all of these together determine which resources and to what extent will be available to us in the discursive struggle – who will gain the right to the word (sign), i.e. the possibility to define and entrench the society's values and priorities and to shape the social landscape.

Words have the power to create identities. These are not “things” that can be defined specifically and comprehensively. Just like culture, identities manifest themselves as a time-based development, which calls for looking for the answer to the question “what does one do in order to create one’s own self?”², rather than asking “who is who?”. Identities emerge even if one does not realize one’s involvement. Language (in the broad sense), which enables one to think, express, give meaning to the world and engage in actions reflecting this meaning, plays a big role. It is important to say not just that we exist, but also how we understand our existence, so that others don’t do it for us, labeling us and entertaining sick fantasies or imprisoning us in the non-existence of silence (ignorance).

Silence is often poeticized as a metaphor of concentration and introspection. However, it can also become a powerful instrument of social isolation or dehumanization. Ten years ago a student who had completed the intro to gender studies course approached me, asking whether lesbians were merely an academic construct or did actually exist in reality. This conversation astonished me, but also helped me understand the meaning of the saying “if you’re not in the discourse, you don’t exist at all”, and how the social order principle it put into words influenced human experiences. The usurpation of public speaking resources by means of cultural hegemony is an effective imprisonment strategy that takes away the hope of being a valued human being, but leaves a possibility of ghostly functioning.

Sealed lips are a symbol of subordination, humiliation and enslavement. Breaking such a lock requires both determination and efforts. Change does not happen by itself. To start a dialogue that would end the silence, both the speaking and the listening side need courage. Courage, too, is a process that is stimulated by a desire to live rather than merely exist.

When I was collecting the stories for the 2007 book *Courage to Speak, Passion to Live*³, I had to gather courage just to entrust private experiences to a circle of “outside” listeners (readers). They were published anonymously, without disclosing the names of the women interviewed. We were afraid of social sanctions for violating the silence imperative. The dusk that enwrapped the community caused tension when the risk of disclosure was sensed. Today, the community makes demands for public, symbolically significant spaces, addresses the issue of same-sex couples’ right to marriage, and questions the binary gender order. It is an impressive discursive leap, accompanied by a tense cacophony of voices and actions that strive to give the latter meaning, which reflect a complex transformation of values.

Modernization is not merely an economical term. It triggers complex worldview changes that challenge the old order. The influence of religion, propensity for authoritarianism, and the

---

² Pajumets, Marion and Hearn, Jeff “Post-Soviet Fathers ‘At Home’ and ‘Away from Home’ in ‘Old Europe’: Facing the Challenge through Masculine Identity Talk” in *Studies of Transition States and Societies*, Vo. 14/ Issue 1., p. 31–47.

³ *Drąsa – kalbėti, aistra – gyventi* (2007), ed. Margarita Jankauskaitė, Lygių galimybių plėtros centras.

Taip formuojamame pasaulyje atviriau priimama visuomenės įvairovė, kuriant pasitikėjimu ir pagarba grindžiamą kultūrą, kur ypač didelis dėmesys skiriamas asmens laisvei, saviraiškai, pilietiniam aktyvumui – pagrindinėms demokratijos prielaidoms.

Visa tai kol kas – ne apie Lietuvą, nors žodis „demokratija“ minimas, tiesa selektyviai, kai tai patogu interesų grupėms. Demokratijos esmė – žmonių (nerūšiuojant) įgalinimas, todėl ir jos kokybę atspindi ne formalus pilietinių ir politinių teisių įtvirtinimas, bet realus šių principų įgyvendinimas. Veiksminga demokratija yra kur kas aukštesnis standartas nei visuotinės rinkimų teisės, o koreliacija tarp politinių institucijų praktikos ir žmonių vertybių yra labai stipri. Kultūrinis paveldas (pavyzdžiui, baudžiavinis, katalikiškas, komunistinis) daro poveikį jų hierarchijai. Tą liudija pasaulio ir Europos mastu atliekami vertybių tyrimai.⁴ Tačiau socialinė reprodukcija nėra amžina. Ji patiria transformacijas, visuomenės paraštėse vykstantiems procesams kaskart vis labiau pasislenkant į centrą (ar persikeliant per upę iš Upės gatvės į Gedimino prospektą).

Paradoksalu, bet būtent šie, tradicinių vertybių sargams siaubą keliantys pokyčiai formuoja prielaidas laimės pojūčiui visuomenėje stiprėti (įskaitant ir pokyčių bijančią jos dalį). Tyrimai rodo⁵, jog nebelikus būtinybės kovoti dėl fizinio išlikimo, pasirinkimo laisvė daro mus laimingesnius. Netoleranciją reprodukuojančios socialinės normos apriboja žmonių galimybes rinktis. Nepakantumas lyčių lygybei, gėjams, lesbietėms, užsieniečiams, kitų religijų ar grupių žmonėms stipriai koreliuoja. Todėl priimanti socialinė aplinka daro įtaką visų bendruomenės narių savijautai – pakantesnėje visuomenėje žmonės yra laimingesni nepriklausomai nuo asmeninio tolerancijos lygio.

Atrodo, kad didžiausią priešiškusią patiriantiems žmonėms (LGBT) Lietuvoje tenka išskirtinė, istorinė misija. Jų drąsa kalbėti, aistra gyventi ir dalyvauti visuomenės gyvenime gali nulemti pastarosios sėkmę ir gerovę (prieš akis nejučiomis iškilo laimės žiburio metafora). Tai nebus pirmasis atvejis, kai subordinuotų grupių – moterų, juodaodžių, darbininkų, gėjų ir lesbiečių – pastangomis buvo praplėstas demokratijos suvokimas ir suteiktos gilesnės prasmės žmogaus teisių sampratai. Hegemonija turi polinkį nusavinti svetimo darbo vaisius. Tačiau aušros nereikėtų laukti kaip antgamtinio stebuklo. Sutemas prasklaidantys „laimės žiburiai“ duoda puikų efektą, kai sutelkiami draugėn. Svarbiausia nepamiršti Mhatmos Gandhi ištartų žodžių: „Iš pradžių jie ignoruoja jus, paskui iš jūsų šaiposi, tada kovoja su jumis ir tuomet jus laimite“. Taigi kovokime, juokimės ir nugalėkime!

---

⁴ Inglehart, Ronald and Welzel, Christian, „Development and Democracy: What We Know about Modernization Today“, 2009.

⁵ Inglehart, Ronald; Foa, Roberto; Peterson, Christopher and Welzel, Christian, „Development, Freedom, and Rising Happiness: A Global Perspective (1981–2007)“, *Perspectives on Psychological Science*, Vo. 3 (4), 2008.

drive to demonstrate nationalist sentiments and prohibit abortions, which are all characteristic traits of traditional societies, encounter critique based on secular and rational values. Social norms that give preference to economical and physical security and ensure conformity start to give way to values of self-expression, based on attention to participation, decision-making, environmental protection, and gender equality. The world that evolves in this way is more open to social diversity in the process of creating a culture based on trust and respect, in which special attention is paid to personal freedom, self-expression and civic participation – the basic preconditions of democracy.

All of this does not apply to Lithuania so far, although the word “democracy” is mentioned here – albeit selectively, when it is useful to interest groups. The essence of democracy is empowerment of the people (indiscriminately), therefore its quality is reflected not by the formal establishment of civil and political rights, but by real implementation of these principles. An effective democracy is a much higher standard than universal suffrage, while the correlation between the political institutions’ practices and the people’s values is very strong. Cultural heritage (e.g. serfdom-related, Catholic, Communist) influences their hierarchy. Global and pan-European value studies demonstrate this⁴. However, social reproduction is not eternal. It undergoes transformations as the processes taking place in the margins of society gradually shift towards the center (or cross the river from Sporto street to Gediminas Avenue).

Paradoxically, precisely these changes that scare the custodians of traditional values create the preconditions for the feeling of happiness in society to grow stronger (affecting the part of it that is averse to changes as well). Studies show⁵ that when the necessity to fight for survival goes away, the freedom of choice makes us happier. Social norms that reproduce intolerance limit people’s choice. Intolerance to gender equality, gays, lesbians, foreigners, people of other creeds or groups is strongly correlated. Therefore the host social environment makes an impact on the well-being of all of the community’s members – in a more tolerant society people are happier, regardless of personal level of tolerance.

It seems that people who experience the greatest hostility in Lithuania (LGBT) have an exceptional historical mission. Their courage to speak and passion to live and participate in society’s life can determine the success and welfare of the latter (the metaphor of the beacon of happiness has suddenly crossed my mind). It won’t be the first time when the efforts of subordinated groups – women, blacks, workers, gays and lesbians – have led to the expansion of the concepts of democracy and human rights. Hegemony tends to appropriate the fruits of others’ labor. But it is not necessary to wait for the dawn as a supernatural wonder. The “beacons of happiness” that disperse the dusk produce a wonderful effect when they are brought together. The most important thing is to remember Mahatma Gandhi’s words: “First they ignore you, then they laugh at you, then they fight you, then you win.” So let us fight, laugh and win!

---

⁴ Inglehart, Ronald and Welzel, Christian (2009) “Development and Democracy: What We Know about Modernization Today”.

⁵ Inglehart, Ronald; Foa, Roberto; Peterson, Christopher and Welzel, Christian (2008) “Development, Freedom, and Rising Happiness: A Global Perspective (1981–2007)” in *Perspectives on Psychological Science*, Volume 3 (4).

JAUSTIS NEPATOGIAI, JAUSTIS QUEER¹

Artūras Tereškinas

Neturėti gyvenimo?

Nuo grįžimo iš Helsinkio prabėgo jau trys savaitės – trys lėtos apatiškos savaitės tarp šiukšlių atnaujintame bute – nauja virtuvė, naujos spintos nuo grindų iki lubų, pagaliau – naujas tualetas. Bet tvarkytis nekyla ranka, norisi tik sėdėti ant naujų fotelių ir klausytis banalios muzikos – ar girdėjai, ką šiandien lūpomis išdarinėjo Rihanna? O ką tau rėkė prikimusių balsu Lady Gaga? Taip, ir dar – ką deklamavo britas Sabre Maverickas? Gimęs vienoks, kitoks netapsi? O atgimti galėsi kuo nori, kad ir pačiu nekenčiamiausiu gyviu – gyvate. Gaila, kad negali iš naujo gimti laimingu loterijos bilietu skurdžiaus rankose. Arba netikėtu sentimentaliu laišku iš buvusios meilės, kurios vis negali užmiršti.

Sėdėjimas ant fotelio tapo kasdieniu įpročiu. Kompiuteris ant kelių, purvinos kojos ant stiklinio staliuko, akys įbestos į ekraną, o pirštai nervingai maigo klavišus. Lauki minčių, bet užsisėdėjęs *facebooke*, jos nesirodo. Slepiasi. Todėl tenka pasitenkinti žaismingomis impresijomis ir pastebėjimais: senas tualetas tebestovi mano koridoriuje sveikindamas įeinančiuosius tarsi koks meno kūrinys (*newly found object with the lost meaning*), šalia jo sena taburetė, ant kurios – krūva išmestinių rūbų. Odinės tarybinius laikus menančios striukės ir juodos putlios slidininko kelnės. Vilniaus batų taisykloje sugadinti batai ir sena *Mexx* rankinė. Du maišai lietuviškų romanų ir Europos Sąjungos direktyvų. Netrukus juos paliksiu prie šiukšlių konteinerio karščiu dvokiančiame kieme.

Kartais pagalvoju, kad mano gyvenimas kartoja *queer* teoretikų mintis. Britė Sara Ahmed kartu su kitais mokslininkais trokšta, kad jų gyvenimai nesektų heteronormatyvios kultūros scenarijais², tačiau kad netaptų ir, Judith Halberstam³ terminais, „homonormatyviais“ gyvenimais. Tokius gyvenimus gyvenantieji, pasak Ahmed, nesiekia patogumo; jie nepatogūs visais normatyvios kultūros aspektais tuo, kaip gyvena. Idealiu atveju jie neturi šeimų, neveda, nesiporuoja, negimdo ir neaugina vaikų, neprisijungia prie savanoriškos kaimynsčių sargybos, nesimeldžia už tautą kilus karui. Kitaip jie remtų idealus, kurie paverčia *queer* gyvenimus nepavykusiais ir nepakenčiamais.

Visiškai suprantama, kad esminių heteronormatyvumui atgaminti elgesio idealų siekj

---

¹ *Queer* – terminas, apibūdinantis ne tik tuos, kurie įgyvendina nenormatyvinį seksualumą, bet ir tuos, kurie priešinasi visoms galios hierarchijoms ir priešpaudos formoms. Tai reikštų, kad kalbant apie *queer*, turima omeny ne tik idėjų apie seksualumą rinkinys, bet ir platus kitų problemų, tokių kaip pakenčiamas gyvenimas, vartojimas, globa, bendruomeninis sambūvis ir pan., arealas. *Queer* kultūra priešinasi tiek kultūros heteronormatyvumui, tiek homonormatyvumui.

² Ahmed, Sara, *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2004, 149.

³ Halberstam, Judith, „What’s that Smell? Queer Temporalities and Subcultural Lives“, *International Journal of Cultural Studies* 6 (3): 313–333, 2003.

QUEER¹ DISCOMFORT

Artūras Tereškinas

To have no life?

Three weeks have passed since I came back from Helsinki – three slow torpid weeks amidst rubbish in a renovated flat – new kitchen, new wardrobes from the floor to the ceiling, and a new water closet to top all that. But I don't have the energy to clean up, all I want is to sit in the new armchairs and listen to banal music – did you hear what Rihanna was doing with her lips today? And what Lady Gaga was screaming to you in her hoarse voice? Oh, and what the Brit Sabre Maverick was rapping? Can't become different if you were born this way? But you will be able to be reborn as who- or whatever you like, even as the most hated creature – a snake. It's a pity you can't be born again as a lucky lottery ticket in the hands of a beggar. Or an unexpected letter from an old love you still cannot get over.

Sitting in the armchair became a daily habit. Computer on my lap, dirty feet on a glass table, eyes stuck to the screen, while the fingers nervously press the keys. I'm waiting for thoughts to come, but they don't show up when you spend too much time on Facebook. They hide. Therefore I have to be content with playful impressions and observations: the old water closet is still in the corridor, greeting visitors like some work of art (newly found object with lost meaning), beside it stands an old tabouret with a heap of clothes to be thrown away on top of it. Leather jackets that date back to the Soviet times and black puffy ski pants. Shoes ruined in a shoe repair shop in Vilnius and an old Mexx handbag. Two bags of Lithuanian novels and directives of the European Union. Soon I'll leave them by the dumpster in the yard stinking of heat.

Sometimes it occurs to me that my life mirrors the ideas of queer theorists. The British author Sara Ahmed, together with other scholars, wants to live her life away from heteronormative culture scenarios², but also seeks to prevent it from becoming a "homonormative" life, to use Judith Halberstam's term³. According to Ahmed, those who live such lives do not seek comfort; on the opposite, they uphold discomfort in regard to all aspects of normative culture by the way they live. Ideally, they have no families, don't marry, don't mate, don't give birth to and don't raise children, don't join neighborhood watch groups,

---

¹ Queer is a term that describes not only individuals who practice non-normative sexuality, but also those who oppose all power hierarchies and forms of oppression. This means that by invoking the term one refers not just to a set of ideas about sexuality, but also to a wide range of other problems, such as bearable life, consumption, care, communal coexistence and so on. Queer culture opposes both cultural heteronormativity and homonormativity.

² Ahmed, Sara (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh, Edinburgh University Press, 149.

³ Halberstam, Judith (2003) "What's that Smell? Queer Temporalities and Subcultural Lives". *International Journal of Cultural Studies* 6 (3): 313–333.

galima laikyti asimiliacijos forma⁴. Žiūrėdamas į save suvokiu – asimiliuotis, kad ir kaip norėčiau, jau nebeįvyks. Atsitiktinai pasirinktas gyvenimas pamažu tapo vis keistesnis, nenuspėjamas, nesuplanuotas, išblaškytas ir išbarstytas. Kaip ir aš pats.

Šiandien, pirmąją vasaros dieną, vėl sėdėdamas patogiam odiniame fotelyje su kompiuteriu ant kelių, mėginu paaiškinti sau, kodėl nuolat laikau savo ir kitų gyvenimus neprasmingais, kodėl nuolat ironizuoju nepasisekimą ir nesėkmę kaip ryškiausius nepatogaus nenorminio gyvenimo ženklus. Gal dėl to, kad šioje šalyje apskritai sunku turėti gyvenimą, kuris būtų laikomas gyvenimu ir kurio nesuvaržytų iš anksto pateiktos konvencijos ir normos? Gali būti, kad nemažai daliai žmonių, kaip ir man, vis sunkiau „turėti gyvenimą“, kurio neribotų ir „nesmerktų“ itin siauros normatyvumo formos. Kartais atrodo, kad neturi gyvenimo, jo negyveni, nes jis yra neteisėtas, netikras ir nepateisintas. Kartais jautiesi, kad išvis niekad neturėjai gyvenimo, kuris tau būtų reikšmingas. Visa tavo biografija – nepanaudotų gestų, neištartų frazių, poelgių, kuriems nepasiryžai, nuolatinių pertrūkių, pertraukų ir atokvėpių sanauka. Ar pridėję tavo gyvenimą prie jo, jos, jų gyvenimų, galėtume sakyti, kad kada nors turėjai gyvenimą?

Būti hiper- ar hipo- queer?

Nepatogumas susijęs ne tik su gyvenimais, bet ir su tapatybėmis. „Ar aš pakankamai *queer*?“ – klausia savęs Sara Ahmed. Gal esu pernelyg (hiper) ar per mažai (hipo) *queer*? Aš, kaip ir Ahmed, dažnai jaučiuosi nepakankamai *queer* arba tas, kuris nepriklauso „teisingo“ tipo *queer* asmeniui. Jaučiu diskomfortą net ir susisiedamas su sąvokomis, kurios atrodo įprastos ir suprantamos. Tai neturėtų stebinti, nes „galime jaustis nepatogiai dėl kategorijų, su kuriomis esame susigyvenę, net ir dėl kategorijų, kurios formuojamos atsisakant viešo patogumo“⁵. Tai reiškia, kad nepatogumas – tai ją ir mane persmelkiantis jausmas, tapęs neatskiriama kūniškos elgsenos dalimi. *I love you, Mr. Discomfort*.

Tačiau šis nepatogumas, nesugebėjimas sutapti su *queer* ar kitomis sąvokomis bei tapatybėmis ar prie jų pritapti nebūtinai tik varžo ir kankina. Jis gali padėti skirtingai išgyventi visuotines normas (pvz. normą „vyras kaip mūras“ paversk norma „į vyrą įmūryta moteris“ arba „mūrininkas vyras“). Man pasiseka tik tiek, kiek patiriu gyvenimo, akiai nesekančio šiomis normomis, galimybių. Eidamas Vilniaus senamiesčiu (ne tuo geruoju, bet tuo nepadoriu – Sodų, Gėlių, Pylimo gatvėmis, kurios liaudiškai vadinamos „kurvų trikampių“) jaučiu, kad nepatogumo jausmas – kūrybingas, gaminantis ir atgaminantis praeities judesius ir susidūrimus, žvilgsnius ir susilietimus. Tai produktyvus nepatogumas: šiandien nusispjau nu į švarų Vilnių, pamirštu taisykles, kurias man pateikia sutvarkytas, stebimas, valdomas miestas. Labas, Sveta, šiandien tu atrodai puikiai – sakau šios kaimynystės pažįstamai. *Hello Ms. Discomfort!*

You can create your own destiny, – laiške man rašo vienas suomis. Ar tikrai? Šios amžinos

---

⁴ Ahmed 2004, 149.

⁵ Ahmed 2004, 151.

don't pray for the nation during war. Because otherwise they would be supporting the exact ideals that make queer lives failed and intolerable.

It is obvious that the pursuit of behavioral ideals fundamental to the reproduction of heteronormativity can be understood as a form of assimilation⁴. Looking at myself, I realize that I would be unable to assimilate even if I wanted to. A randomly chosen life has gradually become increasingly weird, unpredictable, unplanned, scattered and disjointed. Just as I myself have.

Today, on the first day of summer, sitting in a comfy leather armchair with a computer on my lap again, I am trying to figure out why I constantly think of my own and others' lives as meaningless, why I am always ironic about failure as the most prominent sign of an uncomfortable unconventional life. Maybe because it is difficult to have a life in this country that would be recognized as a life and would at the same time be free from imposed norms and conventions in general? It may be that for many people like myself it is increasingly difficult to "have a life" that would not be constrained and "condemned" by extremely narrow forms of normativity. Sometimes it seems that you don't have a life, that you're not living it, because it is illegitimate, false and unjustified. Sometimes you feel as if you never had a life that would be meaningful to you in the first place. Your whole biography is a collection of unused gestures, unsaid phrases, actions you never dared to take, constant interruptions, breaks and pauses. If we add up your life to his, her, their lives, will we be able to say that you ever had a life?

To be hyper- or hypo-queer?

Discomfort is related not only to lives but also to identities. Am I queer enough? – Sara Ahmed asks herself. Am I perhaps overly (hyper) or insufficiently (hypo) queer? Like Ahmed, I often feel not queer enough or feel like a person who does not belong to the "right" type of queer. I experience discomfort even when I associate myself with notions that seem common and understandable. This should not be surprising, because "[w]e can feel uncomfortable in the categories we inhabit, even categories that are shaped by their refusal of public comfort"⁵. This means that discomfort is a feeling that pervades me and her, that has become an inseparable part of bodily behavior. I love you, Mr. Discomfort.

Yet this discomfort, this inability to match or comply with queer or other notions and identities is not necessarily restrictive or excruciating. It can help experience the generally accepted norms in a different way (for instance, try to turn the norm "a man like a brick wall" into "a woman bricked into a man" or "a male bricklayer"). I succeed only inasmuch as I experience the possibilities of life that does not blindly adhere to these norms. When I walk through the Old Town of Vilnius (not the good one, but rather the obscene part – Sodų, Gėlių and Pylimo streets, which are colloquially called "the whores' triangle"), I feel that the

---

⁴ Ahmed (2004), 149.

⁵ Ahmed (2004), 151.

sentencijos, keliaujančios iš vieno šimtmečio į kitą, – naivos, dažniausiai sukurtos kokio nors pasiturinčio Vakarų mąstytojo, švietėjo ar debatų dalyvio. Tikrai ne Maironio, Kudirkos ar Janonio. Jos turėtų įkvėpti nuo išnaudojimo pavargusį žmogų, kuris po darbo ilgai darđa senu ir dvokiančiu autobusu namo. Taip, aš pats galiu sukurti savo paties likimą, tik duokite man truputį laisvo laiko ir ilgesnes atstogas. Viena yra kurti savo likimą, kita – neturėti jo, trečia, kai likimas – tik neseniai pirktų batų dėžė, kurioje telpa visos tavo santaupos.

Meilės objektas mano kūno isterijoje?

Prisimenu daug, bet kaip perduoti emocijas, kurios buvo įsigėrusios į mane? Kaip apibūdinti jas? Kokie žodžiai tinkamiausi emocijai, kuri tampa kultūrinėmis reikšmėmis ir socialiniais santykiais, skatinančiais mane ne tik prisiminti, bet ir veikti. Ilgėtis ir viltis. Susieti savo prarastos meilės (o gal tik aistros?) objektą su nusivylimu, desperacija, malonumu, energija, atsitiktinumu. Visa, ką jaučiu dabar, priklauso nuo mano santykio su prarastu meilės objektu.

Izraelio sociologė Eva Illouz aiškina meilės gebėjimą mane mobilizuoti pasitelkdama prancūzo Pierre'o Bourdieu paradigmą, kurioje mylėti kitą reiškia atpažinti (ir dėl to mylėti) savo paties praeitį ir savo socialinę lemtį, kuri įsispaudusi į kiekvieno iš mūsų kūną. Įsimylėję atpažįstame kitą savyje, pamatome kito kūne savo socialinę praeitį ir tai, ko visą laiką siekėme⁶.

Tarsi kartotum lotynų kalbos linksniavimą prieš pamoką Telšių vidurinėje mokykloje: pajutę fizinį potraukį kitam asmeniui, mes „užvedame“ socialinio artumo ir panašumo atpažinimo mechanizmą. Tavo kūnas jaudina mane, nes jame atpažįstu socialinį save. Kūnas – geriausias ir tikriausiai vienintelis būdas pažinti kitą žmogų ir jausti jam potraukį⁷. Todėl kliebantieji apie dvasingumą ir sielų giminystę, nusiraminkite. Jūsų žodžiai – kaip gonorėja, kuria persirgo kas trečias Vilniaus „kurvų trikampio“ gyventojas.

Pirmą sykį pamačiau jį pro sporto salės langą. Pirmas žvilgsnis – visu kūnu. Už lango stovi mano draugas Vytautas – su juo – ir žiūri į mane. Vytautas ranka rodo mane, tuomet darantį pratimus nugarai. Traukiu ilgą lyną krūtinės link. Jis šiek tiek prisimerkia, mirkčioja. Nešioja mažus akinius plonais rėmeliais. Jo akys panašios į aktorius Jake'o Gyllenhaalio. Jis žiūri į mane. Aš į jį. Jis į mane. Socialinio artumo atpažinimas. Prisipažinimo akimirka. Tereikėjo tik jos. Vytautas pamojuoja, ir jie nueina.

Paskutinę 2012 metų dieną autobusu važiuoju į Palangą. Rašau, nors ima miegas. Mėginu užsnūsti, bet nesiseka. Žiūriu pro langą. Liko dar dvi valandos. Prarasti meilės objektai – tarsi begalinė trauka atgal. Kaip ta Irvingo Berlino daina mano *iPhone*: „Ką aš darysiu, kai tu toli, o aš liūdnas? Ką aš darysiu, kai galvosiu apie tuos, kurie tave bučiuoja? Ką darysiu tik su tavo nuotrauka, kuriai galiu išpasakoti savo vargus? Kai aš vienas ir vienišas, apniktas svajonių apie tave, kurios jau nebeišsipildys, ką aš darysiu?“⁸ Taip, mano romantiški akiniai

⁶ Illouz, Eva, *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*, Cambridge, Polity Press, 2007, 103.

⁷ Ten pat, 100.

⁸ Irving Berlin, „What'll do?“: <http://www.youtube.com/watch?v=rgOzTUWglmA>.

feeling of discomfort is creative; it produces and reproduces past movements and encounters, glances and touches. It is a productive discomfort: today I don't give a damn about the clean Vilnius and forget the rules that the orderly, monitored and controlled city imposes on me. Hello Sveta, you look great today! – I say to a woman I know from this neighborhood. Hello Ms. Discomfort!

You can create your own destiny, – one Finnish guy wrote in his letter to me. Can you really? These eternal maxims, recurring from one century to another, naïve and usually created by some affluent Western thinker, educator or debate participant. Definitely not by Maironis, Kudirka or Janonis⁶. They are supposed to provide inspiration to an individual who has grown tired of exploitation, who takes an old and stinky bus home after work. Yes, I can create my own destiny, just give me a little free time and more holidays. One thing is to create one's destiny, another is to have none at all, and still other – when destiny is a box with a pair of shoes that is worth all of your savings.

Love object in my body's hysteria?

I remember a lot, but how do I communicate the emotions that I had absorbed? How do I describe them? What words are most appropriate for an emotion that turns into cultural meanings and social relations that prompt me to act as well as to remember. To yearn and hope. To associate the object of my lost love (or merely passion?) with disappointment, desperation, pleasure, energy, coincidence. Everything I feel now depends on my relationship with my lost love object.

Israeli sociologist Eva Illouz explains love's capacity to mobilize me by employing the French theorist Pierre Bourdieu's paradigm, in which to love the other means to recognize (and thus love) one's own past and social destiny, which is branded on everyone's body. When we fall in love, we recognize the other in ourselves, and see in the other's body our own social past and the things we have always been seeking⁷.

To reiterate (this resembles rehearsing Latin declension before class in Telšiai secondary school): when we feel physically attracted to another person, we launch the mechanism of social proximity and similarity. Your body turns me on because I recognize my social self in it. The body is the best and perhaps the only way to get to know the other person and feel attraction to the latter⁸. Therefore, calm down all of your rambling about spirituality and kindred souls. Your words are like gonorrhoea that every third resident of Vilnius's "whores' triangle" has contracted at least once.

I first saw him through the window of a gym. The first sight – with my entire body. My friend Vytautas is standing outside the window with him, looking at me. Vytautas points his hands at me, while I'm doing back exercises. I'm pulling the long rope towards my chest.

---

⁶ These are famous 19th-century Lithuanian poets.

⁷ Illouz, Eva (2007). *Cold Intimacies: The Making of Emotional Capitalism*. Cambridge, Polity Press, 103.

⁸ *Ibid*, 100.

žaliais stiklais įskilo. Berlino žodžiai sumyšta su manaisiais. Nežinau, ką turėčiau daryti, nes nedarau nieko.

Seksas – beribė orgija?

Daug kas atmintyje – ryšku lyg raudonais dažais nudažyta. Nubundu nuo raudonos spalvos ir klausiu savęs: galbūt po daugybės seksualinių nuotykių man reikia skirtingų seksualumo praktikų? Pavyzdžiui, mano mėgtas Michelis Foucault labai domėjosi sadomazochistiniu (S/M) seksu: jo metu erotizuojama galia, o skausmas padeda pasiekti malonumą. Kartu šio tipo seksas apnuogina tai, kad kiekviena seksualinė praktika užkrėsta galios santykių, kuriuos įprastos seksualumo formos (pvz. santuokinis seksas) paprasčiausiai užmaskuoja. Jeigu seksualumas – vienas iš būdų, kuriuo šiuolaikinėje visuomenėje atpažįstame save kaip individus („aš esu natūralas“, „aš esu gėjus“, „man patinka oralinis seksas“), tada S/M seksas su visu jam būdingu kūny, malonumų ir žinojimų išskaidymu – galimybė pažinti save skirtingai, patirti skirtingas seksualines praktikas ir jų prisipildyti⁹.

„Ar nebijai šunų?“ – klausia suomis. Ne, pats esu jų turėjęs. Šunys mane myli. „Ar tau patinku?“ – suomis paplekšnoja man per kelį. Nusišypsau nesuprasdamas, ką šis paplekšnėjimas reiškia. Mažame bute, kurio prieangyje guli du rusvi vilkšuniai, suomis vaišina mane kroatišku vynu, kuris iš pradžių atrodo beskonis, paskui įgauna aitrų vyšnių prieskonį. Visai neblogai, nes kažkas nauja ir netikėta. Pasakoja apie buvusią žmoną ir dukras. Apie tai, kad kurį laiką gyveno Serbijoje, kad buvo serbų vaikinių „cukrinis tėvelis“. Net ir dabar nori vienam serbui padėti atvažiuoti į Helsinkį studijuoti. Gal pavyks. Jis jau yra buvęs čia, jam čia viskas patinka. Užsimerkiu, nes akis dirgina suomio butas, apšviestas melsvos pornografinės šviesos.

Ne vienas seksualumo tyrėjas, o ir kietakaktis moralės sergėtojas yra pastebėjęs, kad kiekvieną kartą, kai dulkiniesi su kuo nors, dulkiniesi su visais žmonėmis, su kuriais jis ar ji kada nors yra užsiėmę seksu. Šia prasme, kaip teigia Timas Deanas knygoje „Beribis intymumas“¹⁰, kiekvienas seksualinis susidūrimas yra panašus į grupinį seksą arba orgiją (angliškai jis tai vadina „gang bang“, lietuviškai aš vadinu tai „bim bam“). Toks seksualinio auklėjimo moralas – arba nuolat dalyvauji orgijose, arba atsiduodi monogaminei skaistybei. Tačiau nepamiršk, kad ir į monogaminius santykius įlieji ištisą seriją praeities orgijų.

Epilogas: *queer* jausmai dar kartą

Visa, ką parašiau – ir apie gyvenimo neturėjimą, ir apie nepatogumą, ir apie buvimą pernellyg ar per mažai *queer*, ir apie prarastą meilės objektą, ir apie seksualinius susidūrimus

---

⁹ Kulick, Don, „Porn“, Don Kulick, Anne Meneley, eds. *Fat: the Anthropology of an Obsession*, New York, Jeremy P. Tarcher/Penguin, 2005, 90.

¹⁰ Dean, Tim, *Unlimited Intimacy: Reflections on the Subculture of Barebacking*, Chicago, University of Chicago Press, 2009.

He squints a bit, blinking. He wears small glasses with thin frames. His eyes look like Jake Gyllenhaal's. He's looking at me. I'm looking at him. He keeps looking at me. The recognition of social proximity. The moment of confession. It is all that was needed. Vytautas waves his hands and they leave.

On the last day of 2012 I'm taking a bus to Palanga. I'm writing, although I'm feeling drowsy. I try to take a nap, but unsuccessfully. I'm looking through the window. Two more hours. Lost love objects are like an infinite backward pull. Like that Irving Berlin's song on my iPhone: "What'll I do when you/ Are far away/ And I'm so blue,/ What'll I do?// What'll I do when I/ Am wondering who/ Is kissing you,/ What'll I do?// What'll I do with just/ A photograph/ To tell my troubles to?// When I'm alone/ With only dreams of you/ That won't come true,/ What'll I do?"⁹ Yes, my romantic green glasses have cracked. Berlin's words have mixed with my own. I don't know what I should do, because I'm doing nothing.

Sex: an endless orgy?

Many things in my memory are vivid as if painted with red paint. I wake up from red color and ask myself: do I perhaps need different sexual practices after my numerous sexual adventures? For instance, my once favorite Michel Foucault was very much interested in sado-masochist (S&M) sex: in its course, power is eroticised, while pain brings pleasure. At the same time, this type of sex exposes the fact that every sexual practice is infested with power relations, which common forms of sexuality (e.g. marital sex) tend to obscure. If sexuality is one of the ways in which we recognize ourselves as individuals in contemporary society ("I'm straight", "I'm gay", "I like oral sex"), then S&M sex, with its typical fragmentation of bodies, pleasures and knowledges, is a chance to get a different perception of oneself, to experience different sexual practices and fill oneself with them¹⁰.

Are you afraid of dogs? – the Finnish guy asks. No, I've owned some myself. Dogs love me. Do you like me? – the Finn pats me on the knee. I smile, unsure what this pat means. In a small apartment, where two brown wolf-hounds lie on the floor in the hallway, the Finn treats me to Croatian wine, which at first seems tasteless, but later acquires a pungent tinge of cherries. Not too bad, because it's something new and unexpected. He's talking about his ex-wife and daughters. He also tells me that he spent some time in Serbia, where he was a sugar daddy for Serbian guys. Even now he wants to assist one Serbian with coming to study in Helsinki. Maybe it will go well. He's been here before, he likes everything here. I close my eyes, because the interior of the Finn's apartment, lit with bluish pornographic light, is irritating.

Many sexuality researchers, and diehard morality watchdogs likewise, have noted that each time you fuck someone, you fuck everyone he or she has ever had sex with. In this

---

⁹ Irving Berlin, "What'll I do?": <http://www.youtube.com/watch?v=rgOzTUWglmA>.

¹⁰ Kulick, Don (2005). "Porn". Don Kulick, Anne Meneley, eds. *Fat: the Anthropology of an Obsession*. New York, Jeremy P. Tarcher/Penguin, 90.

kaip nuolatinę orgiją – gali turėti kokį nors moralą, o gali ir neturėti. Jei nori moralą, tada išklausk: būti nepatogiai *queer*. Dalyvauti kasdieniuose ritualuose, kurie tau reikšmingi, bet kuriuos kiti patologizuoja kaip bereikalingą ekshibicionizmą. Norėdamas išlaikyti save tokį, kokį įsivaizduoji, turi rizikuoti ir savo gyvenimu, ir savo patogumais.

Jau ne kartą cituota Sara Ahmed rašo, kad išgyvendamas *queer* jausmus, gali jaustis nepatogiai. Tau gali būti nelengva pasirinkti gyvenimo ir meilės scenarijus, kuriuos tau siūlo visuomenė. Tačiau tu susijaudini susidūręs su neapibrėžtumu; nežinodamas, kur tavo nepatogumas tave nuves, jauti azartą²¹. Azartiškai verki, azartiškai pyksti, azartiškai nesuitaikai su tais, kurie atsisako atpažinti tavo gyvenimo scenarijų.

Žinau, kad kentėdami dėl nuolatinio normatyvumo spaudimo, jau baigiame nusidėvėti. Jau nudėvėjome savo kantrybę: ši gražulių²² šalis atrodo kaip neįgyvendinta fantazija, kurioje išlieka tik apsinuodiję toksišku optimizmu. Suvokiu ir tai, kad dažnam iš mūsų bent šiek tiek priartėti prie normų ir idealų, kurie veikia kaip laimės pažadas, reikia jaustis laimingam. Prisiliesti prie to, kas normalu ir visuotinai priimtina gražulių šalyje, atrodo tarsi trumpalaikis, nors fantasmagorinis atokvėpis nuo prieštaravimų, socialinės panikos priepuolių, neapykantos ir cinizmo. Bet vis tiek sau kartoju: *queer discomfort*.

Gali atrodyti, kad *queer* nepatogumas, kaip emocinio gyvenimo dominantė, varo tik į depresiją. Tačiau ar ne slogesnė atrodo tikrovė, kurioje mes kolektyviai atsiduodame iš esmės konvenciniams streso kupiniems gyvenimams ir normatyvumui, kaip hegemoniniam laimės, pagarbos, pripažinimo ir respektabilumo pažadui?²³ Pažadui, kuris neišsipildys.

---

²¹ Ahmed 2004, 155.

²² Petras Gražulis – Seimo narys, pagarsėjęs savo homobiškų įstatymų projektais ir liguista homofobine isterija.

²³ Šį klausimą įkvėpė amerikietės Lauren Berlant knyga „Žiaurus optimizmas“ (Berlant, Lauren, *Cruel Optimism*, Durham, Duke University Press, 2011).

sense, as Tim Dean writes in his book *Unlimited Intimacy*²¹, each sexual encounter resembles group sex or an orgy (he refers to it as a gang bang in English, I call it “bim bam” in Lithuanian). This is the moral of sexual education – either you constantly take part in orgies or you submit yourself to monogamous chastity. But don’t forget that you bring a whole bunch of past orgies into a monogamous relationship too.

Epilogue: queer feelings once more

Everything I wrote here – about having no life, about discomfort, about being overly or insufficiently queer, about the lost love object, about sexual encounter as an endless orgy – can have some moral behind it or not. If you want a moral, listen: be uncomfortably queer. Take part in everyday rituals that are meaningful to you, but are pathologized by others as useless exhibitionism. If you want to stay the way you imagine yourself, you must risk both your life and your comfort.

Sara Ahmed, already quoted here a number of times, writes that you may feel uncomfortable while experiencing queer feelings. It may be difficult for you to choose life and love scenarios that society offers you. Yet you get excited when you encounter uncertainty; you feel ardor when you have no idea where your discomfort will take you²². You cry ardently, get angry ardently, you ardently refuse to be complacent to those unwilling to recognize your life scenario.

I know that suffering constant normative pressure has almost made us exhausted. We have already worn out our patience: this country of gražulises²³ looks like an unrealized fantasy in which only those poisoned with toxic optimism survive. I also realize that for many of us coming at least a bit closer to the norms and ideals that function as a promise of happiness means actually feeling happy. To partake in what is normal and generally accepted in a country of gražulises feels like a brief, if phantasmagorical, respite from conflicts, social panic attacks, hatred and cynicism. Yet I still keep repeating to myself: queer discomfort.

It may seem that queer discomfort as a dominant factor of emotional life only leads to depression. But doesn’t a reality in which we collectively devote ourselves to essentially conventional stressful lives and normativity as a hegemonic promise of happiness, dignity, recognition and respectability look even more dismal?²⁴ All the more so because this promise is a false one.

---

²¹ Dean, Tim (2009) *Unlimited Intimacy: Reflections on the Subculture of Barebacking*. Chicago, University of Chicago Press.

²² Ahmed (2004), 155.

²³ Petras Gražulis is a member of the Lithuanian Parliament notorious for his homophobic bills.

²⁴ This question was inspired by American author Lauren Berlant’s book *Cruel Optimism* (Berlant, Lauren (2011) *Cruel Optimism*. Durham, Duke University Press).

KODĖL HOMOSEKSUALUMĄ BŪTINA „DEMONSTRUOTI“

Nida Vasiliauskaitė

Kultūros nakties renginiai Vilniuje. Kiemelyje tarp Prezidentūros ir Vargdienių seserų vie-nuolyno publika kažką intensyviai stebi. Ak taip, „Orientalija“ (šokių studija) pristato savo merginas: rytietiškos erotinės vibracijos plius ta specifinė rytų europietiška veidų pateiki-mo kultūra à la „aš – minkštutė cukruota bandelė: gal nori?“ (mirkt akis-razina). „Einam pasižiūrėt, kaip demonstruojamas heteroseksualumas, – sakau. – Čia viešinama haremo privatybė“. Greta buvę žiūrovai nugirsta, veria mus pasibaisėjimo pritvinkusiais žvilgsniais ir, skubiai šnairuodami, nuo mūsų, nešvankėlių, traukiasi atokiau (kad demonstruojamas heteroseksualumas jiems geriau matytųsi). 2013-ieji.

Kas, kiek (ir ar išvis) pasikeitė per dvidešimtį metų (nuo tada, kai pagaliau buvo panaikin-tas LTSR Baudžiamojo kodekso 122 straipsnis, ir homoseksualumas – tiesa, tik vyrų – dekrim-inalizuoatas; homoseksualios moterys, ex silentio sprendžiant, ir iki tol egzistavo legaliai, tačiau iš tiesų tokia tylą tereiškė paprastąjį viktorijietišką netikėjimą, jog jos apskritai eg-zistuoja: o ko nėra, to joks Baudžiamasis kodeksas gi nedraudžia)? Taip, be abejo, daug kas: teisiškai, politiškai, tarptautinių ryšių, kultūrinių įvykių, socialinių iniciatyvų ir matomumo lygmeniu (nuo pavienių interviu ir publikacijų LGBT tematika didžiuosiuose dienraščiuose 1995-aisiais iki beveik kasdienio kokia nors forma šmėžavimo medijose dabar). Narystė ES, besikubant į ją atitinkamai pakoreguoti įstatymai, lygios galimybės, nauji projektai ir naujos viltys...

O paskui – neokonservatyvi „kontrevoliucija“: auganti nebeslepamos institucinės homofobijos banga, kurios pradžių galbūt galima sieti su 2007-aisiais, kuomet Vilniaus savivaldybė nutarė neįsileisti visą Europą apkeliavusios „Eurovilkiko“ akcijos (ES kampanija „Už įvairovę. Prieš diskriminavimą“), nors prieš dvejus metus „Eurovilkiko“ akcija Vilniuje jau buvo sėkmingai įvykusi (!). Atgyja šmėklos, kurios prieš dešimtį metų daugeliui mūsų turbūt atrodė sėkmingai palaidotos ir vertos nebent juoko: 2009 m. priimtas atvirai ir intencionaliai homofobiškas naujos redakcijos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios infor-macijos poveikio įstatymas, faktiškai nukreiptas į viešos erdvės „išvalymą“ nuo visko, kas nėra heteronormatyvu, agresyvi „šėimos vertybių“ šalininkų pastanga teisiškai ir kultūriškai penetruoti sociumą ir visai nebejuokingos, nes atkakliai vis bandančios įgauti raumeningą kūną, ultradašiniųjų politinių jėgų iniciatyvos, kurias lydi gentines panikas kurstanti medijų isterija dėl „homoseksualumo propagandos“. Galiausiai vis nesibaigiančios simbolinės derybos su Vilniaus miesto savivaldybe dėl vietos *Baltic Pride 2013*, o iš tiesų – dėl vietos „po saule“.

Todėl ši atsitiktinė mažutė mizanscena „Kultūros naktyje“ man pasirodė labai simpto-miška, viskas joje telpa: heteroseksualaus Vilniaus heteroseksualios kultūros heteroseksuali naktis (utruiuoju, žinoma: buvo toje „Kultūros naktyje“ visko, net ir Pierre’o Ardouvino Pink

WHY IT IS NECESSARY TO “DEMONSTRATE” HOMOSEXUALITY

Nida Vasiliauskaitė

The Culture Night festival in Vilnius. In the courtyard between the President's palace and the cloister of the Sisters of the Poor, there is an audience watching something intensely. Oh, yeah, the dance studio Orientalija is presenting their (own) girls: Oriental erotic vibrations plus that specific East European style of presenting faces à la “I'm a super-soft sugared roll: want some?” (with a wink of a raisin-eye). “Let's go to watch how heterosexuality is being demonstrated”, I said. “It's a place where they make public the harem's private belongings.” The spectators by our side, having heard my words, were piercing us with their horror-filled glances and, squinting their unfavourable eye, quickly stepped aside from us vulgar wretches (to a spot with a clearer view of the demonstration of heterosexuality). It is the year 2013....

What (if anything at all) has changed in these twenty years (since the day when Article 122 of the Criminal Code of the Lithuanian Soviet Social Republic was repealed and homosexuality – in fact, only male homosexuality – was decriminalized; homosexual women, as judged by *ex silentio*, existed legally even before that, but actually, that kind of silence meant a common Victorian disbelief that they have ever existed: the Criminal Code cannot prohibit something that does not exist, can it?)? Yes, of course, many things have changed: legally, politically, on the level of international relations, cultural events, social initiatives and visibility (from solitary interviews and publications on LGBT topics in the country's largest dailies in 1995 up to glimpses in the media in various forms nearly every day now). EU membership, the laws that were corrected appropriately in a hurry to join the EU, equal opportunities, new projects and new hopes...

And then – a neo-conservative “counter-revolution”: a growing wave of unveiled institutional homophobia, whose beginning may probably be related to 2007, when the Municipality of Vilnius banned the “Euro truck” (an EU campaign “For Diversity. Against Discrimination”) from coming to Vilnius, even though it had travelled all around Europe and the promotional truck tour had been carried out successfully in Vilnius two years before (!) The ghosts, that most of us probably thought were effectively buried ten years ago and worth nothing except laughter, have been rising from the dead: in 2009, Lithuania's Parliament approved the new edition of an openly and intentionally homophobic Law on the Protection of Minors Against the Detrimental Effect of Public Information, which is, in fact, aimed at “cleaning” public space from anything that is not heteronormative; aggressive attempts from supporters of “family values” to penetrate the *socium* legally and culturally; and the initiatives from ultra-right political forces that are not even funny anymore in their effort to gain a well-muscled body, but are always accompanied by hysteria on “propaganda of homosexuality” in the media, who spread and subside the tribal panic. Finally, the never-ending symbolic negotiations with the Municipality of Vilnius on the place for Baltic Pride 2013 – actually, for a place “in the sun”.

That is why the small, accidental *mise en scene* at Culture Night seemed to me very symptomatic. It included all of that: a heterosexual night of heterosexual culture in heterosexual Vilnius (I am, of course, stretching too far: there were all kinds of things at Culture Night, even Pierre Ardouvin's Pink Rain in the courtyard of the Academy of Arts, but this is a different issue); a heterosexual audience is watching it and auto-eroticizing itself, but at the same time, the spectators remain so innocent that

Rain dailės akademijos kiemelyje, bet tai jau kita tema), kurią stebinti heteroseksuali publika viešai autoerotizuojausi tuo pat metu išlikdama tokia nekalta, jog sugeba gėrėtis savuoju visur-esančiu heteroseksualumu jo, kaip tokio, visiškai nepastebėdama. Nuoširdžiai. Bet ji jau trikaip kaip mimoza menkiausiai svetimkūniui, kurio „svetimumas“ ir „demonstravimas“ atpažįstami jau vien iš to, kad jis geba matyti jos heteroseksualumą ir atitinkamai įvardija. Nešvankybė, jos akimis, yra iš šalies prabilta apie šitą *mainstreamo* būklę ir ją deskriptyviai pakomentuoti ar bent (o tai galiausiai yra tas pat) stebėti heteroseksualumo reginį pačiam į jį neįsitraukiant, pro stiklą, per distanciją – ironišką distanciją (o tai heteronormatyvią publiką įskaudina galutinai).

Heteronormatyvi kultūra draudžia šitą distanciją (juo labiau – pašaipią), draudžia refleksiją, draudžia Skirtumą ir yra gyva propaganda paraidžiui (selektyvi institucionalizuota idėjų atranka ir intencionalus platinimas) – o homoseksualumo „propagandos“ nenori matyti (ir todėl mato visur) dėl to, kad pačiai heteronormatyvo esmei priklauso tikėjimas, jog neheteronormatyvių būtybių tiesiog negali (vadinasi, neturi) būti. Pats jų matomumas (taigi, buvimas) – visiškai logiškas – tuomet suvokiamas kaip agresyvus kėsinimasis į heteronormatyvaus *mainstreamo* „prigimtį“, kaip užpuolimas. Šia prasme, tūlas baimingas traditionalistas yra visiškai teisingas: jį tikrai „puola gėjai“ – vien savo kuo taikiausiu ir abejingiausiu pasirodymu toje pačioje simbolinėje erdvėje. Nes jo erdvėje – kaip jis ją supranta – negali būti nieko kita, nieko jam netapataus: jei YRA, vadinasi, tai jau NE JO erdvė. Jis saugus tik būdamas absoliučia, universalia, visiems privaloma norma – tik neabejodamas, jog visi irgi yra kaip jis (arba yra „ligoti“, „sutrikę“, „defektyvūs“, „baustini“ – vadinasi, tai tik anomalios deviacijos nuo NORMOS, o deviacijos, žinia, normai negresia, deviacijos normą patvirtina).

Kol kas, tiesa, jo dar „nepuola“ lesbietės, nes jo galvoje, kaip ir LTSR Baudžiamajame kodekse, jos tiesiog neegzistuoja („gėjai“ Lietuvos viešojoje erdvėje de facto suvokiami kaip „homoseksualūs vyrai“; „gėjų eitynės“ publikai žada, jog „lesbietės neateis“, ir todėl tos eitynės tokios baisios, nes „lesbietės“ – tiksliau tai, ką *mainstreamas* laiko „lesbietėmis“, o laiko jomis heteroseksualias „išdykusias“ moteris, kurios iš tiesų akį merkia „tikram vyrui“ – publikai visai patinka). O kartu „lesbiete“ galima keiktis, galima nemėgstamą moteriškos lyties asmenį mėginti taip įžeisti, bet net karščiausiai įžeidinėjant ir intensyviausiai nekenčiant nepalaujama tikėti, kad „įžeidimas“ pavyko, kad „įžeistojai“ iš tiesų „nėra tokia“ (net jei ji neskleidžia net menkiausių heteroseksualumo signalų) ir kad jai dėl tokio įtarimo labai skaudu. Taigi, čia esama dviejų lesbiečių kategorijų: „žavios išdykę heteroseksualės“ ir „bjaurios homoseksualės“, kurios iš tiesų vis tiek yra heteroseksualios – dviejų kategorijų, kurių nė vienos nuostabioje heteronormatyvumo logikoje iš tiesų nėra. Todėl ir „nepuola“. Bet tuoj, tikiuosi, „užpuls“. Jau laikas.

Antraip pozityvius išorinius sociopolitinius pokyčius šluoja nė kiek nepasikeitęs, bet įgavęs apčiuopiamą „priešą“ – ir todėl mobilizavęs – tas pats sąmonės būvis, kuris kadaise įgalino aną Baudžiamojo kodekso straipsnį ir kuriam jo visiškai pakako. Manychiau, galime fiksuoti viešai reiškiamos homofobijos augimą, bet ne todėl, kad anksčiau jos būta „mažiau“, o todėl, kad objektas nebuvo įžengęs į matomų dalykų lauką, ir heteroseksualai nežinojo esantys heteroseksualūs.

they manage to admire their own omni-present heterosexuality, totally failing to notice it as such. Sincerely. But they are as sensitive as a mimosa to any smallest foreign body, whose “foreignness” and “self-demonstration” are recognized from the only capability to see its heterosexuality and name it accordingly. In their eyes, vulgarity is to speak from aside about that state (of the audience, the mainstream) and make a descriptive comment on it, or at least (which is, after all, the same thing) to watch a heterosexual event by not becoming involved in it himself/herself, through the glass, at a distance; an ironic distance (which is something that hurts the heteronormative audience once and for all).

Heteronormative culture prohibits that kind of distance (let alone a sarcastic distance), prohibits reflection, prohibits the Difference and is a living propaganda, literally (selective institutionalized choosing of ideas and their intentional dissemination) – but does not wish to see the “propaganda” of homosexuality (and therefore, sees it everywhere) because the very essence of heteronormativity owns a belief that non-heteronormative beings just cannot (and therefore, should not) be. The very visibility (therefore, being) of those beings – logically enough – is then perceived as an aggressive infringement upon the “nature” of the heteronormative mainstream, as an attack. In that sense, a common frightful traditionalist is absolutely right: s/he is really “being attacked by gay people” – just by their most peaceful and indifferent appearance in the same symbolic space. Because in his/her space – as s/he understands it – there cannot be anyone else, anyone who is not identical to him/her: if THERE IS, it means that the space is not HIS/HER anymore. S/he is safe only by being an absolute, universal norm that is obligatory for everyone – only by being sure that everyone is also the same as s/he (otherwise they are “diseased”, “out-of-tune”, “defective”, “punishable” – which means that these are just anomalistic deviations from the NORM, and deviations, as it is known, do not pose a threat to the norm, deviations just prove the norm).

For the time being, the true, s/he is not yet “attacked” by lesbians, because in his/her head, just like in the Criminal Code of the Lithuanian Soviet Social Republic, lesbians just do not exist (“gays” in Lithuanian public space are de facto perceived as “homosexual men”; “gay parades” promise to the public that “lesbians will not attend”, that is why those parades are such a fearful thing, because “lesbians” – or to be more exact, those who the mainstream considers lesbians, thinking that lesbians are actually heterosexual “mischievous” women, who are really winking their eye at a “true man” – are someone that the public likes quite a lot). Moreover, you can use “lesbian” as a swear word, or try to insult with it an individual of female gender that you dislike, but even in the process of the most terrible insult or the most intensive hate the mainstream will not stop believing that the “insult” has worked, that the “insulted one” is really “not of this kind” (even if she is not emitting a faintest signal of heterosexuality) and that she feels very much hurt by that kind of suspicion. Therefore, there are two categories of lesbians: the “charming and naughty female heterosexuals” and the “nasty female homosexuals”, who, in any way, are actually heterosexual – the two categories, that, in the wonderful logics of heteronormativity, still do not exist. That is why no one “attacks” them. But I hope that they will be “attacked” soon. It is high time.

Otherwise, the positive external socio-political changes are being swept away by the state of consciousness that has not changed a bit, but has gained an apparent “enemy” and therefore has become mobilized – the same state of consciousness that formerly enabled the above-mentioned article of the Criminal Code and that was absolutely enough for it. I think we can record a boost in publicly expressed homophobia now – not because before there was “less” of it, but because the object had not entered the field of visible things, and the heterosexuals did not know that they were heterosexuals.

BESIPILDANČIOS ISTORIJOS

Dalia Mikonytė

Visi ir visos turim savo istorijas. Pilkas ar spalvotas. Iškalta per istorijos pamokas ar dar niekada niekam nepapasakotas. Besitęsiančias ir besikeičiančias. Istorijas, iš kurių kuriasi mūsų pasaulis. Lietuvos gėjų lyga per 20 gyvavimo metų yra sukaupusi stulbinančio margumo archyvą. Kažin ar kada nors kam nors iš jo pavyktų sukurti vientisą istoriją, kurioje kiekviena/s sugebėtų atpažinti save? Nežinia kada prasidėję ir niekaip nesibaigiantys tekstų bei vaizdų srautai ir begalybės klausimų... Kieno tai archyvas ir istorijos? Lietuvos gėjų lygos? LGBT bendruomenės? Tavo? Mano? Daug reikšmingų įvykių, pasiekimų ir nepasisekimų, daugybė interesų prasilenkimų ir nesusikalbėjimų. Čia tilps tik keletas jų... Pildyti ir plėsti yra kviečiama/s kiekviena/s.

Labai sąlygiška šios neįvardytos istorijos pradžia Lietuvoje galima laikyti 1993-ųjų vasarą. Praėjus trims metams po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo panaikinta baudžiamoji atsakomybė už savanoriškus santykius tarp vyrų (moterų santykiai lyg ir nebuvo reglamentuoti). Iki tol, supratęs ir pri(si)pažinęs, kad myli ne taip, kaip tuo metu reikalavo įstatymas, galėjai gauti trejus metus nelaisvės. 1993–1994 metais pasirodė pirmieji žurnalo „Naglis“ ir laikraščio „Amsterdamas“ numeriai. Pilni entuziazmo, bet dar tokie jauni, nepatyrę. Juose patarimai „Kaip susirasti vaikiną“, pasakojimai apie keliones po „laisvają“ Europą, anekdotai, pažinčių skelbimai ir net „English page inside“... Dabarties kartai jų tekstai atrodo naivūs ir juokingi, bet savo laiku jie buvo labai svarbūs. 1993-aisiais įvyko pirmasis „Amsterdamo klubo“ renginys, o po metų ir kur kas rimtesnio pobūdžio įvykis – Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos (ILGA) Rytų Europos konferencija Palangoje. Tai – pirmoji tokio pobūdžio konferencija ne tik Lietuvoje, bet apskritai visoje posovietinėje erdvėje. Nejaugi istorija gali būti tokia sklandi? Ramiai atsikvėpkite, toliau – vieni nesusipratimai.

1995-ųjų gegužės 4 d. Teisingumo ministerijoje oficialiai įregistruota Lietuvos gėjų lyga. Įregistravimas užtrunka ir dėl pavadinimo: iki tol žodžiu „gėjus“ buvo įvardijamas tik ežeras Trakų rajone... Kas gi ta gėjų lyga? Gal kokia ežerų ir maudynių mėgėjų draugija? Nesklandumai dėl Lietuvos visuomenei naujo žodžio atsispindi ir spaudoje. Viena „Lietuvos ryto“ skaitytoja 1993-aisiais protestuoja: „Graikų mitologijoje Gėja – tai žemės deivė, ir Lietuvoje žinau bent tris mergaites su tokiu vardu. Viena iš jų – mano duklė.“¹, o docentas kitame dienraščio numeryje atsako: „Ką darysi: gražus berniukų vardas Aidas dabar irgi kenčia dėl atsiradusios naujos ligos AIDS panašaus skambesio“... Ar gi ne keistai šios diskusijos skamba dabar?

Lietuvos gėjų lyga nebuvo pirmoji LGBT veiklai skirta organizacija Lietuvoje. 1994 metais laikraštyje „Amsterdamas“² minima „Lietuvos gėjų ir lesbiečių asociacija“, „Lietuvos

¹ „Protestuoju prieš tokį pavadinimą“, „Lietuvos rytas“, 1993 m. gegužės 13 d.

² „Amsterdamas“, klubo laikraštis, 1994, Nr. 1, p. 3.

UNFOLDING STORIES

Dalia Mikonytė

Each and every one of us has our stories. Grey or colourful. Those that were learned in history lessons or those that have never been told to anyone yet. Those unfolding and those undergoing changes. Stories that have been building up our world. In the 20 years since it was founded, Lithuanian Gay League has accumulated a stunningly colourful and variegated archive. Is it possible that someone some day would succeed in using it to create a single story – a story where everyone could recognize him/herself? There is no knowing when those flows of texts, images and a huge number of questions have emerged. Who does the archive and the (hi)stories belong to? To Lithuanian Gay League? To the LGBT community? To you? To me? Many significant events, achievements and misfortunes, many conflicts of interests and failures to find a common language. Here are just some of them. Everyone is invited to make a contribution by filling in and developing the archive.

Very figuratively, we can witness the start of this untitled story in Lithuania in the summer of 1993. Three years after restoration of Independence, Lithuania abolished criminal responsibility for consenting relations between men (while relations between women, it seems, have never been regulated by law). Before that, if you understood and (publicly) acknowledged that you loved someone in a different way than the law required, you could be punished by three years of imprisonment. 1993-1994 saw the publication of the first issues of Naglis magazine and Amsterdamas newspaper. Burning with enthusiasm, but still very young and lacking experience, they contained pieces of advice on “How to find a boyfriend”, stories about travelling across “free” Europe, anecdotes, lonely hearts columns and even an “English page inside”. Nowadays those texts appear to be naïve and funny, but in those times, they were very significant. 1993 witnessed the first event at Club Amsterdam, while a year after, there came a much more serious social occasion – the International Lesbian and Gay Association (ILGA) East Europe conference in Palanga, a resort town at the Lithuanian seaside. This conference is very important due to the fact that it was the first conference of this kind not just in Lithuania, but also in the whole post-Soviet area. Is it possible for history to be so fluent? Take a deep breath – what followed then, was full of misunderstandings.

On May 4th, 1995, the Ministry of Justice officially registered the Lithuanian Gay League. The procedure took more time than usual, also because of the title: the word “gėjus” (Lithuanian for “gay”) had been used before only as the name of a lake in Trakai, a region close to Vilnius. So what is this Gay League? Is it some sort of association for lake-lovers and swimmers? The problems around the word, which was quite new for Lithuanian society, were also reflected in the press. A newspaper reader wrote a letter of protest to Lietuvos rytas, Lithuania’s largest daily, in 1993: “In Greek mythology, Gaea is the goddess of earth, and I know at least three girls in Lithuania who bear that name. One of them is my daughter.”¹, while in the next issue, a uni-

---

¹ “I protest against that kind of name” („Protestuoju prieš tokį pavadinimą“), *Lietuvos rytas*, May 13, 1993.

gėjų paramos grupė“, AIDS centro kontroliuojamas „Judėjimas už seksualinę lygybę“... Tačiau tai – pirmoji organizacija, kuri imasi labai aktyvios socialinės ir politinės veiklos: įkuriamas pirmasis homoseksualų centras „Amsterdamas“, ima veikti informacijos ir paramos telefonas gėjams ir lesbietėms, valdžiai nuolat primenama apie LGBT teises ir poreikius, bendruomenė informuojama nuo 1998-ųjų leidžiamose „LGL žiniuose“. Be to, tai vienintelė organizacija, veikianti iki šiol, jau dvidešimt metų. Su LGL įsikūrimu susiję ir pirmieji vieši gėjų ir lesbiečių pasirodymai (*coming out*) spaudoje ir televizijoje³. Būtent LGL steigėjai ir nariai buvo pirmieji, Lietuvoje išdrįsę garsiai kalbėti apie savo lytinę orientaciją. Prasideda aktyvios, bet ne visada sėkmingos dialogo su „normalia“ visuomenės dalimi paieškos.

1997 metais užfiksuotos pirmosios gėjų vedybos⁴. Turbūt nėra taip svarbu, kad šis įvykis labiau primena pokštą, nes Giedrius ir Algimantas susituokia Vilniaus arkikatedroje, apie tai žinant „Panoramai“, bet ne kunigui... Panašus eksperimentas įvyksta ir po dvejų metų: du „Lietuvos ryto“ žurnalistai bando „susituokti“ Vilniaus civilinės metrikacijos rūmuose⁵. Nors šie įvykiai neturi labai didelės reikšmės bendrame įvykių peizaže, tačiau, matyt, nemenkai išgąsdina konservatyvią visuomenės dalį. 2001-aisiais LR Vyriausybė, Teisingumo ministeriją, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą ir Seimo Žmogaus teisių komitetą pasiekia LGL laiškas, raginantis garantuoti teisinę apsaugą nuo diskriminacijos⁶. Spauda tai ima interpretuoti kaip raginimą įteisinti santuoką tarp tos pačios lyties asmenų, nors laiške apie tai nėra net menkiausias užuominos... Tačiau tai – svarbios diskusijos visuomenėje pradžia. Čia abiejų pusių tonas ir argumentai gerokai surimtėja.

1998 metais žurnalas „Veidas“ deklaruoja, kad gėjai – Lietuvos bilietai į Europos Sąjungą⁷. Verda aktyvios diskusijos spaudoje. Atrodo, kad priešiškus nuo Nepriklausomybės atgavimo ne silpsta, bet stiprėja. Neseniai tapę laisvi ir nepriklausomi, staiga tos savo laisvės išsigąstame. Pagal 1999 metais atliktus tyrimus, Lietuva – homoseksualams nepakančiausia šalis Europoje⁸. Už mus, pasirodo, labiau gėjų nemėgsta tik latviai ir rumunai... Nepaisant tolerancijos stygiaus XXI a. pradžia ypač kultūringa. 2000-aisiais į lietuvių kalbą išversta „Homoseksualumo prigimties istorija“⁹. Palyginti neilgai trukus nuo tada, kai ji pasirodė

---

³ „Lietuvos gėjų šeima: kasdien gyvename tarsi scenoje“, „Lietuvos rytas“, 1995 m. rugsėjo 30 d., Nr. 230 (1450); „Moteris pasirenka moterį: lesbiečių šeimos istorija“, „Lietuvos rytas“, 1995 m. gruodžio 16 d., Nr. 295; „Lietuvos lesbietės nebijo viešumos“, „Neliūdėk!“, 1995 m. lapkričio 9–15 d., Nr. 45 (137); taip pat LNK laidoje „Šeštadienio pokalbiai“, 1995 12 16.

⁴ „Metę iššūkį visuomenei, gėjai vėl grįžo į pogrindį“, „Lietuvos rytas“, 1997 m. lapkričio 29 d., Nr. 280 (2109).

⁵ „Gėjų poros bandymas susituokti patyrė nesėkmę“, „Lietuvos rytas“, 1999 m. liepos 24 d., Nr. 170.

⁶ „Lietuvos žinios“ paskleidė dezinformaciją apie Lietuvos gėjų lygos laišką“ (<http://www.gay.lt/article.php?aid=796>).

⁷ „Lietuvos gėjai – bilietai į Europos Sąjungą“, „Veidas“, 1998 m. spalio 8–14 d., Nr. 41.

⁸ „Nepakantumo seksualinėms mažumoms – per akis“ (<http://www.gay.lt/article.php?aid=791>), „Lietuvos gėjai gyvena ekstremaliomis sąlygomis“ (<http://www.gay.lt/article.php?aid=821>).

⁹ Mondimore, F., M., *Homoseksualumo prigimties istorija*, Vilnius, Eugrimas, 2000.

versity lecturer gave her a reply: "What can we do nowadays, when Aidas, a beautiful name for boys, has also been suffering, because the newly emerged disease AIDS sounds very similar." Those discussions sound quite ridiculous today, don't they?

Lithuanian Gay League (LGL) was not the first organization for LGBT activities in Lithuania. In 1994, the newspaper *Amsterdamos*² mentions "the Lithuanian Association for Gays and Lesbians", "the Lithuanian Gay Support Group" and "the Sexual Equality Movement" controlled by the AIDS centre. However, it was the first organization to undertake very intense social and political activity: they established *Amsterdamos* – the first centre for homosexuals – and an information and support hotline for gays and lesbians, they continuously reminded the authorities about LGBT rights and needs, and provided information to the community in the LGL News that was published since 1998. Moreover, it has been the only organization that has been working up to now, for twenty years. The establishment of LGL is also associated with the first gay and lesbian coming-outs in the press and television³. It was the founders and members of LGL who were the first in Lithuania to dare to speak about their sexual orientation. They started active, but not always successful, dialogue with the "normal" part of society.

In 1997, the first gay wedding in Lithuania was put on record⁴. It is probably not so important that the event looked more like a joke, because Giedrius and Algimantas got married in Vilnius Cathedral, having provided the information to journalists at "Panorama" TV news broadcast, but not to the priest. A similar experiment was carried out two years later: two journalists from *Lietuvos rytas* attempted to "get married" at the Civil Status Registration Department in Vilnius⁵. Even though these actions were not so meaningful in the general landscape of events, they seemingly frightened the conservative part of society quite a lot. In 2011, the Government of the Republic of Lithuania, the Ministry of Justice, the Committee on Legal affairs and the Committee on Human Rights at Lithuanian Parliament received a letter from LGL encouraging them to guarantee legal protection against discrimination⁶. The press begins to interpret it as an encouragement to legalize same-sex marriage, even though the letter contained not a slightest hint about marriage. However, it gave a start to a substantial discussion in society. Here, both of the parties began to use a much more serious tone and arguments.

---

² *Amsterdam (Amsterdamos)*. Club newspaper. Issue Nr. 1, 1994, p. 3.

³ "Lithuanian gay family: living like on stage every day" („Lietuvos gėjų šeima: kasdien gyvename tarsi scenoje“), *Lietuvos rytas*, September 30, 1995, issue Nr. 230 (1450); "Woman chooses a woman: story of a lesbian family" („Moteris pasirenka moterį: lesbiečių šeimos istorija“), *Lietuvos rytas*, December 16, 1995, issue Nr. 295; "Lithuania's lesbians not afraid of publicity" („Lietuvos lesbietės nebijo viešumos“), *Neliūdėkl!*, November 9–15, 1995, issue Nr. 45 (137), also in LNK TV show "Saturday conversations" („Šeštadienio pokalbiai“), 1995 12 16.

⁴ "Having thrown down a challenge to society, gays went underground again" („Metę iššūkį visuomenei, gėjai vėl grįžo į pogrindį“), *Lietuvos rytas*, November 29, 1997, issue Nr. 280 (2109).

⁵ "Gays' attempt to get married has failed" („Gėjų poros bandymas susituokti patyrė nesėkmę“), *Lietuvos rytas*, July 24, 1999, issue Nr. 170.

⁶ "Lithuanian news daily spread misinformation on letter by Lithuanian Gay League" („Lietuvos žiņios“ paskleidė dezinformaciją apie Lietuvos gėjų lygos laišką“), <http://www.gay.lt/article.php?aid=796>.

originalo kalba (1996). 2001-aisiais – ne tokia svarbi, bet į platesnę auditoriją taikanti Paulo Russello „100 įtakingiausių homoseksualistų ir lesbiečių pasaulio istorijoje“⁴⁰. Pasirodo ir lietuviškas tekstas – Artūro Tereškino kultūrologinė studija „Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje“⁴¹.

2003-ieji svarbūs transeksualiems žmonėms. Įsigalioja straipsnis, numatantis asmens laisvę pakeisti lytį. Po trejų metų (2006) tai reflektuoja meninis Akvilės Anglickaitės projektas „XXXX“, kalbantis apie lytį keisti ketinančius vaikus, paauglius ir jų šeimas. Tiesa, ne Lietuvoje, bet Olandijoje. Tais pat metais Europos žmogaus teisių teisumą pasiekė ir pirmoji Lietuvos transeksualo byla. Teismo sprendimas – prieš Lietuvą, nes šalyje nebuvo priimtas Civiliniame kodekse numatytas specialus įstatymas dėl teisės pakeisti lytį. Tokio įstatymo nėra iki šiol.

Beje, minėtas Akvilės Aglickaitės projektas 2009 metais nepriimamas į Užsienio reikalų ministerijoje eksponuojamą parodą „Menininkai už žmogaus teises“. Pasirodo, kad žmogaus teisės vis dar vienodos ne visiems. Kaip atsakas į tai galerijoje „Kairė-dešinė“ kuratorė Laima Kreivytė surengia parodą „Už žmogaus teises – be cenzūros“. Panaši situacija buvo ir 2004-aisiais, visuomenei pristatant dokumentinį Ugniaus Gelgudos projektą ir nuotraukų seriją „Gyvenimas kartu. Šiuolaikinė tradicinė ir netradicinė šeima“. Po dviejų metų nuo projekto sukūrimo, šioje absurdo teatro scenoje pasirodo susirūpinusi Juodkratės parodų namų menotyrininkė, kuri išsigąsta, kad šias „šokiruojančias“ (!) nuotraukas pamatys vaikai ir konservatyvi žvejų miestelio bendruomenė... Tą kartą menininkai protestuodami susirenka savo darbus per atidarymą.

2003-ieji taip pat svarbūs visiems darbininkams. Šiais metais įsigalioja naujasis Darbo kodeksas, kuriame įtvirtinama darbo teisės subjektų lygybė nepaisant jų lyties, seksualinės orientacijos ir kitų požymių. Darbuotojo seksualinė orientacija nebegali būti pagrindas jį atleisti. Šį pasikeitimą lydi LGL leidinys „Diskriminacija darbe“⁴² bei Žaliojo tilto skandalas su savo pilkomis skulptūromis ir dar pilkesniu nesusikalbėjimu. Erika Grigoravičienė įvardija visą situaciją „transakcijos trikampiu“, kur totalitarizmas, patriarchytas ir diskriminuojama seksualinė mažuma keičiasi aukos, persekiotojo ir gelbėtojo pozicijomis⁴³. „Du gražūs vyrai stovi greta, moterų nematyti... Tad neatmestina, kad jie jaučia simpatiją vienas kitam...“ – svarsto žinių korespondentė⁴⁴. „Perkūnas! Ir iš kur tokia idėja kilo...“ – piktinasi skulptūrinės kompozicijos bendraautoris Bronius Vyšniauskas. Keičiamasi žodžiais ir argumentais, bet... niekas nelaimi.

---

⁴⁰ Rassell, P., *100 įtakingiausių homoseksualistų ir lesbiečių pasaulio istorijoje*, Kaunas, Jotema, 2001.

⁴¹ Tereškinas, A., „Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje“, Vilnius, Baltos lankos, 2001.

⁴² *Diskriminacija darbe. Homoseksualių darbuotojų teisių praktinis vadovas*, Lietuvos gėjų lygos leidinys, 2003.

⁴³ Grigoravičienė, E., „Hegemonija ir homoseksualumas, arba kam atstovauja Žaliojo tilto skulptūros“, *Reprezentacijos iššūkiai*, Vilnius, 2005.

⁴⁴ TV laida „LNK žinios“, 2007 10 06.

In 1998, the weekly news magazine *Veidas* declares that gay people are Lithuania's ticket to the European Union⁷, which is followed by intense and heated discussions in the press. It looks like hostility has been growing, not ceasing, since the restoration of Independence. We have recently become free and independent, but suddenly got scared of this freedom. According to research carried out in 1999, Lithuania shows the highest intolerance to homosexuals among the countries of Europe⁸. As it turns out, only Latvians and Romanians dislike gay people more than we do. Despite the lack of tolerance, the start of the 21st century is especially civilized. In 2000, "A Natural History of Homosexuality"⁹ is translated into Lithuanian, after a relatively short period of time since the publication of the original (1996). 2001 saw the translation of Paul Russell's "The Gay 100: A Ranking of the Most Influential Gay Men and Lesbians, Past and Present"¹⁰, which was not so significant, but aimed at a wider audience. There was also a Lithuanian text published on the topic: a culturological study by Artūras Tereškinas titled "Bodily Signs: Sexuality, Identity and Space in Lithuanian Culture"¹¹.

2003 was a significant year for transsexual people: a legal article providing an individual's freedom to change his/her sex came into effect. Three years later, in 2006, it is reflected in "XXXX" – a artistic project by photographer Akvilė Anglickaitė, speaking about children and teenagers who intend to change their sex, and their families. By the way, not in Lithuania, but in Holland. However, in 2009, Akvilė Anglickaitė's project is excluded from the exhibition "Artists for Human Rights" shown at the Ministry of Foreign Affairs. It turns out that human rights are still not the same for everyone. In response, curator Laima Kreivytė organizes the exhibition "For Human Rights with No Censorship" at gallery Kairė-dešinė. We had a similar situation in 2004, when Ugnius Gelguda's project and photo series "Living Together. A Contemporary Traditional/ Non-traditional Family" was presented to society. Two years after the project was created, this absurd theatre stage witnessed the appearance of a worried art critic from the Juodkrantė exhibition house, who got scared that Ugnius' "shocking" photographs will be seen by children and the conservative community of the fishermen's village. The artists then protested by collecting back their artworks during the exhibition opening.

2003 is also significant for all workers. That year, the new Labour Code came into force, providing equality to all the subjects of the Law on Labour regardless of their gender, sexual orientation and other characteristics. An employee's sexual orientation cannot serve as a

---

⁷ "Lithuania's gays are a ticket to the European Union" („Lietuvos gėjai – bilietas į Europos Sąjungą"), Magazine *Veidas*, October 8–14, issue Nr. 41.

⁸ "Intolerance to sexual minorities is overflowing" („Nepakantumo seksualinėms mažumoms – per akis") <http://www.gay.lt/article.php?aid=791>, "Lithuania's gays are living in extreme conditions" („Lietuvos gėjai gyvena ekstremaliomis sąlygomis"), <http://www.gay.lt/article.php?aid=821>.

⁹ Mondimore, F., M. (2000), *Homoseksualumo prigimties istorija*. Vilnius, Eugrimas.

¹⁰ Russell, P. (2001), *100 įtakingiausių homoseksualistų ir lesbiečių pasaulio istorijoje*. Kaunas, Jotema.

¹¹ Tereškinas, A. (2001), *Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje*. Vilnius, Baltos lankos.

2005-aisiais įsigalioja naujas Lygių galimybių įstatymas, draudžiantis diskriminaciją ir dėl lytinės orientacijos. Po dvejų metų šią naują lydi iliustruojantis ir precedento neturintis incidentas – Vilniaus savivaldybė neįsileidžia visą Europą apkeliavusios „Eurovilkiko“ akcijos, siekiančios kovoti su diskriminacija dėl rasės, etninės kilmės, amžiaus, negalios, seksualinės orientacijos, religijos bei tikėjimo. Juk atsiradus įstatymui problema savaime išsisprendžia, ar ne? Dar po metų „Eurovilkikui“ vis dėlto pavyksta nusileisti Lietuvos žemeje, deja ne ant savivaldybei, bet privataus parduotuvių tinklui priklausančio žemės sklypo.

2007-aisiais įvyko pirmosios „Vaivorykštės dienos“, kurių metu buvo numatyta akcija dėl socialinės reklamos ant troleibusų. LGL vadovas Vladimiras Simonko šį sumanymą įvardijo kaip „naivumo priepuolį“... Troleibusai turėjo būti padabinti vaivorykšte ir skelbti, kad „Homoseksualūs darbuotojai turi teisę būti atviri ir saugūs“, „Gėjus gali tarnauti policijoje“ ir „Lesbietė gali dirbti mokykloje“. Akcija neįvyko nei Kaune, nei Vilniuje. Vairuotojai atsisakė vairuoti transporto priemones su tokiais užrašais, parko vadovybė pareikalavo garantijų, kad bus sumokėta už „išmaltus langus“, o ir patys troleibusai iš baimės netikėtai sugedo ir iš parko neišvažiavo...

2010 metų gegužės 9 dieną įvyko pirmosios gėjų eitynės Lietuvoje „Baltic Pride 2010“. Eitynėse žygiavo 350 dalyvių, iš jų – 2 Seimo nariai. Juos saugojo 800 policijos pareigūnų. Ar kas nors suskaičiavo, kiek žmonių protestavo kitapus tvoros? Tiksliai žinoma, kad du Seimo nariai bandė per tvorą perlipsti. Kiek protestavusiųjų šiais ar kitais metais perlips savo neapykantos „tvorą“?

Kiek vertingi šiandien atrodo ne itin intelektualūs kai kurių Lietuvos politikų pareiškimai? („Tokiems santykiams dar nepribrendęs“ buvęs Vilniaus meras²⁵, bijantis zoofilų renginio savivaldybės aikštėje²⁶, ir kitas simpatiškas politikas, nerimaujantis dėl pasaulinio centro (?), mosuojančio burtininko lazdele²⁷). Kiek reikšmingi labai nefilosofiški Alvydo Šliogerio pasisakymai? (Geriausiai prisiminti pavyksta tai, kad jis prisipažino esąs bedantis ir kartojo, kad tai – apokalipsė²⁸...). Galbūt tu, kad praėjus porai metų jie jau skamba kaip anekdotai? „Kiek Lietuvoje yra Homo sapiens?“ – klausia laidos „Be tabu“ korespondentas²⁹. „Negalėčiau pasakyti, negalėčiau pasakyti, bet aš manau, kad po truputėlį daugėja...“ – svarsto gatvės intelektualas.

Pamažu aiškėja, kad tai toli gražu ne tik LGL ar LGBT archyvas. Tai mūsų visų archyvas ir istorijos. Net ir tų, kurie neturėjo nuomonės, apsimetė nematantys ar nuoširdžiai nieko „apie tai“ nežinojo. Kokį vaidmenį čia atliko LGL? Gal suformulavo pozityvaus pranešimo Lietuvos visuomenei tekstą? O pranešimas labai paprastas – siekiama demokratijos ir pa-

²⁵ „Po Vilniaus mero kalbų – signalas iš Strasbūro“, „Lietuvos rytas“, 2008 m. balandžio 3 d., Nr. 74 (5239).

²⁶ TV laida „LNK žinios“, 2007 (tiksliai data LGL archyve nenurodyta).

²⁷ TV laida „Prašau žodžio!“, 2005 (tiksliai data LGL archyve nenurodyta).

²⁸ TV laida „Dviguba tiesa“, 2006 12 17.

²⁹ TV laida „Be tabu“, 2006 (tiksliai data LGL archyve nenurodyta).

ground for his/her dismissal. The shift was accompanied by LGL's publication "Discrimination at work"¹² and a scandal around the Green Bridge in Vilnius decorated with grey Soviet-time sculptures, including an even more sombre fail to find a common language. Art critic Erika Grigoravičienė named the whole situation "a transaction triangle", where totalitarianism, patriarchy and the discriminated sexual minority replace each other in the positions of the victim, the persecutor and the saviour¹³. "Two handsome men are standing next to each other, with no women around... So we should not rule out the possibility that they have a liking for each other...", a news reporter contemplates¹⁴. "Damn it! How on Earth did this idea ever emerge...", said Bronius Vyšniauskas, co-author of the sculptural composition, in disgust. Both parties exchange words and arguments, but neither of them wins.

In 2005, the new Law on Equal Opportunities comes into force, prohibiting discrimination also on the ground of sexual orientation. Two years later, this novelty is accompanied by an illustrative and unprecedented incident – the Municipality of Vilnius does not allow the EU anti-discrimination truck tour, which seeks to fight discrimination on the ground of racial and ethnic origin, age, sexual orientation, religion and belief and has travelled all around Europe, to make a planned stop in the capital. For when the law comes into force, the problem solves itself, doesn't it? Nevertheless, one year later, the EU anti-discrimination truck succeeds in landing on Lithuanian ground, sadly, on the plot belonging not to the Municipality, but to a private store chain.

2007 was to host the first Rainbow Days event that planned an action of social advertisement on trolley buses. Vladimir Simonko, president of LGL, called this idea "a fit of naivety". The trolley buses were supposed to be decorated with rainbows and declare that "Homosexual employees have a right to be open and safe", "A gay can serve in the police" and "A lesbian can work at school". The action took place neither in Kaunas nor in Vilnius. The drivers refused to drive vehicles bearing these adverts, while the directors of the trolley bus company required a guarantee to get back money for "smashed windows". Finally, the trolley buses suddenly broke down with fear and did not leave the trolley yard.

May 9, 2010, witnessed Baltic Pride 2010, the first gay march in Lithuania. The Pride walk included 350 participants, 2 of whom were members of the Lithuanian Parliament. They were guarded by 800 policemen. Has anyone counted how many people were protesting behind the fence? There is information on two members of the Parliament trying to climb over the fence. How many of those who protested will climb over the "fence" of their hatred this year or next year?

---

¹² *Discrimination at work. A practical guide on the rights of homosexual employees.* (Diskriminacija darbe. Homoseksualių darbuotojų teisių praktinis vadovas) (2003), Lithuania's Gay League publication.

¹³ Grigoravičienė, E. "Hegemony and homosexuality, or Whose representatives are the sculptures at Green bridge." („Hegemonija ir homoseksualumas, arba kam atstovauja Žaliojo tilto skulptūros"). In: *Challenges of Representation (Reprezentacijos iššūkiai)* (2005), Vilnius.

¹⁴ TV broadcast "LNK news" („LNK žinios"), 2007 10 06.

garbos. Deja, jis ne/sėkmingai siunčiamas jau dvidešimt metų. Nemažai visuomenės daliai vis dar sunkiai sekasi jį perskaityti, o savo poziciją ji labiau moka atstovauti ne argumentais, o piktu grūmojimu. Visos jau užrašytos ir įvardytos istorijos rodo, kad tai laikina. Nervingai truktelė ir iš vietos lėtai pajuda spalvotas troleibusas. Kita stotelė – „Vaivorykštė“.

How valuable are the statements of some not-so-intellectual Lithuanian politicians today? (The ex-mayor of Vilnius, who feels “not mature enough for this kind of relations”¹⁵, is afraid of a zoophiles’ event at the Municipality square¹⁶, while another nice politician is worried about the centre of the world (?), waving a magic stick¹⁷). How meaningful are so very unsophisticated words of Arvydas Šliogeris, who is often called “Lithuania’s only true philosopher”? (Something that is remembered the most successfully is how he confessed having no teeth and was repeating that it is apocalypse¹⁸...). Perhaps their value lies in the fact that some two years later, they will sound like anecdotes? “How many Homo sapiens live in Lithuania?”, asks a reporter in the “Be tabu” (“No taboos”) TV show¹⁹. “I cannot say, I cannot say, but I think that their number is gradually increasing...”, a street intellectual contemplates in response.

Little by little, it is becoming clear that it is not nearly the archive just of LGL or LGBT. It is the archive and the stories that belong to all of us. Even to those who did not have an opinion, pretended they did not see, or sincerely did not know anything “about it”. What was the role of LGL here? Did it formulate the text for a positive message to Lithuanian society? But the message was very simple – we seek for democracy and respect. Unfortunately, the attempt to send it has been unsuccessful for twenty years. A not-so-small part of society still finds it difficult to read it, while it knows very well how to represent its position by angry menace rather than arguments. All the stories that have been recorded and titled show that it is a temporary phenomenon. With a nervous pull, the colourful trolley bus slowly makes a move. The next stop is “Rainbow”.

---

¹⁵ “After speeches by the mayor of Vilnius – a signal from Strasbourg” („Po Vilniaus mero kalbų – signalas iš Strasbūro“), *Lietuvos rytas*, April 3, 2008, issue Nr. 74 (5239).

¹⁶ TV broadcast “LNK news” („LNK žinios“), 2007 (the exact date is not recorded in LGL archive).

¹⁷ TV broadcast “I’m asking for the floor!” („Prašau žodžio!“), 2005 (the exact date is not recorded in LGL’s archive).

¹⁸ TV broadcast “Double truth” („Dviguba tiesa“), 2006 12 17.

¹⁹ TV broadcast “No taboos” („Be tabu“), 2006 (the exact date is not recorded in LGL archive).

20 LGBT LAISVĖS METŲ LIETUVOJE: NESIBAIGIANTI ISTORIJA

- 1993** Pakeistas LTSR Baudžiamojo kodekso 122 straipsnis: panaikinta baudžiamoji atsakomybė už savanoriškus vyrų lytinius santykius.
Pirmasis „Amsterdamo klubo“ renginys.
Pradedamas leisti žurnalas „Naglis“.
- 1994** Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos (ILGA) Rytų Europos konferencija Palangoje – pirmoji posovietinėje erdvėje.
Pirmasis laikraščio „Amsterdams“ numeris.
- 1995** Įkurta Lietuvos gėjų lyga.
Atidarytas pirmasis homoseksualų centras „Amsterdams“.
Lietuvos IRC tinkle atsirado kanalas „#gays“ – svetainės gayline.lt pradžia.
- 1996** Lietuvos sveikatos apsaugos sistemos įstaigose pradėta naudoti Tarptautinė statistinė ligų ir sveikatos problemų klasifikacija, pagal kurią seksualinė orientacija nelaikoma sutrikimu.
- 1997** Užfiškuotos pirmosios neoficialios gėjų vedybos.
- 1998** Pradėtos leisti „LGL žinios“.
Lietuvos delegacija Gay Games Amsterdame, Olandijoje.
- 1999** Remiantis tyrimais, Lietuva – homoseksualams nepakančiausia šalis Europoje.
Australijos ambasadorius Lietuvos prezidentui pristato savo gyvenimo draugą.
Keli Seimo nariai pavadina Australijos ambasadorių iškrypėliu.
- 2000** Francio M. Mondimoro „Homoseksualumo prigimties istorija“ (Vilnius, Eugrimas, 2000).
Dienraščio „Vakaro žinios“ homofobiškų straipsnių serija „Juos vadina gėjais“.
- 2001** Režisieriaus Gintaro Varno spektaklis „Tolima šalis“ apie sergantįjį AIDS.
Artūro Tereškino knyga „Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje“ (Vilnius: Baltos lankos, 2001).
Paulo Russello knyga „100 įtakingiausių homoseksualistų ir lesbiečių pasaulio istorijoje“ (Kaunas: Jotema, 2001).
- 2002** LGL atlikto tyrimo duomenimis, 67% apklaustų gėjų, lesbiečių ir biseksualų slepia savo lytinę orientaciją nuo tėvų, 88% – nuo darbdavių.
Vilniaus universiteto Moterų studijų centras pervadintas į Lyčių studijų centrą.
Suomių menininkės Auroros Reinhard paroda „Boygirl!“ Vilniaus „Arkos“ galerijoje.
- 2003** Įsigaliojo naujasis Darbo kodeksas – įtvirtinta darbo teisės subjektų lygybė nepaisant jų lyties, seksualinės orientacijos ir kitų požymių.
Įsigaliojo Civilinio kodekso 2.27 straipsnis, numatantis asmens teisę pakeisti lytį.
Įstatymas, numatantis tvarką ir sąlygas lyties keitimui, nebuvo parengtas.
Įkurtas Lygių galimybių plėtros centras (LGPC) – viešoji įstaiga, siekianti skatinti lyčių dialogą ir ugdyti visuomenės nepakantumą žmogaus diskriminacijai dėl etniškumo, negalios, seksualinės orientacijos, amžiaus, lytinės orientacijos.
Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolierės tarnybos kompetencija papildyta draudimu diskriminuoti dėl lytinės orientacijos, o pati įstaiga pavadinta Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.
Žaliojo tilto skulptūrų skandalas. Dviejų darbininkų skulptūros fotografija ant LGL leidinio „Diskriminacija darbe“ viršelio sukėlė skulptūros autoriaus pasipiktinimą ir diskusijas žiniasklaidoje.
- 2004** Ugniaus Gelgudos fotografijų serija „Gyvenimas kartu. Šiuolaikinė tradicinė ir netradicinė šeima“.
Dokumentinis Valdo Navasaičio ir Mariaus Ivaškevičiaus filmas „Dviese ant tilto“.

20 YEARS OF LGBT FREEDOM IN LITHUANIA: A NEVER-ENDING (HI)STORY

- 1993** Article 122 of the Criminal Code of the Lithuanian Soviet Social Republic is amended: criminal responsibility for consenting sexual relations between men is repealed.
The first social event at Club Amsterdam.
The start of the magazine Naglis.
- 1994** The International Lesbian and Gay Association (ILGA) East Europe conference is held in Palanga – the first of this kind in the post-Soviet region.
The first issue of the newspaper Amsterdamos.
- 1995** Lithuanian Gay League is founded.
The first public appearances of gays and lesbians in the press and on television.
The opening of Amsterdamos – the first centre for homosexuals.
Lithuania's IRC network is built up, including the channel #gays – the start of the current website gayline.lt
- 1996** All institutions of the Lithuanian healthcare system start to apply the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems that does not classify sexual orientation as a health disorder.
- 1997** The first unofficial gay marriage is put on record.
- 1998** The start of LGL News.
Lithuanian delegation at Gay Games, Amsterdam, Holland.
- 1999** According to a survey, Lithuania shows the highest intolerance to homosexual people in Europe. Australia's Ambassador to Lithuania introduces his boyfriend to the president of Lithuania. Several members of the Lithuanian Parliament call the Australian ambassador a pervert.
- 2000** Francis M. Mondimore's "A Natural History of Homosexuality" is published in Lithuanian.
A series of homophobic articles "They are called gays" in the daily newspaper Vakarų žinios.
- 2001** Theatre director Gintaras Varnas presents his performance "The Distant Land" based on the play by Jean Luc Lagarce. The main character is a 40-year-old homosexual Lujji, who is dying of AIDS. Artūras Tereškinas publishes his book "Bodily Signs: Sexuality, Identity and Space in Lithuanian Culture".
Paul Russell's "The Gay 100: A Ranking of the Most Influential Gay Men and Lesbians, Past and Present" is published in Lithuanian.
- 2002** According to a survey that LGL carried out in the summer, 67% of gay, lesbian and bisexual respondents hide their sexual orientation from their parents, while 88% hide it from employers.
The Women's Studies Centre at Vilnius university is renamed the Gender Studies Centre.
Exhibition "Boygiri" by Finnish artist Aurora Reinhard at the "ARKA" gallery in Vilnius.
- 2003** The new Labor Code comes into force, establishing equality for all subjects of the Law on Labor regardless of their gender, sexual orientation and other characteristics.
Article 2.27 of the Civil Code comes into force, providing individuals the freedom to reassign their gender. A law that provides the procedure and conditions for gender reassignment has not been prepared.
The Center for Equality Advancement (CEA) is founded.
The area of competence of the Ombudsperson for Equal Opportunities for Women and Men is broadened by a prohibition to discriminate on the grounds of sexual orientation, and the institution is renamed the Equal Opportunities Ombudsperson's Office.
A scandal around the sculptures on the Green bridge in Vilnius. The photograph of two male workers on the cover of LGL publication outrages the author of the sculptures.

LGPC seminare „Lytis ir populiarioji kultūra“ skaitomi pranešimai *queer* tema, įvyksta VDA studentų performansas „Trans-paradas: lyčių (keitimo) mada“ galerijoje „Akademija“.

- 2005** Įsigalioja naujas Lygių galimybių įstatymas, uždraudęs diskriminaciją dėl lytinės orientacijos – LGBT atsirado galimybė ginti savo teises neteisminiu būdu – kreipiantis į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą.
Įkurta Tolerantiško jaunimo organizacija (TJA).
Pirmieji Nidos Vasiliauskaitės straipsniai naujiųjų portale „Delfi“.
Lauros Sintijos Černiauskaitės apysaka apie moters jausmus moteriai „Vidurdienį, Lidijos laikui“ (kn. Artumo jausmas, Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla).
- 2006** Pirmoji lietuvių transseksualo byla Europos žmogaus teisių teisme.
„Vilmorus“ atlikta apklausa parodė, kad 42% gyventojų pritarė tos pačios lyties asmenų partnerystėms, 12% – santuokai, 13% – teisei įsivaikinti.
Lietuvos gyventojai homoseksualumą vertina nepalankiai: 2011 m. RAIT apklausos duomenimis, homoseksualų partnerystės įstatymui pritarė 4% gyventojų.
Dėl Ugniaus Gelgudos fotografijos su gėjų pora Juodkrantės parodų rūmuose neįvyko VDA studentų paroda.
Lino Jegelevičiaus romanas „Nuogas prieš jus“ (Panevėžys, Magilė).
- 2007** Europos Žmogaus teisių teismas priėmė sprendimą prieš Lietuvą transeksualo byloje, nes šalyje nebuvo priimtas Civiliniame kodekse numatytas specialus įstatymas dėl teisės pakeisti lytį.
Tokio įstatymo nėra iki šiol.
Pirmosios Vaivorykštės dienos. Socialinės reklamos akcija ant troleibusų neįvyko pasipriešinus troleibusų vairuotojams.
Vilniaus savivaldybė neįsileido ES kampanijos prieš diskriminaciją „Eurovilkiko“ akcijos.
Išleista autentiškais 25 Lietuvoje gyvenančių lesbiečių pasakojimais paremta knyga „Drąsa – kalbėti, aistra – gyventi“ (sud. Margarita Jankauskaitė, Lygių galimybių plėtros centras)
Artūro Tereškino knyga „Esė apie skirtingus kūnus: kultūra, lytis, seksualumas“ (Vilnius, Apostrofa).
- 2008** Įvyko „Eurovilkiko“ akcija – Vilniaus savivaldybė nesuteikė vilkikui galimybės sustoti jai priklausančioje vietoje, todėl jis sustojo parduotuvių tinklo „Rimi“ privačiame žemės sklype.
Laisvydės Šalčiūtės grafiti „Monos Lizos fotosesija. Tai, kas verčia mus tikėti“ SMC.
Adomo Danusevičiaus ir Alinos Melnikovos paroda „Karminas“ galerijoje „Tulips & Roses“ Vilniuje.
Lauros Sintijos Černiauskaitės apysaka apie moterų meilę „Prieblandos seserys“ (Vilnius: Alma littera).
- 2009** Priimtas naujos redakcijos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymas, kuris sustiprino diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos.
Piketas prie Prezidentūros prieš nepilnamečių apsaugos įstatymą.
„Spinter“ tyrimų apklausos duomenimis 16 % pritarė Vilniaus homoseksualų eitynėms, 81,5 % apklaustųjų homoseksualumą laikė iškrypimu, liga ar ištvirkimu.
Studentų akcija „Bučiniai kovai su homofobija“ prie Seimo.
Galerijoje „Kairė–dešinė“ įvyko paroda „Už žmogaus teises – be cenzūros“ (kuratorė Laima Kreivytė) – atsakas Užsienio reikalų ministerijoje eksponuotai parodai „Menininkai už žmogaus teises“, į kurią nepriimti kuratoriaus pasiūlyti Akvilės Anglickaitės darbai transeksualumo tema.
Įsikūrė LGBT SMK (lesbiečių krepšinio komanda).
- 2010** Įvyko pirmosios Lietuvoje homoseksualų eitynės (Baltic Pride). Eitynėse žygiavo 350 dalyvių, iš jų – 2 Seimo nariai, juos saugojo 800 policijos pareigūnų.
Pirmoji Lietuvoje diskriminavimo darbe byla: sociologijos dėstytojas Arnas Zdanevičius paduoda į teismą Kauno Vytauto Didžiojo universitetą už atleidimą iš darbo dėl netradicinės seksualinės orientacijos.
Įkurta VŠĮ „[vairovės ir edukacijos namai]“, kurios veikla orientuota į LBT moterų įgalinimą, siekį mažinti LGBT šeimų patiriamą atskirtį.

- 2004** Photo series by artist Ugnius Gelguda "Living Together. A Contemporary Traditional and Non-traditional Family".
Documentary film by Vladas Navasaitis and Marius Ivaškevičius "Two on the Bridge".
CEA organizes an interdisciplinary seminar on queering pop culture. During the event, the Akademija gallery hosts performance "Trans-parade: Fashion of (Changing) Gender".
- 2005** A new Law on Equal Opportunities comes into force, prohibiting discrimination on the grounds of sexual orientation – LGBT gain an opportunity to defend their rights by bringing their case to the Equal Opportunities Ombudsperson's Office instead of the court.
Tolerant Youth Association (TYA) is founded.
The first informal youth camp "Different, but with us".
The first articles by Nida Vasiliauskaitė are published in the Delfi news portal.
Laura Sintija Černiauskaitė's long story about a woman's feelings towards a woman "At midday, Lidija's time" (in her book *The Feeling of Closeness*).
- 2006** The first lawsuit of a Lithuanian transsexual at the European Court of Human Rights.
A poll conducted by Vilmorus, a market and opinion research centre shows that 42% of the population would approve same-sex partnerships, 12% same-sex marriage, and 13% the right of same-sex couples to adopt children.
The population of Lithuania shows a negative attitude towards homosexuality: according to the RAIT survey of 2011, 4% of the population would approve a law on same-sex partnership.
Due to a photograph by the artist Ugnius Gelguda showing a gay couple, the exhibition palace in Juodkrantė refuses to host an exhibition of artworks by students of VAA.
Journalist Linas Jegelevičiaus publishes his novel "Naked in Front of You".
- 2007** The European Court of Human Rights rules against Lithuania in the case of the transsexual, claiming that the country did not adopt subsidiary legislation on gender reassignment, as provided by the Civil Code. The legislation has still not been adopted.
The first Rainbow Days, which were supposed to host a social advertisement action on trolley buses. The action was never carried out due to protests of trolley bus drivers.
The Municipality of Vilnius does not allow the EU truck tour (for the EU campaign "For Diversity. Against Discrimination") to make a planned stop in the capital.
A book based on authentic stories of 25 lesbians living in Lithuania "Courage to Speak Out, Desire to Live" is published (compiled by Margarita Jankauskaitė).
Artūras Tereškinas publishes his book "Essays on Different Bodies: Culture, Gender, Sexuality".
- 2008** The Municipality of Vilnius does not provide the EU truck with the possibility to stop in the required place, so it stops at a private plot owned by the Rimi supermarket chain.
The artist Laisvydė Šalčiūtė presents her graffiti "Mona Lisa's Photo Shoot. That What Makes Us Believe" at the Contemporary Art Centre.
Artists Adomas Danusevičius and Alina Melnikova open their exhibition "Carmine" at gallery Tulips and Roses in Vilnius.
Laura Sintija Černiauskaitė's long story about love between women "Sisters of Dusk" (in her book *The Room in a Jasmine Bush*).
- 2009** Lithuania's Parliament approves the new Law on the Protection of Minors Against the Detrimental Effect of Public Information, which reinforces discrimination on the ground of sexual orientation.
A picket against the Law on the Protection of Minors takes place in front of the President's palace.
According to poll by Spinter surveys, 16% approve of a homosexual Pride march in Vilnius, while 81.5% consider homosexuality a deviation, disease, or perversion.
"Kissing against Homophobia", a social action organised by students, takes place near the Lithuanian Parliament.

Sauliaus Drugos filmas „Anarchija Žirmūnuose“. Filmas už scenarijų apdovanotas „Media New Talent“ prizų tarptautiniame Kanų kino festivalyje.

Stasio Eidrigevičiaus, Remigijaus Venckaus ir Svajonės ir Pauliaus Stanikų kūriniai eksponuojami parodoje „Ars Homo Erotica“ Nacionaliniame muziejuje Varšuvoje (kuratorius Pawelas Leskowiczius). Laisvydės Šalčiūtės tapybos darbų ciklas „Giesmių giesmė“ ir instaliacija „Nepakankama nekaltybė“ galerijoje „Kairė–dešinė“.

Gabijos Grušaitės romanas „Neišsipildymas“ (Vilnius, Baltos lankos).

Sondros Simanos romanas „Einantis kalnas“ (Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras).

Žurnalas „Homo“.

2011 Parlamentarė Marija Aušrinė Pavilionienė pateikė Partnerystės (bendro gyvenimo neįregistruvus santuokos) įstatymo projektą.

LGBT filmų festivalis „Kitoks kinas“. Projekto metu „Pradėkime kalbėti“ surengta pirma vieša lesbiečių ir biseksualių moterų fotosesija, kurios nuotraukos buvo naudojamos knygoje ir plakatuose. Deimanto Narkevičiaus filmas „Draudžiami jausmai“.

Romo Zabarausko trumpo metro filmas „Porno melodrama“ pristatytas Berlinkalėje ir Kino pavasaryje.

Nacionaliniame dramaturgijos festivalyje „Versmė“ trijose iš penkių į konkurso finalą atrinkty pjesių kalbama apie homoseksualumą. Viena jų, Gabrielės Labanauskaitės „Raudoni batraiščiai“, tapo festivalio laureate.

2012 VšĮ „Įvairovės ir edukacijos namai“ atliko LGBT šeimų tyrimą: apklausta 80 asmenų, turinčių stabilius ilgalaikius santykius. 20 proc. apklaustųjų kartu augina vaikus ir beveik visos jų – moterys. Gintaro Varno spektaklis „Tiksinti bomba“ apie mirštantį nuo AIDS gėjų sukelia diskusijas Lietuvos kultūrinėje spaudoje.

Neringos Dangvydės straipsnis „Aš esu lesbietė, kolegos, ir tuo didžiuojusi“ (Literatūra ir menas, 2012 12 19).

Pirmasis lesbiečių festivalis po „PiLeFe“.

Laisvydės Šalčiūtės 29 šilkografinių atspaudų (foto)romanas ir instaliacija „Orlando. Biografija“ galerijoje „Kairė–dešinė“.

Vadovėlyje „Dailėtyra: teorijos, metodai, praktikos“ (sud. Giedrė Mickūnaitė, VDA leidykla) „queer teorijos“ terminą siūloma versti kaip „iškrypusių žmonių teorija“.

„Pradėkime kalbėti. Skaitiniai LBT moterims“ (sud. Augustas Čičelis, Lietuvos gėjų lyga, 2012)

„LGBT friendly Vilnius“ lipdukų akcija.

2013 Pirmi socialinės reklamos klipai LGBT tema.

LGL ir Vilniaus savivaldybės teisiniai ginčai dėl Baltic Pride'2013 eitynių Gedimino prospekte. Antrosios Baltic Pride eitynės.

ISTORIJA NESIBAIGIA – KVICIAME PILDYTI!

Gallery Kairė-dešinė hosts the exhibition "For Human Rights with No Censorship" (curator Laima Kreivyte) as a response to the exhibition "Artists for Human Rights" shown at the Ministry of Foreign Affairs that did not accept Akvilė Anglickaitė's artworks on transsexuality. LGBT SMK (basketball team) is founded.

2010 The first LGBT Pride march in Lithuania (Baltic Pride) takes place. The pride walk includes 350 participants, including two Members of the Lithuanian Parliament. The participants are protected by 800 policemen.

The first case of discrimination at work in Lithuania: sociology teacher Arnas Zdanevičius takes Vytautas Magnus University in Kaunas to court for his dismissal from work on the grounds of his "non-traditional sexual orientation".

The House of Diversity and Education is established.

Saulius Drunga releases his film "Anarchy in Žirmūnai" and receives the Media New Award prize at Cannes International Film Festival for best screenplay.

Artworks by Stasys Eidrigevičius, Remigijus Venckus and Svajonė&Paulius Stanikas are displayed at the Ars Homo Erotica exhibition at the National Museum in Warsaw (curator Pawel Leskowitz). Laisvydė Šalčiūtė shows her series of paintings "Song of Songs" and installation "Imperfect Innocence" at gallery Kairė-dešinė.

Gabija Grušaitė publishes her novel "Unfulfilment" .

Sondra Simana publishes her novel "A Walking Mountain" .

Start of the magazine Homo.

2011 Member of Parliament Marija Aušrinė Pavilionienė proposes a draft of a Law on Partnership (cohabitation without registered marriage).

The first LGBT film festival Diverse Cinema. The related project Let's Speak includes a photo session of lesbian and bisexual women, whose photos are used in the festival books and posters.

Deimantas Narkevičius releases his film "Restricted Sensation".

Romas Zabarauskas presents his short film "Porno Melodrama" at Berlinale and Vilnius Cinema Spring festival.

National drama festival Versmė selects the five winning plays, three of which touch upon the theme of homosexuality. One of the plays, "Red Laces" by Gabrielė Labanauskaitė, becomes the winner of the festival.

2012 House of Diversity and Education carries out a research of LGBT families, taking a poll of 80 persons that have stable long-term relationships. The results show that 20% are raising children together and almost all of them are women.

Gintaras Varnas presents his performance "Ticking bomb" (based on Michael MacLennan's play "Beat the Sunset") about a gay person dying of AIDS. The play generates a lot of discussion in Lithuanian cultural press.

Literary critic Neringa Dangvydė publishes her article "I am a Lesbian and I'm Proud of It"

Launch of the first lesbian festival PiLeFe.

Laisvydė Šalčiūtė presents a photo-novel and installation "Orlando. A Biography" at gallery Kairė-dešinė.

Author and editor of the Vilnius Academy of Arts Art textbook "Art history: theory, methods, practices" proposes to translate "queer theory" into Lithuanian as "perverted people's theory".

"Let's start speaking. Readings for LGBT women" (compiled by Augustas Čičelis)

"LGBT friendly Vilnius" stickers action.

2013 The first social commercials on the topic of LGBT appear.

Legal argument between LGL and the Municipality of Vilnius over the Baltic Pride 2013 march.

The second Baltic Pride march.

THE (HI)STORY HAS NOT ENDED –YOU ARE INVITED TO FILL IT!

NUO SUTEMŲ IKI AUŠROS

Laima Kreivytė

Bandymas perteikti dvidešimties metų Lietuvos gėjų, lesbiečių, biseksualų ir transeksualų istoriją dvejose, kad ir nemažose, Šiuolaikinio meno centro salėse – kaip kupranugariui pralįsti pro adatos skylutę. Iš abiejų jos pusių stovintys vertintojai neišvys „Dangaus karalystės“. *Queer* bendruomenė ir kiekviena/s jos veikėja/s prisimins daugiau svarbių įvykių, žmonių, kūrinių, kurie galėjo patekti į parodą. *Queer* priešininkai nusivils, neradę užtektinai peno pornografini vaizduotei. Nepateisinti lūkesčių – argi ne iškrypimas neoliberalioje sėkmės visuomenėje?

Parodos pavadinimas pasiskolintas iš Reberto Rodriguezo kriminalinio siaubo filmo, kuria-me dar veikia ir vampyrai. Šis B kategorijos filmas, pasirodęs 1996 m. (1995 m. Lietuvos gėjai ir lesbietės išeina į viešumą), atskleidžia dviprasmišką *queer* situaciją. Viena vertus, švenčiame dvidešimt LGBT laisvės metų, kita vertus, nesupratimas ir homofobija viešojoje erdvėje liejasi per kraštus. *Queer* meno paroda rengiama Šiuolaikinio meno centre, skolinantis darbus iš muziejų ir privačių kolekcininkų, tačiau bet koks intymesnis dviejų vyrų ar dviejų moterų kontaktas vis dar kelia audringas visuomenės reakcijas, net jei tai – spontaniško pergales džiaugsmo išraiška. Už nekaltą bučinį smerkiamos net aukso medalį Europos čempionate laimėjusios irkluotojos. Tarsi anksčiau, „iki gėjų“, Lietuvoje moterys nesibučiavo. O dabar bučiuojasi tik lesbietės, ir jų bučiniai užkrečiami.

Vampyras yra transformacijos, kintančios nenormatyvinės tapatybės alegorija. Be to, ji/s turi galią kitus paversti vampyrais. Argi ne šito bijoma? Kad visi, pamatę ir pabendravę su gėjais ir lesbietėmis, patys tokie taps? Ar stebuklinga galia persiduoda ir per paveikslus? Gal net padauginama fotografijomis? Šito negalime garantuoti, bet kad įprasti lyčių santykiai ir vaizdiniai parodoje nušvis kita šviesa, tikėtina. Kreiva šviesa (*queer* savo malonumui verčiu kreiva/s). Šis kreivas žodis ne apibrėžia, bet kritikuoja tapatybę, sustabarėjusią esencialistinę jos konstrukciją. Be to, *queer* gali būti ne tik daiktavardis (nurodantis netradicinės seksualinės orientacijos asmenį), bet ir būdvardis (nurodantis keistumą, kreivumą, nukrypimą nuo normos), ir veiksmažodis, reiškiantis dominuojančios (hetero)normos subversiją, standartinių vaizdinių sukeistinimą, lyčių stereotipų griovimą ir patriarchalinės sistemos kritiką. *Queer* šios parodos kontekste daugiausia vartojamas kaip veiksmažodis – kviečiantis kreivinti tradicinę tiesinę perspektyvą, kvestionuoti sustabarėjusias socialines konstrukcijas. Žiūrovas kviečiamas pažvelgti kitomis akimis, iš kito kampo, susikeisti su menininkais vietomis. Tai nėra LGBT bendruomenės kūrybos paroda – ne visi dalyvaujantys menininkai jai priklauso. Tačiau visi jie ieško as-meninės tiesos, neapeidami kreivų kelių.

Todėl parodos vietos – Šiuolaikinio meno centro skaitykla ir apatinė salė savaip simboliškos. Viena skirta šviesti(s), kita asocijuojasi su požemiais, pogrindžiu, pirmaisiais gėjų barais. Skaitykloje eksponuojama dokumentinė dalis ir meno kūriniai, susiję su konceptuali LGBT istorijos apmąstymu. Pagrindinis vizualinis ir dokumentinis akcentas – vaivorykštės spalvų spektro skalė ant lango, kur surašyti svarbiausi LGBT Lietuvoje įvykiai. Skalė nėra ir negali būti

FROM DUSK TILL DAWN

Laima Kreivytė

An attempt to convey twenty years of history of Lithuania's gay, lesbian, bisexual and transgender people in two, albeit quite large halls of the Contemporary Art Centre is the same as for a camel to go through the eye of a needle. The assessors standing on both of its sides will not see "The Kingdom of Heaven". The queer community and each of its members, male or female, will remember many more significant events, people, and artworks that could have found their way to the exhibition. The opponents of the queer will be disappointed by the fact that they cannot find enough food for pornographic imagination. To fall short of expectations – isn't that a deviation in the neo-liberal society of success?

The title for the exhibition has been borrowed from Robert Rodriguez' criminal horror movie, which, moreover, talks about vampires. This B-category movie that came out in 1996 (in 1995, Lithuania's gays and lesbians had come out to the public) reveals the ambiguity of the queer situation. On one hand, we are going to celebrate twenty years of LGBT freedom, while on the other hand, incomprehension and homophobia in the public space have been flowing over the edge. The exhibition of queer art is organized at the Contemporary Art Centre by borrowing artworks from museums and private collections, however, any more or less intimate contact between two men or two women has still been raising extreme reactions in society, even if it is just a spontaneous expression of joy at a victory. For an innocent kiss, Lithuanian society has condemned even our women rowers who won gold medal at the European rowing championships. As if earlier, "before gays", women in Lithuania would never kiss each other. And now, it is only lesbians that kiss each other, and their kisses are infectious.

A vampire is an allegory of transformation, of a shifting non-normative identity. Moreover, s/he owns a power to transform others into vampires. Isn't it what society is afraid of? That everyone who sees gays and lesbians, and communicates with them, will become the same as them? Is the magical power also transmitted to others through pictures? Or is it even multiplied by means of photographs? We cannot guarantee that, but it is probable that the usual gender relations and images will shine out in a different light. Queer light (for my own pleasure, I have translated "queer" to Lithuanian as "kreivas" – "wry, curve" – which also relates to my surname). This awry word is not defining, but criticizing identity, its stiff essentialistic construction. Moreover, queer may function not only as a noun (referring to a person of non-traditional sexual orientation), but also as an adjective (referring to weirdness, circumflexion, deviation from the norm) and a verb, referring to a subversion of the dominating (hetero)norm, "defamiliarization" of standard images, rejection of gender stereotypes and critique of the patriarchal system. In the context of this exhibition, queer has been mostly used as a verb – as a queering the traditional perspective, questioning the stiff social constructs. The viewer is invited to look with different eyes, to exchange places with the artists. It is not an exhibition of creative work by the LGBT community – not all of the artists belong to this group. However, all of them have been looking for their artistic and personal truth, and not bypassing the curved roads.

baigtinė – daugybė įdomių faktų dar glūdi atmintyje, todėl visi kviečiami ją pildyti. Netaisyklingos formos skaityklos stalai tampa atminties konteineriais, kur po stiklais galima perskaityti poleminius straipsnius, peržiūrėti fotografijas. Biblioteka taip pat tampa *queer* intervencijų erdve – su archyviniais leidiniais, poezijos skaitymais ir dovanotų leidinių lentyna.

Rūsys slepia ir kartu atveria nenormatyvinio seksualumo vaizdinius šiuolaikiniame Lietuvos mene ir menines kreivavimo (*queering*) – normų kvestionavimo – strategijas. Svarbiausios temos – lyties performatyvumas, homoerotinis kūno grožis, buvimas kartu, patriarchalinių institucijų kritika. Kūrinių ir menininkų yra žymiai daugiau, nei galėjome sutalpinti. Todėl pasirinkti darbai, sukėlę diskusijas, ir *queer* problematikos lauke nuosekliai kuriantys menininkai, patys tapę savotiškais ikonomis. Kiekvienas menininkas rodo po du darbus – išryškinant jų tarpusavio santykį ir ieškant dialogo su kitais autoriais. Kūriniai funkcionuoja kaip nuorodos į platesnį istorinį, socialinį ir kultūrinį kontekstą. Tai vienas (bet ne vienintelis) Lietuvos *queer* kultūros fragmentas, kuris ateityje galėtų apimti ne tik fotografiją, tapybą, performansus, bet ir filmus, instaliacijas, aktyvistines intervencijas viešojoje erdvėje.

Paroda nėra chronologiškas pasakojimas – veikia daug skirtingų istorijų. Vis dėlto yra du praeitą amžių siekiantys atskaitos taškai – Virgilijaus Šontos (1952–1992) ir Aušros Griškonytės kūriniai. Kalbant apie *queer* meno ištakas Lietuvoje, reikia paminėti Veronikos Šleivytytės (1906–1998) tarpukariu darytas fotografijas, bet tai jau platesnio tyrimo objektas. Šios parodos laikas prasideda nuo vėlyvųjų Šontos aktų, sukurtų 1991 metais.

Kitokie kūnai

Virgilijaus Šontos fotografijose atsiskleidžia savitas žvilgsnis į ribines situacijas, kūną, save. Homoerotiški vyrų aktai pajūryje žymi vidinės laisvės ir išorinių suvaržymų įtampą. Saulės apšviestas nuogas jaunuolis klasikine poza įspraudžiamas į dvigubus rėmus. Žemė, jūra ir dangus dramatiškai pajuodę. Horizonto linija dalija figūrą pusiau. Kopa „nukerta“ pėdas. Galva nuleista, veidas neatpažįstamas. Kitoje fotografijoje jaunuolis žvelgia į jūrą, atsukęs nugarą fotografui (ir žiūrovui). Jis taip pat įstrigęs tarp žemės ir dangaus, pervertas horizonto. Įrėmintas pirmame plane dominuojančio stulpo, kopos krašto ir dangų kertančių telefono laidų. Fotografijos pavadinimas „Telefono stulpas“ (1991) paverčia anonimišką kūną peizažo dalimi. Šonta sugebėjo perteikti plačią ribinių žmogaus būsenų skalę: nuo skrydžio (ir kryčio) svaigulio iki skausmingo atsiribojimo nuo aplinkos ir savęs. Fotografas tyrinėjo paraštines erdves ir iš viešumos ištrintus žmones (neigalius vaikus, vargetas, homoseksualus) ieškodamas autentiško santykio su tikrove: „Per fotografiją įvyksta susijungimas su pasauliu. Kad tas susijungimas būtų tikras, o ne tariamas, į pasaulį reikia sugebėti pažvelgti keistuolio akimis. Tada jis aiškiau atsiveria“.

Aušros Volungės fotografijose dokumentuojamas kasdienis XX a. pabaigos–XXI a. pradžios Lietuvos transvestitų gyvenimas. Autorė savo herojus stebi neslėpdama susižavėjimo ir emocinio artumo. Ji tarsi suauga su laikino būsto aplinka ir netradiciniais jo gyventojais, savitai plėtodama Nan Goldin intymiosios fotografijos tradiciją.

Remigijus Venckus vyrų aktų serijose derina žvilgsnį iš šalies ir iš vidaus. Dažnai jis

That is why the exhibition sites – the reading room and ground floor hall of the Contemporary Art Centre – are symbolic in their own way. One of them is (a)light, the other is associated with vaults, the underground, and the first gay bars. The reading room hosts the documentary part and artworks related to conceptual contemplation on the history of LGBT. The main visual and documentary emphasis is placed on the rainbow-coloured scale on the window that covers the most significant events in the history of LGBT in Lithuania. The scale is not final and it cannot be – there are a lot of interesting facts still lying in the memory, so everyone is invited to fill it. The irregularly-shaped tables in the reading room become memory containers, where, through the glass, one can read polemic articles, or look through photographs. The library also turns into space for queer interventions – including archival publications, poetry readings and a shelf of donated publications.

The basement is hiding and at the same time, revealing the images of non-normative sexuality in Lithuania's contemporary art and artistic strategies of queering – questioning of the norms. The major topics are gender performativity, homoerotic beauty of the body, being together, and the critics of patriarchal institutions. There are many more artworks and artists that we could accommodate. So we have chosen works that have generated discussions, and artists who have been consistently working in the field of queer problematics. Each of the artists displays two artworks, highlighting their relation to each other, and seeking for a dialogue with other authors. The works function as references to wider historical, social and cultural context. It is one (but not the only one) fragment of queer culture in Lithuania, that can include not just photography, painting and performances, but also movies, installations, activists' interventions into public space in the future.

The exhibition is not a chronological narrative – rather a lot of different stories. However, it has two starting points that go back to the last century – the artworks by Virgilijus Šonta (1952–1992) and Aušra Griškonytė. When speaking about the beginning of queer art in Lithuania, we should mention the photographs that Veronika Šleivyte (1906–1998) made in the interwar period – but this is already an object for a more thorough analysis. The time of this exhibition starts from the late photographs of male nudes by Šonta that he made in 1991.

Bodies That Are Different

The photographs by Virgilijus Šonta reveal a singular kind of look at boundary situations, the body and oneself. Homoerotic acts of men at the seaside display a tension of inner freedom and external restrictions. A sunlit naked young man in a classical posture is squeezed into a double frame. The earth, the sea and the sky are dramatically black. The horizon line divides his figure into two. The dune is "cutting down" his feet. The man keeps his head down, we cannot recognize his face. In the other photograph, a young man is staring at the sea, with his back turned to the photographer (and the viewer). He is also stuck between heaven and earth, speared by the horizon. Framed by a pole dominating in the foreground, the edge of a dune and telephone wires. The title of the photograph – "Telephone Pole" – turns an anonymous body into a part of the landscape. Šonta has managed to convey a wide scale of boundary states of the human being: from the dizziness of flight (and downfall) to painful dissociation from the surroundings

pats yra pagrindinis fotosesijų veikėjas. Jo fotografuojami vyrų kūnai teatrališkai, skęstantys draperijose, romantiškai pakylėti ir natūralistiškai jžūlūs. Fotografas ieško netikėtų rakursų ir kompozicijų, nevengdamas „taurios“ nespalvotos fotografijos auros ir kičo estetikos derinių.

Cenzūra ir (trans)paradai

Ugniaus Gelgudos ir Akvilės Anglickaitės fotografijos sukėlė didžiausius XX a. pabaigos debatus apie šiuolaikinio meno cenzūrą Lietuvoje. Čia svarbus ne tik pats nepriėmimo į parodą faktas, bet ir tai, kad kilus diskusijoms menininkų kūrybinė laisvė buvo apginta, o politikai turėjo koreguoti savo „nediskriminacines“ nuostatas. Gaila, kad mažai kas iš tiesų įsigilino į pačias fotografijas. Juk Ugniaus fotografijose iš ciklo „Gyvenimas kartu. Šiuolaikinė tradicinė/netradicinė šeima“ (2004) pavaizduoti ne tik gėjai, lesbietės, bet ir pagyvenusių žmonių pora, ir jauna šeima su vaiku, ir situuokę, ir nesusituokę, ir gyvenantys su vaikais iš skirtingų santuokų. Gal labiausiai pribloškianti žinia ir buvo ta, kad visi jie – tokie pat žmonės? Gal būtent dėl šalia nuotraukų surašytų tikrų istorijų apie Olandijos vaikus ir paauglius, kurie jaučiasi kitos lyties nei gimė, Akvilės Anglickaitės fotografijų išsigando Užsienio reikalų ministerija, rengusi parodą apie žmogaus teises?

Kai 2004 m. Eglė Ganda Bogdanienė su VDA tekstilės studentais surengė performansą „(Trans)paradas: lyčių keitimo moda“, kur vaikinai ir merginos vilkosi tai vienos, tai kitos lyties vilnonius „nuogo kūno“ kostiumus, niekas nesipiktino. Tikriausiai tai pasirodė labiau panašu į maskaradą, spektaklį – ne visai „rimta“. Nors kalbėta apie socialinės lyties (*gender*) performatyvumą, apie tai, kad mūsų lytinės tapatybės yra konstruojamos, kintančios.

„Trans-paradas“ atskleidė performatyvio tekstilės potencialą: ji ne tik dengia, bet ir konstruoja kūną, sujungdama žvilgsnį, prisilietimą ir veiksmą. Veltinis, Josepho Beuyso naudotas kaip energiją sauganti medžiaga, tapo konceptualia transformacijos priemone.

Apie lyties performatyvumą savo darbuose kalba ir jaunas menininkas Denisas Kolo-myckis. Jo performansas „Ona, Ona, pakelk sijoną“ kvestionuoja stereotipinį mačo tipo vyriškumą. Ar suknele apvilktas vyro kūnas yra mažiau vyriškas ir tampa pasyviu žvilgsnio objektu? Ir kaip keičiasi vyriškumo / moteriškumo suvokimas privačioje ir viešojoje erdvėje?

Galia ir geismas

Alina Melnikova tai išbando praktiškai – vietoj pasyvios fontano deivės, skirtos puošti aplinką, ji tampa agresyvia tramdytoja, plakančia „pakinkytus“ fontano vamzdžius. Alinos kūryboje labai svarbus lyties ir galios santykis – performanse su veidrodžiu ji bučiuoja savo atvaizdą, atmesdama heteroseksualaus kito būtinybės idėją. O ankstyvame autoportrete ji nutapo savo veidą su svetima koja, balansuodama tarp geismo ir prievartos. Svetima koja – anonimiškas galios įrankis – kaip ietis sminga į veidą, jį sudarko, iškreipia, bando užčiaupti burną. Tai žiauri fizinės sferos (neatsitiktinai koja vaizduojama horizontali) ataka prieš sąmonės vertikale, svetimo kūniškumo įsiveržimas į asmeninę erdvę. Plastiniu požiūriu tai labai įtaigus darbas –

and oneself. The photographer was exploring marginal spaces and people who had been erased from the public space (disabled children, poor wretches, homosexuals) in search for an authentic relationship with reality: "Through photography, one's connection with the world occurs. In order for this connection to be true, not alleged, one has to manage to look at the world through the eyes of a stranger. Then it reveals itself more clearly".

In her photographs, Aušra Volungė documents the life of Lithuanian transvestites in the end of the 20th century and beginning of the 21st century. The author is observing her characters with unhidden fascination and emotional affinity. She seems to grow into one with the atmosphere in her temporary accommodation and its non-traditional inhabitants, and develops the tradition of Nan Goldin's intimate photographer in her own unique manner.

Remigijus Venckus, in his series of men's acts, combines a look from aside and a look from inside, which is often the main actor in his photo sessions. The bodies of men that he is picturing are theatrical, sinking in draperies, romantically elated and naturalistically bold. The photographer has been looking for unexpected angles and compositions, never avoiding to blend the "noble" aura of black-and-white photography with the aesthetics of kitsch.

Censorship and (Trans)parades

Photographs by Ugnius Gelguda and Akvilė Anglickaitė have sparked off the most considerable debate on censorship in Lithuania in the end of 20th century. What is significant here is not just the very fact of rejection from an exhibition, but also the fact that when the discussions started, the artists' freedom to create was defended, and the politicians had to correct their own "non-discriminative" attitudes. It is a pity that not many people really had a more profound look at the photographs as such. Because Ugnius, in his photographs from the series "Living together. Contemporary traditional and non-traditional family" (2004), shows not just gays and lesbians, but also an elderly couple, a young family with a child, people who are married and who are not, and people who have been living with their children from previous marriage(s). Can it be that the most exciting news was that they are the same people as everyone else? Can it be that the stories of Dutch children and teenagers who feel as being of a different sex than they have been born, the true stories displayed next to the photographs made by Akvilė Anglickaitė, were something that scared the Ministry of Foreign Affairs, who had organized an exhibition on human rights?

When in 2004 Eglė Ganda Bogdanienė and the students of the textile department at Vilnius Academy of Arts set up their performance "Trans-parade: gender (changing) fashion", where girls and guys put on woolen "naked body" costumes of one gender, then the other, no one outraged. Most probably, it looked more similar to a masquerade, a theatre performance – nothing very "serious". However, their show was speaking exactly about gender performativity, about our gender identities that have been constructed and changeable. "Trans-parade" revealed the potential of performative textile: it is something that covers the body, but also something that constructs the body by connecting the look, the touch and the action. The felt that Joseph Beuys had used as material preserving energy, became a conceptual means for transformation.

Gender performativity has also been a subject for the works of young artist Denisa Kolomycis. His performance "Ona, Ona, lift your skirt" is questioning the stereotypical macho-type mas-

jo fragmentiška kompozicija ir laisvas potėpis akcentuoja susidūrimo su svetimu momentą. Hierarchinės vertinimo sistemos ir pradeda byrėti būtent tada, kai susiduria su kitokiais, stigmatizuotais. Alina bando pagauti tą virsmo akimirką – užfiksuoti kūną jo ribų pažeidimo momentu.

Adomas Danusevičius savo tapybos darbuose vaizduoja homoerotinės meilės ir galios santykius. Jo tapomi vyrai yra kitų vyrų žvilgsnio ir geismo objektai. Tai geidžiantys ir tramdomi kūnai, paklūstantys disciplinuojančių institucijų (armijos, ligoninės) tvarkai ir bandantys iš jos išsivaduoti. Katalogo viršeliui panaudotas Adomo darbas „Tapsmas mažuma“. Pasak autoriaus, „atsisakyti savo veido – tai prisiimti aukos poziciją. Šis anonimiškumas teoriškai giminingas Deleuze'o ir Guattari aprašytai tapsmo mažuma, tapsmo kiekvienu / bet kuo koncepcijai. Mažoji politika siekia ne įtvirtinti tam tikrą ideologiją ar politinę tapatybę, bet atsiverti tapsmui mažuma“. Jo tapybos darbas „Kažkur krūmuose“ yra laisva „Blue Noses“ grupės iš Rusijos fotografijos su dviem beržynėlyje besibučiuojančiais milicininkais parafrazė. Tai konceptualus dialogas su Pavelo Leszkowiciaus kuruota „Ars Homo Erotica“ (2010) paroda Varšuvoje, kur eksponuota minėta fotografija.

Kanonų dekonstrukcijos ir nestandartiniai dydžiai

Judith Butler teigia, kad tai, kuo mes tampame, priklauso nuo nuolat atliekamų ritualų, kad savo „vyriškumą“ ar „moteriškumą“ kuriame per kasdienes praktikas. Tradicinė patriarchalinė visuomenė remiasi biologine lyties samprata ir bet kokius nukrypimus nuo jos įsivaizduoja kaip grėsmę nusistovėjusiai tvarkai. Nenormatyvines praktikas stengiamasi bet kokiomis priemonėmis ištrinti iš viešojo diskurso.

Laisvydė Šalčiūtė savo kūryboje kvestionuoja stabilias tapatybes ir stereotipinius lyčių vaidmenis. Fotografijoje „Nepakankama neklatybė“ matome autorę ir jos vyrą Kęstutį Grigaliūną, pasipuošusius ilgomis baltomis vestuvinėmis suknelėmis. Jie dar kartą atlieka performatyvų judesį – santuokos ritualo pakartojimą, bet keičia lytiškumo kodus. Dvi suknelės (= dvi nuotakos?) ardo heteronormatyvinę šeimos sampratą, išryškina įtampas tarp biologinės (gimei moteriškos lyties, tai esi moteris) ir performatyvios (lytis yra socialinis konstruktas) lytiškumo sampratos. Laisvydės basos kojos ir baltų rožių puokštė ironiškai komentuoja moters „gamtiskumą“, o į kumščius sugniaužtos Kęstučio rankos, sunkiai nusvirusios ant baltų suknelės klosčių, išryškina moteriško / vyriško maskarado dirbtinumą.

Paveikslas iš „Giesmių giesmės“ ciklo – konceptualus Šventojo Rašto perrašymas šiuolaikinėmis priemonėmis. Autorė aproprijuoja ir sugretina internete rastus religinius simbolius ir popkultūros ikonas. Rožinė spalva nurodo ne tik Susan Sontag aprašytą „kempo“ estetiką, bet ir homoerotines pasijas. Angliškai užrašytos ištraukos iš „Giesmių giesmės“ kalba ne apie vyro ir moters, bet apie dviejų moterų meilę. Tai dar labiau išryškina Michelangelo „Pietą“ primenanti kompozicija, kur Švč. Mergelė Marija laiko ne sūnaus, o dukters kūną.

Susikabinusios Shaltmiros moterys primena nežemiškas būtybes ir gotikinius siaubo romanus. Šie piešiniai buvo panaudoti kaip iliustracijos *queer* poezijos *zinui* „Poezijos pe(ri)lai“, kuriam Shaltmira nupiešė viršelį. Įvairpusėje jos kūryboje personažai nėra ribojami jokių ta-

culinity. Is a man's body less masculine when wearing a dress? Does it become a passive object of a gaze? And how does the perception of masculinity/femininity change in the private vs. public space?

Power and Desire

Alina Melnikova tries it in practice – instead of a passive fountain goddess, whose function is to decorate the surroundings, she becomes an aggressive tamer, whipping the “harnessed” pipes of the fountain. The relation between gender and power is very important in Alina's creative work – in the performance with a mirror, she is kissing her own reflection, rejecting the idea of a necessity of the heterosexual other. While in her earlier self-portrait, Alina has painted her face next to somebody else's leg, balancing between desire and violence. Another person's leg, an anonymous instrument of power, jabs her face, trashing, distorting it, attempting to gag it. It is a cruel attack of the physical sphere (there is good reason why the leg is pictured in a horizontal position) against the vertical of the consciousness, an intervention of someone else's fleshliness into her personal space. Alina is trying to catch the moment of conversion – to record the body at the moment when its boundaries are being violated.

In his paintings, Adomas Danusevičius has pictured the relations between homoerotic love and power. The men that he paints are the objects of the gaze and desire of other men. These are the bodies in lust, the bodies being tamed, the bodies that obey the commandment of the disciplining institutions (the army, the hospital) and try to break free from it. We have used Adomas' artwork “Becoming Minority” for the cover of this catalogue. In the author's words, “to refuse your own face means to take up the position of a victim. This kind of anonymity is theoretically related to the concept of becoming minority, becoming everyone/anyone as described by Deleuze and Guattari. Minor policy is seeking not to consolidate a particular ideology or political identity, but to uncloset oneself to becoming a minority”. His painting “Somewhere in the Bush” is a loose paraphrase of the photograph of two militiamen kissing in a birch grove, made by the Russian group “Blue Noses”. It is a conceptual dialogue with the “Ars Homo Erotica” (2010) exhibition in Warsaw, curated by Pawel Leskowicz, where the above-mentioned photograph was exposed.

Deconstructions of the Canon and Non-Standard Sizes

In her work, Laisvydė Šalčiūtė questions stable identities and stereotypical gender roles. In her photograph “Imperfect Innocence”, we see the author and her husband Kęstutis Grigaliūnas wearing long white wedding dresses. Once again they are making a performative movement – the repetition of the wedding ritual, but they are changing the gender codes. Two dresses (= two brides?) are disrupting the heteronormative conception of family, highlighting the tension between the biological (you've been born a woman, so you are a woman) and performative (gender is a social construct) conception of gender. Laisvydė's bare feet and a bunch of white roses are ironically commenting on the woman's “bonds to nature”, while Kęstutis' hands, clenched in fists and hanging heavily over the white folds of the dress, highlight the artificiality of the masculine/feminine masquerade.

A picture from the series “Song of Songs” is a conceptual re-writing of the Bible by contem-

patybės rėmų ir pati menininkė savo performansuose ir akcijose laisva įsikūnyti į ką panorėjusi. Nes „standartiniai dydžiai“ (taip vadinasi piešinys su įkalinta mergina) jos kartai netinka.

Tomo Kliukoito ambivalentiški objektai provokuoja vaizduotę ir kvestionuoja natūros / kultūros opoziciją. Jo „Neteisinga šaka“ subtiliai ironizuoja „natūralumo“ konstrukcijas. Į medinę šakelę susmaigstyti tiesūs pagliukai atrodo dirbtiniai ir „neteisingi“, nes gamtoje nėra taisyklingų formų ir tiesių linijų. Ant porėmio užtempta dirbtinė oda su kišene – netiesioginė nuoroda į Roberto Mapplethorpo fotografijas ir S/M stilistiką. Asociatyvūs Kliukoito objektai patys iškreipia interpretaciją ir leidžiasi jos iškreipiami.

Šiuolaikinės istorijos refleksijos

Cooltūristės išryškina politinės ir asmeninės spaudos sąsajas totalitarinėje sistemoje.

Vengrijoje po 1956 m., kai Sovietų Sąjunga tankiais sutraiškė Budapešto sukilimą, bet koks nepaklusnumas sistemai kėlė mirtiną pavojų. Slapstymosi ir visuotinio sekimo nuotaikas perteikia veidrodžio panaudojimas Karoly Makko filme „Kitas kelias“ (*Another Way*). Tragiška lesbietės žurnalistės istorija pasakojama per veidrodžių atspindžius.

Dalios Mikonytės meninė praktika neatsiejama nuo tyrimų ir minimalistinių intervencijų. Ji dirba su dokumentų „atgaivimu“, medijų susidūrimais ir nesutapimais. LGL archyvo vaizdajuostės, pervestos į DVD, išsaugo daugkartinio juostos sukimo, trynimo žymes, ir tai tampa estetiniu efektu. Ji sinchronizuoja nuskubėjusį garsą ir subtiliai komentuoja spalvingą praeitį, paversdama ją nespaltvota, o vaivorykštinę LGBT vėliavą – pilka skale. Kokios spalvos ją sudaro, sužinome tik iš pavadinimo.

Šalia senų reportažų rodomos Vsevolodo Kovalevskij fotografijos iš Upės gatvės, kur 2010 m. vyko pirmosios „Baltic Pride“ eitynės Lietuvoje. Tuščios erdvės atrodo kaip nerealus nepažįstamo miesto peizažas. Iš tiesų tai viena nuošaliausių Vilniaus gatvių. Tačiau šiuos nespaltvotus, ramius vaizdus papildo itin dramatiškas garso takelis, kuriame įrašyti eitynių dalyvių ir jų priešininkų balsai ir šūksniai. Šiame darbe susijungia istorija ir jos meninė refleksija. Iš rūšio į skaityklą pakilęs žiūrovas ne tik simboliškai „išsiviešins“ (*coming out*), bet ir pasuks LGBT istorijos ratą – nuo sutemų iki aušros.

porary means. The author appropriates and juxtaposes religious symbols found in the internet and the icons of pop-culture. The rosy colours refer not only to the aesthetics of “camp” as described by Susan Sontag, but also to homoerotic passions. Extracts from “Song of Songs” in English speak not about the love between man and woman, but about love between two women. Another emphasis of this love is a composition reminding of Michelangelo’s “Pieta”, where St. Mary is holding her daughter’s body instead of a son’s.

The interlinked women by Shaltmira remind of extra-terrestrial beings and gothic horror novels. These pictures were used as illustrations for the Lithuanian queer poetry zine “Poetry Pearls”, whose cover was also drawn by Shaltmira. In her diverse creative works, the characters are not limited by any identity frames, while in her performances and actions, the artist feels free to take shape of what she wishes. Because “Standard Sizes” (the title of a drawing with an imprisoned girl) are not suitable for her generation.

Tim Kliukoit’s ambivalent objects provoke one’s imagination and question the “nature vs. culture” opposition. His “Wrong Branch” displays subtle irony on the “naturalness” constructs. The straight sticks stuck into a small wooden branch look unnatural and “wrong”, because there are no regular forms and straight lines in nature. A piece of imitation leather with a pocket, mounted on a stretcher, makes an indirect reference to Robert Mapplethorpe’s photographs and the stylistics of S/M. Associative objects by Kliukoit queer the interpretation and allow themselves to be queered by it.

Contemporary Reflections of History

Cooltūristės emphasize links between political and personal oppression in a totalitarian system. In Hungary after 1956, when the Soviet Union used tanks to crush the Budapest uprising, any disobedience against the system could cause mortal danger. The atmosphere of hiding and overall surveillance is conveyed by use of the mirror in the movie “Another Way” by director Károly Makk. A tragic story of a lesbian journalist reveals itself through reflections in the mirrors put together by the artists.

Dalia Mikonytė’s artistic practice is inseparable from researches and minimalistic interventions. She works with “resurrection” of documents, media clashes and discrepancies. Video tapes from LGL archive, converted to DVD preserve the traces of multiple rewinding and erasing, which turns into aesthetical effect. Dalia synchronizes the sound that hurries forward, and makes subtle comment on the colourful past by converting it to black-and-white, while the rainbow flag of LGBT becomes a grey scale. It is only from the title that we find out what kind of colours are composing it.

Next to old broadcasts, there are Vsevolod Kovalevskij’s photographs from Upė street, where the first Baltic Pride march in Lithuania took place in 2010. Empty spaces look like a delusory landscape of an unfamiliar city. It is truly one of the most solitary streets in Vilnius. However, these black-and-white, quiet and peaceful images are complemented by an especially dramatic soundtrack – records of the voices and cries of the participants in the walk and their opponents. This work displays a junction of history and its artistic reflection. By climbing the stairs from the basement to the reading room, the viewer will not just symbolically come out, but will steer the wheel of LGBT history – from dusk till dawn.

AKVILĖ ANGLICKAITĖ

XXXX, 2006. Spalvotos fotografijos, tekstai.

Serijoje XXXX nufotografuoti 9–19 metų vaikai/paaugliai, galvojantys keisti arba pasikeitę lytį. Fotografijas lydi vaikų ir jų tėvų komentarai.

Valentinj (15)

Kai buvau mažas ir žiūrėdavau animacinius filmus apie princus ir princeses, svajodavau būti toks gražus kaip princesė. Dabar jaučiuosi gerai būdamas tuos, kuo esu. Aš visai nenoriu daryti lyties keitimo operacijos.

Valentinj (15)

When I was small, I would watch cartoons about princes and princesses, and my dream was to be as beautiful as the princesses were. I feel fine being who I am right now, so I don't want to be operated on to change my sex, not at all.

AKVILĖ ANGLICKAITĖ

XXXX, 2006. Colour photographs, texts.

Photo series **XXXX** consists of pictures of children (from 9 to 19 years old) who are considering changing their sex (gender).

Damyan (17)

Visą gyvenimą norėjau pasikeisti lytį.

Damyan (17)

All of my life I had a wish to change my sex.

EGLĒ GANDA BOGDANIENĒ

Kaip aš norėjau būti vyru, 2004. Performansas.

How I Wanted to Be a Man, 2004. Performance.

EGLĖ GANDA BOGDANIENĖ

Performansas kartu su studentais „Trans-paradas: lyčių (keitimo) moda“ galerijoje „Akademija“, 2004. Vyrų ir moterų pagal muziką keičiasi vilnoniais nuogo kūno kostiumais.

Performance in collaboration with students “Trans-parade: gender (changing) fashion” at “Akademija” gallery, 2004. Men and women exchange woolen costumes of a naked body.

COOLTŪRISTĖS

Bučinys, 2012. Video, 4:03 min.

The Kiss, 2012. Video, 4:03 min.

Videofilme susijungia veidrodžių atspindžiai iš 1982 m. vengrų režisieriaus Károly Makko filmo *Kitas žvilgsnis (Egymásra nézve / Another Way)*. Brėžiama paralelė tarp politinės ir asmeninės laisvės, kurios vieša manifestacija totalitarinėje sistemoje veda į mirtį. Už bekompromisės žurnalistės lesbietės vaidmenį lenkų kino ir teatro aktorė Jadwiga Jankowska apdovanota Auksine palmės šakele Kanų kino festivalyje.

COOLTÜRISTÉS

Veidrodís, 2012. Video, 1:06 min.

The Mirror, 2012. Video, 1:06 min.

The video is based on mirror reflections in the Hungarian movie "*Another Way*" by director Károly Makk, 1982. The movie draws a parallel between political and personal freedom, whose public manifestation paves the way to death. In 1982, Polish film and theater actress Jadwiga Jankowska was awarded as Best Actress at the Cannes Film Festival for her role in Károly Makk's movie.

ADOMAS DANUSEVIČIUS

Kažkur krūmuose, 2011. Aliejiniai dažai ant drobės, 88x102 cm. *Lewben Art Foundation* kolekcija.

Somewhere in the Bushes, 2011. Oil on canvas, 88x102 cm. Courtesy of *Lewben Art Foundation*.

ADOMAS DANUSEVIČIUS

Gimnastai, 2008. Aliejiniai dažai ant drobės, 80x90 cm. Boriso Symulevičiaus kolekcija.

Gymnasts, 2008. Oil on canvas, 80x90 cm. Courtesy of Boris Symulevič.

UGNIUS GELGUDA

Gyvenimas kartu. *Šiuolaikinė tradicinė/netradicinė šeima*, 2004. Nespalvotos fotografijos, 80x110 cm, tekstai. LGL nuosavybė.

Solvita ir leva

O paroda bus Lietuvoje? Latvijoje bijočiau fotografuotis, nes situacija dar nestabili. Jau penkerius metus esame kartu. Lankėme tą patį vaikų darželį, bet tada dar nedraugavome. Lėksim į kelionę su valtimis, 100 kilometrų už Rygos. Kelionė svarbi, bus daug žmonių gamtoje. Kartu su merginomis, kurias prieš metus sutikome lesbiečių stovykloje, atitrūksime nuo greito gyvenimo ritmo, atsipalaiduosime. Gal jau bus žibučių. Be to, leva labai myli gamtą. (Solvita)

Solvita and leva

Is the exhibition going to be held in Lithuania? I would be afraid to be photographed in Latvia because the situation is still unstable here. We have been together for five years. We attended the same kindergarten when we were young, but we were not friends yet. Now we're setting off for a boat journey 100 km away from Riga. The journey is important, because there will be a lot of people in the nature. Along with the girls who also attended the lesbian camp last year, we'll break away from the fast rhythm of life and relax a bit. Maybe we'll find some hepatica flowers. Moreover, leva loves nature a lot. (Solvita)

UGNIUS GELGUDA

Living Together. Contemporary Traditional/Non-traditional Family, 2004. Black and white photographs, 80x110 cm, texts. Courtesy of Lithuanian Gay League.

Oskars ir Aigars

Kunigas, kuris mus sutuokė, mums kaip tėvas, be to, ir geras psichologas. Už tai, kad patvirtino šią santuoką, buvo pašalintas iš liuteronų bažnyčios, bet perėjo į anglikonų. Dauguma mūsų kartu ten leidžiame laiką. Vestuvės įvyko 2004 m. sausį. Visi sėdėjom draugiškai susikabinę ant žemės ir žvakių šviesoje traukėme dainas.

Oskars and Aigars

The priest who wedded us is like a father to us, and a good psychologist, too. Because of this marriage, he was excluded from the Lutheran Church, but he joined Anglican church instead. Most of us spend our time together there. The wedding took place one day in January of 2004. We were sitting on the ground, hooked together in a friendly manner, singing songs in the candle light.

TIM KLIUKOIT

Neteisinga šaka, 2011. Medis, akrilas. Ilgis 55 cm.

Wrong Branch, 2011. Wood, acrylic paint. Length 55 cm.

TIM KLIUKOIT

Kišenė, 2012. Dirbtinė oda ant porėmio. 20x27 cm.

Pocket, 2012. Imitation leather mounted on a stretcher. 20x27 cm.

DENISAS KOLOMYCKIS

Performanso *Ona, Ona pakelk sijoną* fotodokumentacija, 2013.

DENISAS KOLOMYCKIS

Photo documentation of the performance "*Ona, Ona Lift Your Skirt*", 2013.

VSEVOLOD KOVALEVSKIJ

NeMatomi. Vietos, kurioje vyko pirmosios LGBT eitynės Lietuvoje, foto ir garso dokumentacija. 2010 m. gegužės 8 diena.

VSEVOLOD KOVALEVSKIJ

InVisible. Photo- and audio-documentation of the spaces where the Lithuania's first LGBT Pride took place. May 8th, 2010.

ALINA MELNIKOVA

Aš ir svetima koja, 2006. Drobė, aliejus, 130x80 cm.

Me and Someone Else's Leg. Canvas, oil, 130x80 cm.

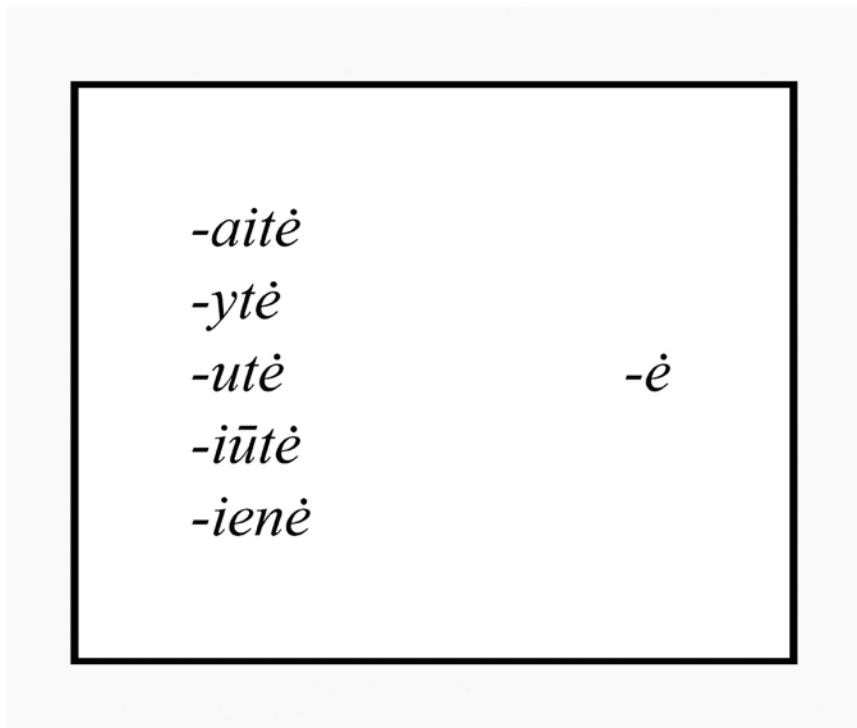
ALINA MELNIKOVA

Nemonumentali, 2008. Videoperformansas, 1 min.

Not Monumental, 2008. Video performance. 1 min.

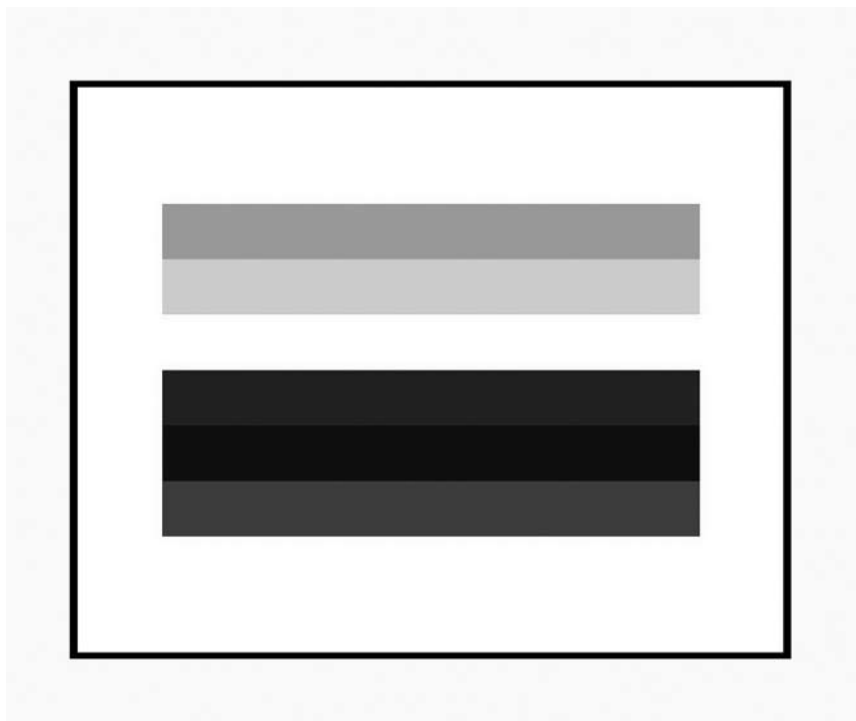
DALIA MIKONYTĖ

Moterys vs. feministės, 2012. Atspaudas rėmelyje, 25x30 cm.

Women vs. Feminists, 2012. Print in a frame, 25x30 cm.

DALIA MIKONYTĖ

Raudona, oranžinė, geltona, žalia, mėlyna, violetinė, 2012. Atspaudas rėmelyje, 25x30 cm.

Red, Orange, Yellow, Green, Blue, Violet, 2012. Print in a frame, 25x30 cm.

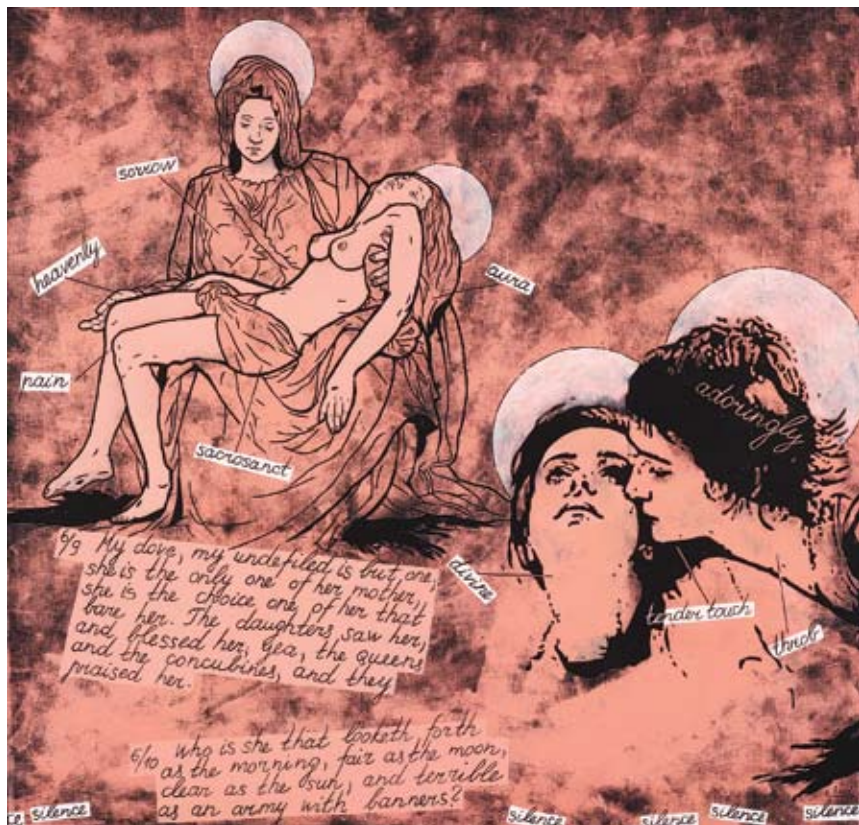
LAISVYDĖ ŠALČIŪTĖ

Nepakankama nekaltybė, 2010. Instaliacijos dalis, spalvota fotografija, 200x115 cm.

Imperfect Innocence, 2010. Part of installation, colour photograph, 200x115 cm.

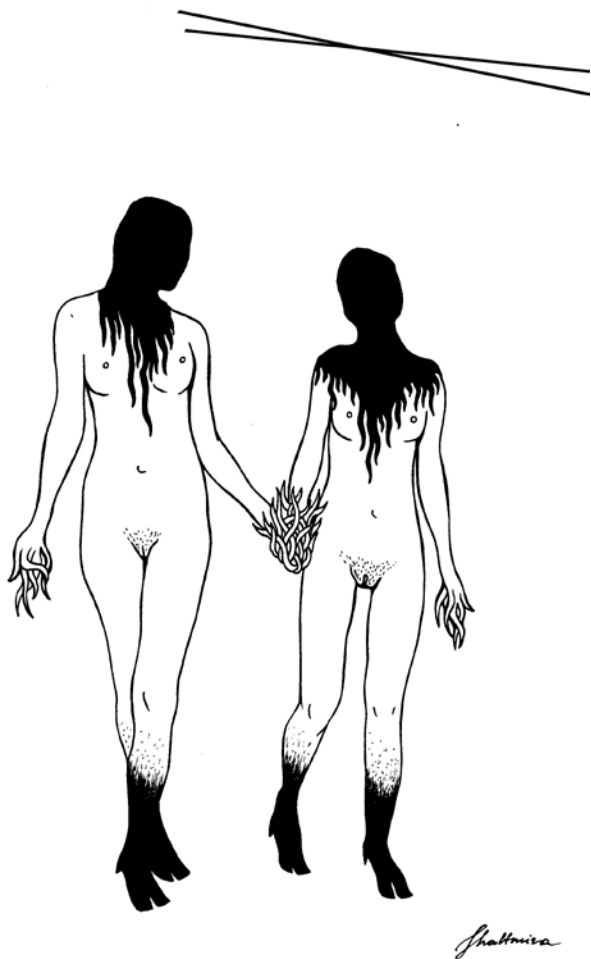
LAISVYDĖ ŠALČIŪTĖ

Giesmių giesmė, 2010. Aliejus ir akrilas ant drobės, 148x158 cm.

Song of Songs, 2010. Oil and acrylic on canvas, 148x158 cm.

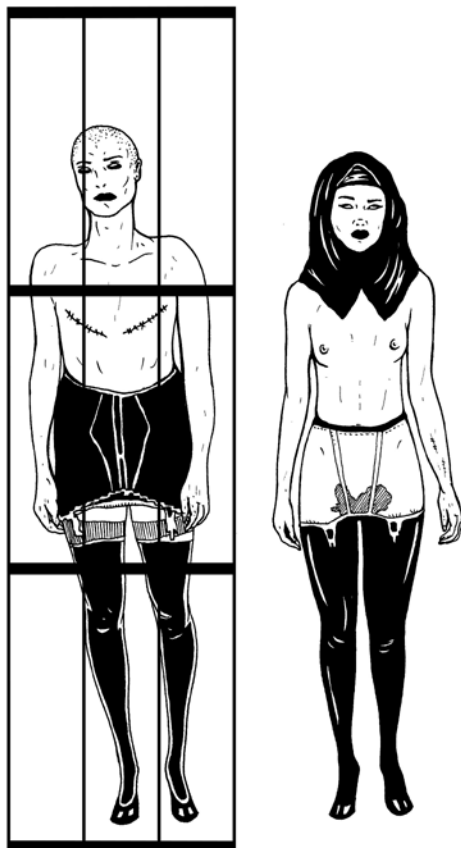
SHALTMIRA

Nežemiška pora, 2012. Rapitografas, 42x30 cm.

Extraterrestrial Couple, 2012. Rapidograph, 42x30 cm.

SHALTMIRA

Shaltmira

Standartiniai dydžiai, 2012. Rapitografas, 42x30 cm.

Standard Sizes, 2012. Rapidograph, 42x30 cm.

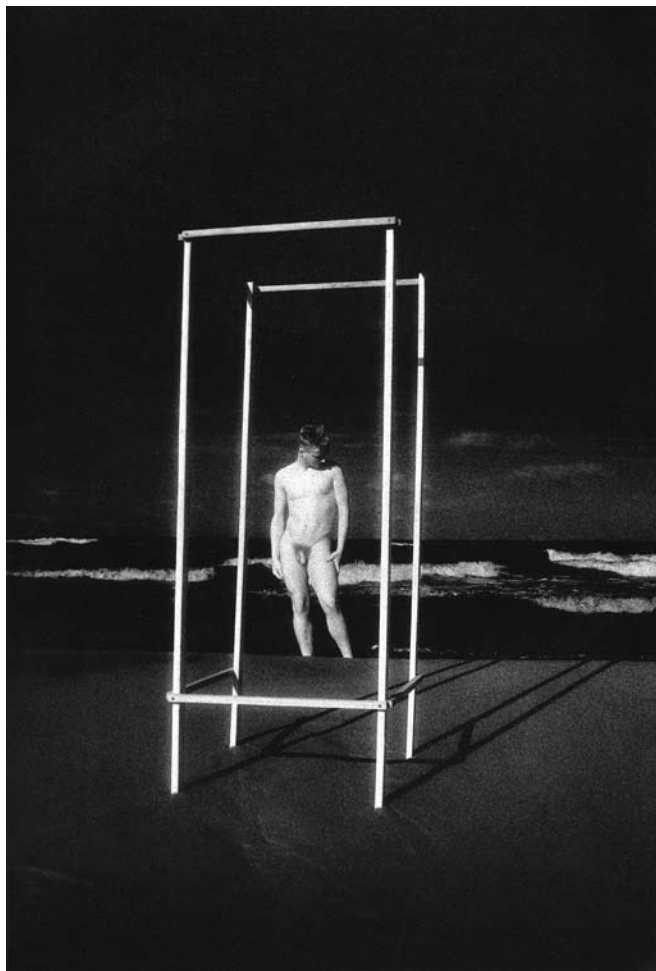
VIRGILIJUS ŠONTA

Telefono stulpas, 1991. Nespalvota fotografija, 39x28 cm. Modernaus meno centro kolekcija.

Telephone Pole, 1991. Black and white photograph, 39x28 cm. Courtesy of Modern Art Center.

VIRGILIJUS ŠONTA

Prie jūros, 1991. Nespalvota fotografija, 37,5x28 cm. Modernaus meno centro kolekcija.

Near the Sea, 1991. Black and white photograph, 39x28 cm. Courtesy of Modern Art Center

REMIGIJUS VENCKUS

Nuotrauka iš fotografijų ciklo *Aš esu kitas, arba Mirštančios salos*, 2012.
Nespelvota fotografija, 30,5x46 cm.

Photograph from series "*I Am the Other, or Dying Islands*", 2012.
Black and white photograph, 30,5x46 cm.

REMIGIJUS VENCKUS

Nuotrauka iš fotografijų ciklo *Vaikinų gyvenimas*, 2011. Spalvota fotografija, 30,5x30,5 cm.

Photograph from series "*The Life of Guys*", 2011. Color photograph, 30,5x30,5 cm.

AUŠRA VOLUNGĖ (GRIŠKONYTĖ)

Nuotrauka iš ciklo *Kekšės*, 1999. Nespalvota fotografija, 30x45 cm.

Photograph from series "*Whores*", 1999. Black and white photograph, 30x45 cm.

AUŠRA VOLUNGĖ (GRIŠKONYTĖ)

Nuotrauka iš ciklo *Kekšės*, 2001. Spalvota fotografija, 30x45 cm.

Photograph from series "*Whores*", 2001. Colour photograph, 30x45 cm.

APIE AUTORIUS

Laima Kreivytė (g. 1972) – dailės ir kino kritikė, kuratorė, dėstytoja, kultūros projektų ekspertė. Baigė Vilniaus dailės akademiją (VDA) ir Kultūros ir lyčių studijas Vidurio Europos Universitete (CEU) Budapešte. 2001–2010 m. dėstė Vilniaus universiteto Lyčių studijų centre, kur pradėjo skaityti paskaitas apie *queer* įvaizdžius mene ir popkultūroje. Šiuo metu dėsto VDA ir Europos Humanitariniame universitete (EHU). Svarbiausios kuruotos parodos: „Marija Teresė Rožanskaitė. Rentgenogramos“, Nacionalinė dailės galerija (2013); „Space Travelers“, AR/GE KUNST galerija Bolzano, Italija (2013); Lietuvos paviljonas, 53-oji Venecijos bienalė (2009); „Už žmogaus teises – be cenzūros“, galerija „Kairė-dešinė“ (2009); „Baltic Mythologies“, 3-oji Prahos bienalė (2007). AICA (Tarptautinė dailės kritikų organizacija) narė.

Margarita Jankauskaitė (g. 1965) – humanitarinių mokslų daktarė, Lygių galimybių plėtros centro projektų vadovė. Nuo 1992 m. skaito paskaitas lyčių lygybės klausimais įvairiuose Lietuvos universitetuose. Nuo 2003 m. dirba NVO ir specializuojasi lyčių lygybės politikos srityje. 2004–2006 m. buvo išrinkta įvairovės ambasadore Lietuvoje. 2011 m. JAV ambasada M. Jankauskaitei suteikė *Drąsios moters* apdovanojimą. 2012 m. Europos lyčių lygybės institutas atrinko ją kaip vieną iš dvylikos moterų kalendoriuje „Moterys, įkvepiančios Europą“.

Artūras Tereškinas (g. 1965) – pirmasis Lietuvoje iš sociologinės perspektyvos pradėjo tyrinėti kūno, seksualumo ir vyriškumo klausimus. Laikomas kultūrinių ir maskulinizmo studijų Lietuvoje pradininku. Šalia kitų knygų ir daugiau nei 70 mokslinių straipsnių lietuvių ir anglų kalbomis, išleido šias knygas: *Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje* (2001); *Esė apie skirtingus kūnus: kultūra, lytis, seksualumas* (2007); *Vyrų pasaulis: vyrai ir žaidzos vyriškumas Lietuvoje* (2011).

Nida Vasiliauskaitė (g. 1975) – filosofijos mokslų daktarė, publicistė, vertėja. 2007 m susikūrusio neformalaus intelektualinio-politinio judėjimo Naujoji kairė 95 (NK95) signatarė. Jo pagrindu 2008 m. įsteigto DEMOS kritinės minties instituto – nepriklausomo politikos analizės centro – ekspertė. Lygių galimybių plėtros centro (LGPC) ekspertė. Tolerantiško jaunimo asociacijos valdybos narė. 2010 m. nominuota Tolerancijos žmogaus 2010 apdovanojimui, įsteigtam „Sugiharos fondo – Diplomatai už gyvybę“.

Dalia Mikonytė (g. 1986) – menininkė ir tyrėja. Jos kūrinių centre – intymi erdvė ir laikas, asmeninės patirtys, moters tapatybė ir jos reprezentacija, ženklai ir tikrovė, feminizmas. Dalios interesai ir inspiracijos balansuoja tarp istorijos ir šiuolaikinio meno, teorijos ir sentimentų. Menininkė, turinti ir istorikės išsilavinimą, 2012 m. gavo Lietuvos mokslo tarybos stipendiją moksliniam tyrimui „Šiuolaikinės Lietuvos moters kūrėjos socialinės-kultūrinės tapatybės“, kurio metu paėmė interviu iš 32 Lietuvos kūrėjų (menininkių, kompozitorių, kino ir teatro režisierių). Daugiau informacijos: www.daliamikonyte.lt

Akvilė Anglickaitė (g. 1982) – menininkė, gyvenanti ir kurianti Vilniuje. Baigė Vilniaus dailės akademijos fotografijos ir medijos meno magistrantūrą, stažavosi Plymuto universitete Dižijojeje Britanijoje. Kūryba išreiškia socialines, tapatybės bei estetines problemas. Nuo 2001 m. dalyvauja šiuolaikinio meno parodose Lietuvoje ir už jos ribų. Daugiau informacijos: www.anglickaite.lt

Eglė Ganda Bogdanienė (g. 1962) – menininkė, savo kūrybą suvokianti kaip meninio tyrimo būdą. Tai tarsi eksperimentinė laboratorija, kurioje gimsta naujos pažinimo ir patirties formos. Jos kūrybos procesui labai svarbios inspiracijos, gaunamos iš aplinkos, kasdienių situacijų, informacijos šaltinių. Parodose dalyvauja nuo 1983 m. 2011 m. suteiktas Meno srities VDA profesorės pedagoginis vardas. Nuo 2011 m. – VDA Senato narė, studijų prorektorė.

Cooltūristės – anoniminė jaunų moterų menininkių ir kritikų grupė spontaniškai susiformavo 2005 m. kaip aktyviųjų komanda, kuri kelia klausimus apie galios mechanizmus ir lyčių normas šiuolaikinėje vi-

ABOUT THE AUTHORS

Laima Kreivytė (born in 1972) is an art critic and curator based in Vilnius, and a member of AICA (International Association of Art Critics). In 1999–2000 she received a fellowship for gender and cultural studies at Central European University in Budapest. Currently Laima is a lecturer at the Academy of Arts and European Humanities University in Vilnius. Laima also introduced a course on queer theory and art at Vilnius University Gender Studies Centre in 2008. In 2007 she co-curated “Baltic mythologies” at the 3rd Prague Biennale (together with Luigi Fassi). In 2009 Laima was the curator of the Lithuanian pavilion at the 53rd Venice Biennale and the researcher from Lithuania for the “Gender Check: Femininity and Masculinity in the Art of Eastern Europe” exhibition. This year Laima curated *Marija Teresė Rožanskaitė. X-Rays* at the Lithuanian National Gallery of Art and *Space Travelers* at AR/GE Kunst Galerie-Museum in Bolzano.

Margarita Jankauskaitė (born in 1965) graduated from the Vilnius Art Institute in 1988 and defended her PhD thesis in 2002. Since 1992, she has taught courses on gender issues at various Lithuanian universities. Margarita has worked at women’s NGOs since 2003 and built her professional experience in the field of gender equality policies, gender representation in mass culture, and gender-based violence. In 2004–2006 she was elected as *Ambassador for Diversity against Discrimination* in Lithuania. In 2011 the US embassy presented Margarita with a Women of Courage award. In 2012 she was nominated and selected by the European Institute for Gender Equality as one of twelve women figures in the “Women Inspiring Europe” calendar.

Artūras Tereškinas (born in 1965) has been the first in Lithuania to research issues of the body, sexuality and masculinity from a sociological point of view. He is considered to be the pioneer of cultural and masculinity studies in Lithuania. Among other publications and more than 70 academic articles in Lithuanian and English, Artūras Tereškinas has authored the following books: *Body Signs: Sexuality, Identity and Space in Lithuanian Culture* (2001), *Essays on Different Bodies: Culture, Gender, Sexuality* (2007), and *It’s a Man’s World: Men and Wounded Masculinities in Lithuania* (2011).

Nida Vasiliauskaitė (born in 1975) is doctor of philosophy, publicist, and translator. Nida is a signatory of the formal intellectual-political leftist movement *Naujoji kairė 95 (NK95)*. She is an expert at the DEMOS Institute of Critical Thought – an independent Center for Policy Analysis, an expert at the *Center for Equality Advancement (LGPC)*, and a member of the *Tolerant Youth Association* management. In 2010 Nida was nominated for the Human Tolerance Award, established by the *Sugihara Foundation – Diplomats for life*.

Dalia Mikonytė (born in 1986) is an artist and researcher. Her work focuses on intimate space and time, personal experiences, female identity and its representation, signs and reality, and feminism. Dalia’s interests and inspirations balance between history and contemporary art, theory and sentiment. In 2012 Dalia, who also has a degree in history, received a scholarship from the Lithuanian Science Council for research on the *Socio-cultural Identities of Contemporary Lithuanian Women Artists*. In the framework of this research she has made 32 interviews with Lithuanian women artists (media and contemporary artists, composers, film and theatre directors). More information on her work is available at: www.daliamikonyte.lt

Akvilė Anglickaitė (born in 1982) is an artist living and working in Vilnius. Akvilė graduated from Vilnius Academy of Arts with an MA degree in Photography and Media Art. She did her internship at the University of Plymouth, UK. Akvilė uses photography to address social, identity and aesthetic problems. She has been an active participant in contemporary art exhibitions in Lithuania and other countries since 2001. More information at: www.anglickaite.lt

Eglė Ganda Bogdanienė (born in 1962) perceives her artworks as a means for research. Her creative work is reminiscent of an experimental laboratory, where new forms of cognition and experience are

suomenėje. Moterys baltais kostiumais ir suvirintojų kaukėmis platina manifestus ir rengia alternatyvias parodas jau esamų viduje, taip įrašydamos „užmirštų“ menininkių kūrinis. *Cooltūristės* dažniausiai veikia gyvai, pabrėždamos moters galios įkūnijimo svarbą. Jos mis(s)aproprijuoja pastatus, skulptūras ir filmus, taip „kreivindamos“ jų turinį ir kontekstą. Neseniai *Cooltūristės* dalyvavo parodose *Re.Act Feminism 2 – A Performing Archive* (Akademie der Künste, Berlynas, Vokietija), *Keliautojai laiku* (AR / GE Kunst Galerie-Museum, Bolzano, Italija), *Quite Queer Lab* (Thealit, Bremenas, Vokietija), *Lietuvos dailė 2012: 18 parodų* (Šiuolaikinio meno centras, Vilnius), pristatė solo instaliaciją *Another way* (Laznia Contemporary Art Center, Gdanskas, Lenkija) ir įsteigė *Marijos para-paviljoną* Venecijoje.

Adomas Danusevičius (g. 1984) – menininkas ir tyrėjas. Šiuo metu yra Vilniaus dailės akademijos meno doktorantas. Ypatinę dėmesį skiria gėjų kultūros analizei bei vyriškumo studijoms. Tapyboje ir piešiniuose menininkas reflektuoja homoseksualumo, *kitokia* savijautos šiuolaikinėje kosmopolitiškoje, bet tradicinio suvokimo varžomoje visuomenėje temas. Iš pažiūros lengvi, akį hedonistiškai nuteikiantys darbai kuria dialogą su įvairiomis filosofinėmis teorijomis. Menininkas išgarsėjo tapybos darbų ciklu „Karminas“ (2008). Daugiau informacijos: www.adomasdanusevicius.eu

Ugnius Gelguda (g. 1977) – menininkas, dirbantis ir kuriantis Vilniuje bei Niujorke. Medijos pasirinkimą kas kartą lemia nagrinėjama tema. Nuo 2007 m. bedradarbiauja su Vilniaus „Vartų“ galerija, o nuo 2009 m. dirba kartu su Neringa Černiauskaitė. Darbai buvo pristatomi Modernaus meno muziejuje, Vienoje (MUMOK), Salamankos šiuolaikinio meno centre, Ispanijoje (DA2), Nacionalinėje dailės galerijoje, Varšuvoje (Zachetoe), Prahos šiuolaikinio meno bienalėje, Arge Kunst Museum Galerie, Bolzano, Italijoje. Videodarbai rodyti per festivalį „Les Recontres Internationales“: Pompidou šiuolaikinio meno centre Paryžiuje, Cinateca Matadero Madride, Haus der Kulturen der Welt Berlyne. Paskutinės personalinės parodos ir projektai buvo rodomi Vilniaus šiuolaikinio meno centre (ŠMC) ir „Vartų“ galerijoje. 2012 m. jo darbų įsigijo Modernaus meno centras (MMC) Vilniuje. Daugiau informacijos: www.ugniusgelguda.lt

Tim Kliukoit (g. 1984) – menininkas, dirbantis su objektais, vaizdais, šviesos ir garso elementais. Re-kontekstualizuodamas jų reikšmes, tyrinėdamas naratyvinį potencialą, kuria minimalistines personalines ir kolektyvines instaliacijas. Kūrybinė strategija grindžiama apropriacija, bendraautorstyste, atsitiktinumo fiksacija, nuojauta ir kameriškumu. Baigė magistrantūros studijas Vilniaus dailės akademijoje, skulptūros katedroje. Daugiau informacijos: <https://sites.google.com/site/familiarobjects>

Denisas Kolomyckis (g. 1992) – tarpdisciplininio meno kūrėjas, performansų atlikėjas, šokėjas, režisierius. Dirbo su lietuvių režisieriumi Šarūnu Bartu, avangardinio kino kūrėju Jonu Meku Niujorke. Savo darbus yra pristatęs JAV, Rusijoje bei daugelyje Europos šalių. Daugiau informacijos: <http://denisaskolomyckis.wordpress.com>

Vsevolod Kovalevskij (g. 1988) – dar visai neseniai pradėjęs kūrybinius eksperimentus, tačiau labai aktyvus menininkas. Jo kūryboje galima rasti tiek autobiografinių motyvų, kartais – labai jautrių ir asmeniškų („Pažadas“, 2010), tiek socialinės kritikos („NeMatomas“, 2010). Tačiau labiausiai pastebimi tie darbai, kurie tyrinėja medijų (fotografinių, video, skaitmeninių) prigimtį, perkeldami jas į estetinės reprezentacijos, conceptualaus paradokso, procesualumo ir vietos specifikos kontekstus. Jis eksperimentuoja su įvairiomis priemonėmis, ieškodamas savęs ir santykio su žiūrovu, kuris tikėtina dažnai virsta dalyviu, įsitraukiančiu į socialinius saitus tarp menininko, savęs ir kitų bendruomenės narių. Daugiau informacijos: www.vkovelevskij.eu

Alina Melnikova (g. 1983) – šiuolaikinė videoperformanso menininkė ir tapytoja. Kuria ir gyvena Vilniuje bei Barselonoje. Apdovanota Lietuvos jaunojo tapytojo prizo trečiajia vieta, „Sleipni“ Šiaurės Ministrų tarybos bei LRKM stipendijomis. Kūrusi „Cite des Arts“ rezidencijoje Paryžiuje. Nuo 2004 m. surengė apie 30 grupinių ir 2 personalines parodas Austrijoje, Estijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Ispanijoje.

born. Eglė finds her inspirations in the environment of real life, daily events, and other sources of information. She has participated in art exhibitions since 1983, and is member of the Lithuanian Art Association and professor at Vilnius Academy of Art.

Cooltūristės is a group of anonymous young female artists and critics, founded spontaneously in 2005 as a team of activists who question the mechanisms of power and gender norms in contemporary society. Women wearing white protective costumes and welder's masks distribute manifestos and arrange alternative exhibitions in the space of existing ones – by inserting copies of works by “forgotten” artists. *Cooltūristės* perform live, emphasizing the importance of embodied women's power. They also use mis(s) appropriation of buildings, sculptures and films by queering their content and context. Recently *Cooltūristės* have participated in the exhibitions *Re.Act Feminism 2 – A Performing Archive* (Akademie der Künste, Berlin), *Space Travelers* (AR/GE Kunst Galerie-Museum, Bolzano), *Another way* (Laznia Contemporary Art Center, Gdansk), *Mary's Para-pavilion* (Venice Biennale), *Quite Queer Lab* (Thealit, Bremen), and *Lithuanian Art: 18 Exhibitions* (Vilnius Contemporary Art Centre).

Adomas Danusevičius (born in 1988) is one of the most fascinating and talented artists of the young generation. He lives and works in Vilnius and is currently undertaking a PhD at Vilnius Academy of Art. Adomas reflects on the themes of male identity, (self-) representation, homosexuality, and masculinity. He has been an active participant in group exhibitions since 2004. In 2010 Adomas took 3rd place in the *Young Painter Prize*, which aims to support the most promising young Lithuanian painters. More information on Adomas' work is available at: www.adomasdanusevicus.eu

Ugnius Gelguda (born in 1977) has lived and worked in Vilnius and New York. His artistic portfolio includes photography and time-based media art projects. Since 2007 he has been represented by gallery VARTAI (Vilnius), and he has collaborated with Neringa Černiauskaitė since 2009. Ugnius' works have been presented at MUMOK (Vienna), Salamanca Contemporary Art Centre (Spain), Zacheta National Gallery of Art (Warsaw), and Prague biennale 3 (Prague). His films have been screened at Les Rencontres Internationales (Centre Pompidou, Paris), Haus der Kulturen der Welt (Berlin), and Cineteca Matadero (Madrid). Ugnius' solo shows have been exhibited at ARCO (Madrid, 2008), Art Cologne (Cologne, 2007), the Contemporary Art Centre together with Neringa Černiauskaitė (Vilnius, 2012), gallery VARTAI (Vilnius, 2011), and the Lithuanian Art Museum (2008). Ugnius' series were acquired by the Modern Art Centre (Vilnius) for their collection in 2012. More information at: www.ugniusgelguda.lt

Tim Kliukoit (born in 1984) is a Lithuanian artist of the young generation, working with objects, images, light and sound elements. Tim creates his precisely measured installations with the help of “uncanny” and “familiar” chamber-sized objects. His works expand the primary meanings of things by using re-contextualization and appropriation. Tim frequently appears as member of artistic collaboration projects. He has recently gained his MA degree in sculpture at Vilnius Academy of Arts. More information on Tim's work is available at: <https://sites.google.com/site/familiarobjects>

Denisas Kolomyckis (born in 1992) is an interdisciplinary and performance artist, dancer, and director. Denisas has worked with the renowned Lithuanian director Šarūnas Bartas and avant-garde filmmaker Jonas Mekas in New York. Denisas has presented his artworks in the USA, Russia and many European countries. More information on his work is available at: <http://denisaskolomyckis.wordpress.com>

Vsevolod Kovalevskij (born in 1988) started his artistic career not so long ago. During a short period of time, he has proven to be one of the most active artists in the Lithuanian art scene. Vsevolod's work consists of many biographical pieces, which are sometimes very personal and sensitive (“*Promise*”, 2010), or focused on social criticism (“*InVisible*”, 2010). He is mostly known for his works exploring the nature of media (photography, video, digital), which he uses to transform and mediate them to a state of aesthe-

Svarbiausios: „Baltikum: Tides of Change“, HangArt Zalcburgas, Austrija (2011); „Elephant Bullet“, KUMU muziejus, Estija (2009).

Laisvydė Šalčiūtė (g. 1964) – menininkė, kurianti tapybos, fotografijos, grafikos, instaliacijos, skulptūros, knygų iliustracijos srityse. Lietuvos dailininkų sąjungos narė. Surengė 36 personalines parodas, dalyvavo 122 grupinėse parodose Lietuvoje, JAV, Danijoje, Švedijoje, Japonijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Latvijoje, Estijoje, Rusijoje, Ukrainoje. Jos darbų yra įsigiję Lietuvos nacionalinis dailės muziejus Vilniuje, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus Kaune, Modernaus meno centras Vilniuje, Vilniaus universiteto grafikos kabinetas, privatūs kolekcininkai. Kūryba įvertinta Lietuvos meno kūrėjų asociacijos premija, 7 stipendijomis ir 11 diplomų. Daugiau informacijos: www.l.salciute.com ir www.artdots.net

Shaltmira (Eglė Tamulytė) (g. 1988) – menininkė, šiuo metu gyvenanti ir kurianti Vilniuje. Kuria grafikos darbus, komiksus, zinus, performansus. Jai būdingas „taiklus humoro jausmas komiksuose, nepaprastas kruopštumas grafikos darbuose ir temos, kurios kviečia ne tik žiūrėti į darbus, bet ir į save, į tamsius, o gal net užrakintus, siaubo ir malonumų kambarius ir taip patirtį perteklinį vojeristinį malonumą“ (www.ore.lt). Svarbesnės personalinės parodos: COMIXPHOBIA, Olde Vechte, Olandija (2012); „Iliustracijos iš rūsio“, Vilnius (2012), „Vaginos atsiprašymai“, Pamėnkalnio galerija, Vilnius (2012). Daugiau informacijos: www.shaltmira.com

Virgilijus Šonta (1952–1992) – fotomenininkas, kurio darbai, Romualdo Požerskio teigimu, siejasi su pasaulinės fotografijos tradicijomis, bet pasižymi pagrindiniais lietuviškosios fotografijos bruožais: humoringumu, jausmingumu, emocionalumu, kurį lemia ne tik tema, bet ir forma. Pats V. Šonta teigė: „Per fotografiją įvyksta susijungimas su pasauliu. Kad tas susijungimas būtų tikras, o ne tariamas, į pasaulį reikia sugebėti pažvelgti keistuolio akimis. Tada jis aiškiau atsiveria“. Menininkas sukūrė fotografijų serijas „Lietuvos peizažai“ (1974–1979), „Šiaurės akmenys“ (1977–1979), „Skrydis“ (1977–1979), „Daiktai ir formos“ (1976–1991), „Liaudies menininkai“ (1979), „Mokykla – mano namai“ (1980–1983), „Vakarų Amerika“ (1988–1990), „Vakaro nuojauta“ (1990). Fotografijų iš Modernaus meno centro kolekcijos parodoje atsiskleidžia savitas fotografo žvilgsnis į ribines situacijas, kūną, save. Eksponuojami darbai iš ciklo „Skrydis“ (1977–1979), „Mokykla – mano namai“ (1980–1983).

Remigijus Venckus (g. 1981) – medijų menininkas ir menotyriminkas. Jo fotografijose dominuoja vyro kūnas, kuriuo reiškiamas kritinis požiūris į būties, buities ir religijos temas. 2009 m. menininkas surengė pirmąją vyrų aktų parodą „Tarp mūsų, vyrų“ (Panevėžys). 2010 m. dalyvavo tarptautinėje homoeerotikos parodoje „Ars Homoerotica“ Varšuvos nacionaliniame muziejuje (Lenkija). 2010 m., palaikydamas homoseksualų eitynių Vilniuje idėją sukūrė performansą „Uždrausto vaisiaus litanija“ (Šiauliai), o 2013 m., vadovaudamasis tokia pat intencija, surengė fotografijų parodą „Aš esu kitas“ (Vilnius). Plačiau apie menininką: www.venckus.eu

Aušra Volungė (Griškonytė) (g. 1976) – fotomenininkė, šiuo metu gyvenanti ir kurianti Vilniuje. Jos fotografijose – kasdienis XXI a. pradžios Lietuvos transvestitų gyvenimas. Autorė savo herojus stebi neslėpdama susižavėjimo ir emocinio artumo. Ji tarsi suauga su laikino būsto aplinka ir netradiciniais jo gyventojais, savitai plėtodama Nan Goldin intymiosios fotografijos tradiciją. 2001 m. Vilniuje „Užupio meno inkubatorijoje“ surengė pirmąją personalinę parodą, 2012 m. dalyvavo parodoje „Žmogus Lietuvos fotografijoje: požiūrių kaita XX ir XXI a. sandūroje“.

tic representations, conceptual paradoxes, process-based and site-specific installations. Vsevolod has experimented with different kinds of materials to try and establish a relationship with the spectator, who often becomes a participant and gets involved in the connections between the artist, the audience and members of the community. More information on his work is available at: www.vkovelevskij.eu

Alina Melnikova (born in 1983) is a contemporary video performance artist and painter, living and working in Vilnius and Barcelona. Alina has been awarded 3rd prize in the Lithuanian *Young Painter Prize*, and she has been granted *Sleipnir* and Lithuania's Ministry of Culture scholarships. Alina has been invited for a creative work residency at the Cite des Arts in Paris. Since 2004, she has participated in many exhibitions in Lithuania and Europe (mostly in Austria, Estonia, Finland, Poland, Spain – in total, around 30 group exhibitions and 2 personal exhibitions). The most important ones are *Elephant Bullet* (KUMU Tallinn Contemporary Art Museum in Estonia, 2009), and *Baltikum: Tides of Change* (HangArt, Salzburg, Austria, 2011).

Laisvydė Šalčiūtė (born in 1964) is an artist working in the fields of painting, photography, graphic art, installation, sculpture, and book illustration. She is a member of the Lithuanian Art Association. Laisvydė has held 36 solo exhibitions and participated in 122 group exhibitions in Lithuania, USA, Denmark, Sweden, Japan, Belgium, France, Germany, Latvia, Estonia, Russia, and the Ukraine. Her works have been acquired by the National Museum of Lithuania in Vilnius, National M. K. Čiurlionis Art Museum in Kaunas, Vilnius Contemporary Art Centre and private collectors. More information on her work is available at: www.l.salciute.com and www.artdots.net

Shaltmira (Eglė Tamulytė) (born in 1988) lives and works in Vilnius. She creates graphic works, comics, zines, and performances. The culture website *ore.lt* characterizes her work as "open-minded, humorous comics, with extreme thoroughness of graphic works and topics, offering not only a look at the works, but also at yourself in the dark, maybe even locked; there are horror and pleasure rooms and she experiences them as excessive voyeuristic pleasure". Shaltmira's selected solo exhibitions include "*Comixphobia*" (Olde Vechte, Holland), "*Illustrations from the basement*" (Vilnius), "*Vagina's apologies*" (Pamėnkalnis gallery, Vilnius). More information on her work is available at: www.shaltmira.com

Virgilijus Šonta (1952–1992). The artist has stated: "Photography helps me to make a junction with the world. If we want this junction to be true, not imaginary, we must be able to look at the world with the eyes of a stranger. Then it opens for us more clearly." Virgilijus' photographs from the series "*Flight*" (1977–1979) and "*School is My Home*" (1980–1983) reveal the fragility of the human body and loneliness of mentally disabled children. High and low, inside and outside, private and public are in constant tension in Šonta's photographs from the collection acquired by the Modern Art Center. REMIGIJUS VENCKUS (born in 1981) is a media artist in the fields of video art and photography, and an art critic. Remigijus' photography is mostly focused on the male body, which he interprets as a visual sign for a critical quest on being, daily life, and religion. In 2009, Remigijus exhibited his first photo show of male nudes titled "*Between Males*" in Panevėžys, North Lithuania. In 2010, he participated in the international art exhibition "*Ars Homoerotica*" at Warsaw National Museum. Remigijus has supported the idea of homosexual pride in his performance "*Forbidden Fruit Litany*" (Šiauliai, 2010) and photo exhibition "*I Am the Other*" (Vilnius, 2013). More about the artist: www.venckus.eu

Aušra Volungė (Griškonytė) (born in 1976) is an artist working in the field of photography. In 2001–2002, she rented a flat on Kaunas street together with her drag queen friends. She documented their mundane performances of femininity with empathy and fascination. Aušra shares her close observations from the position of an insider, continuing the tradition of intimate photography started by Nan Goldin. In 2001, she opened her first personal exhibition, where she presented her photo series "*Whores*", and in 2012 she participated in the exhibition "*The Person in Lithuanian Photography: The Changing Attitudes at the Turn of the 21st Century*".

NUO SUTEMŲ
IKI AUŠROS

20 LGBT
LAISVĖS METŲ
LIETUVOJĖ

Parodos katalogas

FROM DUSK
TILL DAWN

20 YEARS
OF LGBT FREEDOM
IN LITHUANIA

Exhibition Catalogue

Viršelyje / Cover – Adomas Danusevičius. *Tapimas mažuma / Becoming Minority*,
2012. Drobė, aliejus / Oil on canvas, 140x170

Sudarytoja / Catalogue Concept Laima Kreivytė

Tekstų autoriai / Texts by Margarita Jankauskaitė, Laima Kreivytė,
Dalia Mikonytė, Artūras Tereškinas, Nida Vasiliauskaitė

Redaktorė / Copy editor (Lithuanian) Neringa Mikalauskienė

Fotografai / Photographers: Akvilė Anglickaitė, Elena Černiauskaitė,
Lina Zaveckytė, Ugnius Gelguda, Vidmantas Ilčiukas, Tomas Kapočius,
Virgilijus Šonta, Remigijus Venckus, Aušra Volungė

Vertėjai į anglų kalbą / Translators Jurij Dobriakov, Aleksandra Fomina

Anglų kalbos redaktorė / Copy editor (English) Anna Shepherd

Išleido Lietuvos gėjų lyga / Published by Lithuanian Gay League (A. Jakšto g. 22-15, Vilnius)

Spausdino / Printed by UAB „Petro ofsetas“ (Savanorių pr. 174D, Vilnius)

Tiražas 300 egz. / Edition copies 300